

ORTAOKUL VE
İMAM HATİP ORTAOKULU

TEMEL DİNİ BİLGİLER (İSLAM 2)

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

TEMEL DİNÎ BİLGİLER (İSLAM 2)

YAZARLAR

Abdullah Açık

Ayşe Macit

Dilek Menküç

Elif Emine Dirlik

Hatice Büşra Paksoy

Hulusi Yiğit

Muhammet Beyazal

EDİTÖR

Veli KARATAŞ

DİL UZMANI

Ahmet POLAT

GÖRSEL TASARIM UZMANLARI

İzzettin Yılmaz BAŞKAR

Veysel KUBAT

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

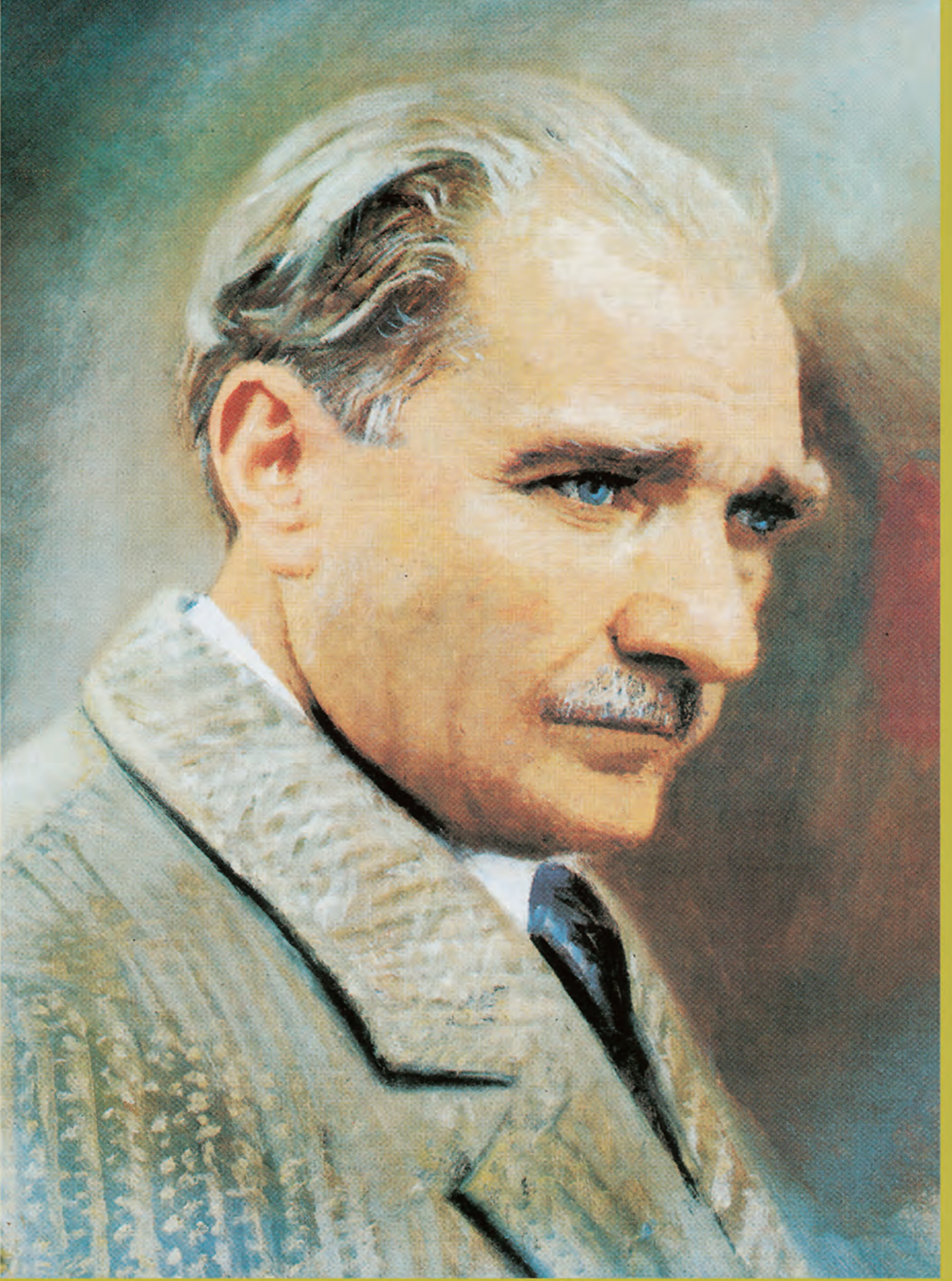
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI

İSLAM VE AHLAK

1. ÜNİTE

Ünitemize Hazırlanalım

Ünite adı

Ünite kapağı

Hazırlık soruları

Ünite Numarası

Motivasyon sorusu

Etkinlik kutusu

Ünite metni

Görsel

Değerlendirme soruları:
(Açık uçlu
Çoktan seçmeli
Boşluk doldurma
Doğru/Yanlış)

SÖZLÜK

Kaynakça

Sözlük
Kitabınızda geçen belli başlı kavramların anlamlarına buradan kolayca ulaşabilirsiniz.

Kaynakça
Kitabınız hazırlanırken faydalanılan belli başlı kaynakların listesi

ETKİNLİK KUTULARI

ARAŞTIRALIM
BİLGİ KUTUSU
BOYAYALIM
BULALIM
DEĞERLENDİRELİM
DİKKAT EDELİM
GÖZLEM YAPALIM
HATIRLAYALIM
İLKELER ÇIKARALIM
LİSTELEYELİM
NOT EDELİM
OKUYALIM
OYUN OYNAYALIM
PAYLAŞALIM
TARTIŞALIM
YAZALIM
YORUMLAYALIM

Kitabınızda işlenen konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak çeşitli etkinlikler yer almaktadır.

NOT EDELİM

Müslüman asla yalan yere yemin etmez. Çünkü yalan yere yemin etmenin ve Allah'ı (c.c.) buna şahit tutmanın çok büyük bir günah olduğunu bilir. Bu konuda Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz, Allah'a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir karşılığa değişenler var ya, işte onların ahirette bir payı yoktur. Allah, kıyamet günü onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temizlemeyecektir. Onlar için elem dolu bir azap vardır."

(Âl-i İmrân suresi, 77. ayet.)

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselam
b.	: bin / binti
bk.	: bakınız
C	: cilt
c.c.	: Celle celâluhû
Çev.	: çeviren
ed.	: editör
Haz.	: hazırlayan
Hz.	: hazreti
md.	: madde
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
r.a.	: Radiyallâhu anh / anhâ
s.	: sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı

İSLAM VE AHLAK

1. ÜNİTE

Görsel 1. 1: Edep Yâ Hû

Ünitemize Hazırlanalım

1. Sorumluluk, itaat, teslimiyet ve ihlas kavramlarının anlamlarını araştırınız.

2. Lokman suresi, 22; Nisâ suresi, 136. ve Hucurât suresi, 4. ayetlerinin Türkçe meallerini http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/ adresinden bularak defterinize yazınız.

3. Kur'an-ı Kerim okumanın insana neler kazandırdığını büyüklerinize sorunuz. Aldığınız cevapları defterinize yazınız.

4. "Adalet mülkün temelidir." sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi defterinize yazınız.

5. Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarımızın neler olduğunu büyüklerinize sorarak öğreniniz.

1. Allah'a (c.c.) Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız

Kendinizi kimlere karşı sorumlu hissediyorsunuz?

Sorumluluk; kişinin kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmesi anlamına gelir.[1] Sorumluluk duygusu davranışlarımıza yön verir ve hayatımızı anlamlı hâle getirir. Sorumluluk bilinciyle hareket edenler sahip oldukları nimetlerin farkına vararak huzurlu yaşarlar.

Kur'an-ı Kerim'de **"İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder."**[2] buyrularak insanın dünya hayatında başıboş ve sorumsuz bırakılmadığı; insanların tüm eylemlerinden sorumlu oldukları bildirilmiştir.

Müslüman, günü geldiğinde yaptıklarının hesabını vereceği bilinciyle hareket eder. Bu bilinç, insana Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarını hatırlatır. Her insan, günü geldiğinde yükümlülüklerini hakkıyla yerine getirip getirmediğinden sorgulanacaktır. Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili olarak şöyle buyrulmuştur: **"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir."**[3]

Allah'ı (c.c.) Tanımak ve Bilmek

Görsel 1. 2: Allah'ı (c.c.) tanıyan ve bilen verdiği nimetlere şükreder.

İnsanın ilk ve en önemli sorumluluğu, kendisini yaratan Rabbine karşıdır. Bu sorumluluk, O'nu bilmek ve tanımakla başlar. İnsan, Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini; O'ndan başka ibadete layık hiçbir ilahın bulunmadığını bilip tasdik etmekle yükümlüdür. Bununla beraber emir ve yasaklarına uyarak yalnızca O'na ibadet etmek, insanın Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarındandır. Allah'a (c.c.) karşı daima edepli olmak, O'nu sevmek ve sevgisini her şeyin üstünde tutmak, adını saygıyla anmak da insanın yerine getirmesi gereken sorumluluklarındandır. İnsan, Yüce Allah'ın kendisine sunduğu nimetler karşısında her zaman şükrederek sorumluluklarını yerine getirmeye çalışır.

Allah'ı (c.c.) doğru bir şekilde tanımak ve bilmek için Kur'an ve sünnetin rehberliğine başvurmak gerekir. Çünkü Allah (c.c.) hakkındaki en doğru bilgileri Kur'an-ı Kerim'den ve Peygamber Efendimizin hadislerinden öğrenebiliriz.

1 bk.http://www.tdk.gov.tr/
2 Kıyâmet suresi, 36. ayet.
3 Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.

OKUYALIM

İnsan, Allah'ı (c.c.) isim ve sıfatlarıyla tanıyabilir. Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) hakkında şöyle buyrulmaktadır:

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur (Varlığı koruyan ve yöneten). Onu ne bir uyuklama tutabilir ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın onun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür."

(Bakara suresi, 255. ayet.)

"De ki: "O, Allah'tır, tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır, o, hiçbir şeye muhtaç değildir.) Doğurmamış ve doğmamıştır. Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir."

(İhlâs suresi, 1-4. ayetler.)

Allah'a (c.c.) İman, İtaat ve Teslimiyet

Her şeyin yaratıcısı olan Allah'a (c.c.) inanmak ve itaat etmek insanın sorumluluklarındandır. Allah'a (c.c.) iman etmek; Yüce Allah'ın varlığını, birliğini; eşi, benzeri ve ortağı olmadığını kabul etmektir. Yüce Allah'a iman aynı zamanda O'na itaati de gerekli kılar. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"... Eğer mümin iseniz Allah ve Resulü'ne itaat edin."**[4] Hz. Muhammed (s.a.v.) de bir hadisinde Allah'a (c.c.) itaatin gerekliliğine şöyle vurgu yapmaktadır: *"... Kim Allah'a ve Resulü'ne itaat ederse doğru yolu bulmuştur. Kim de O'na isyan ederse ancak kendisine zarar verir. Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez."*[5] Allah'a (c.c.) iman ve itaat, Müslümanın hayatına anlam katar, fikir ve kararlarına yön verir.

Görsel 1. 3-4: Rükû ve secde hâli insanın Allah'a (c.c.) olan itaat ve teslimiyetinin göstergesidir.

4 Enfâl suresi, 1. ayet.
5 Ebû Dâvûd, Salât, 221, 223.

Müslüman; Allah'a (c.c.) boyun eğen, emir ve yasaklarını itirazsız kabul ederek O'na teslim olan kimse demektir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, Allah'a (c.c.) teslim olan Müslümanın güvende olacağı bildirilmiştir: **"Kim iyilik yaparak kendini Allah'a teslim ederse, şüphesiz en sağlam kulpa tutunmuştur. İşlerin sonu ancak Allah'a varır."**[6]

NOT EDELİM

"Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın."

(Bakara suresi, 128. ayet.)

"Kendini bilmeyenden başka İbrahim'in dininden kim yüz çevirir? Andolsun, biz İbrahim'i bu dünyada seçkin kıldık. Şüphesiz o ahirette de iyilerdendir. Rabbi ona 'Teslim ol!' dediğinde 'Âlemlerin Rabbine teslim oldum.' demişti."

(Bakara suresi, 130-131. ayetler.)

Allah'a (c.c.) İbadet

İnsanların sorumluluklarından biri de Allah'a (c.c.) karşı kulluk görevini yerine getirmektir. Peygamber Efendimiz, ibadet etmenin Allah'ın (c.c.) insanlar üzerindeki hakkı olduğunu bildirmektedir: *"... Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, insanların O'na kulluk ve ibadet etmeleri ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmamalarıdır..."*[7]

İbadet, insanın yaratılış amacıdır. Yüce Allah, **"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[8] buyurarak insanları yalnızca kendisine kul olmaya çağırmaktadır. Bu konuda bir ayette şöyle buyrulur: **"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin..."**[9]

Görsel 1. 5: Allah'a (c.c.) ibadet kulluğumuzun bir gereğidir.

6 Lokman suresi, 22. ayet.
7 bk. Buhârî, Cihâd, 46; Buhârî, Libâs, 101.
8 Zâriyât suresi, 56. ayet.
9 Bakara suresi, 21. ayet.

Allah'a (c.c.) Karşı Sevgi ve Saygı

İnsanlara sonsuz iyilik ve ihsanda bulunan Yüce Allah (c.c.) sevgiyi yaratandır. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"... Aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir..."**[10] Sevgiyi insanların kalplerine koyan da Yüce Allah'tır. **"İnanıp salih ameller işleyenler için Rahmân, (gönüllere) bir sevgi koyacaktır."**[11] Sevgiyi yaratan ve gönüllere yerleştiren Allah'ı (c.c.) sevmek de insanın ahlaki sorumluluklarındandır.

Müslüman, Allah (c.c.) sevgisinin üstünde başka sevgilere yer vermez. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp da O'na ortak koşanlar vardır. Allah'ı sever gibi onları severler. İnananlar ise en çok Allah'ı severler..."**[12] Kur'an-ı Kerim'de geçen **"... Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler..."**[13] ayetiyle müminin, kalbinde en çok Allah sevgisine yer vermesi istenir.

İnsan Allah'ı (c.c.) severek aynı zamanda O'nu yüceltmiş olur. Allah sevgisi, O'na karşı saygıyı da beraberinde getirir. Her şeyi yaratan, bilen, gören ve duyan Allah'a sonsuz bir saygı içerisinde bulunmak her müminin sorumluluklarındandır. Allah'a saygı duyan insan ibadetleriyle ve gönülden teslimiyetiyle bu saygısını göstermek ister. Her konuda olduğu gibi Allah'ı sevme ve O'na saygı duyma konusunda da bizlere örnek olan Peygamber Efendimiz: *"Allah'ım, senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli isterim..."*[14] şeklinde dua ederek müminleri Allah sevgisine talip olmaya yöneltmiştir.

Allah'a (c.c.) Dua, Zikir ve Şükür

Hz. Muhammed (s.a.v.): *"Dua, ibadetin özüdür."*[15] buyurarak duanın, kulluğun en özlü ifadesi olduğunu haber vermiştir. Mümin, dua sayesinde Allah (c.c.) katında değer kazanır. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"(Resulüm!) De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin!.."**[16] Dua ile insan her zaman ve her yerde Allah (c.c.) ile arasındaki bağını daha güçlü hâle getirir. Böylece inanç dünyasını zenginleştirirken imanını daima diri ve canlı tutar.

Görsel 1. 6: Müslüman zikir, şükür ve dua ile Yüce Allah'a karşı sorumluluklarını yerine getirmeye çalışır.

10 Rûm suresi, 21. ayet.
11 Meryem suresi, 96. ayet.
12 Bakara suresi, 165. ayet.
13 Mâide suresi, 54. ayet.
14 bk. Tirmizî, Deavât, 73.
15 Tirmizî, Deavât, 1.
16 Furkân suresi, 77. ayet.

Zikir, Yüce Allah'ı hatırda tutmak ve O'nu anmaktır. Allah'ı (c.c.) anmak için yapılan her davranış ve söylenen her hamd, dua ve tesbih aynı zamanda zikirdir. Ayrıca Allah'ın (c.c.) varlığını, birliğini, kudretini düşünmek de zikirdir. Zikir manevi huzurun kaynağıdır. Kur'an-ı Kerim'de **"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."**[17] ayeti bu gerçeği ifade etmektedir.

Şükür, Yüce Allah'ın verdiği nimetlere karşı övgüde bulunmaktır. Şükür, insanın Allah'a (c.c.) kulluğunun bir gereğidir. Bir ayette Yüce Allah (c.c.), **"Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin."**[18] buyurarak kendisine şükredilmesini, nankörlük yapılmamasını istemektedir.

Kendisine verilen nimetin asıl sahibinin Allah (c.c.) olduğunu bilen mümin, hayatının her anını şükürle geçirmeye gayret eder. Şükrün çeşitli kısımları vardır. Kalbin şükrü, nimetleri verenin Allah (c.c.) olduğuna inanmaktır. Dilin şükrü, Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlere hamdetmektir. Bedenin şükrü, namaz, oruç gibi ibadetleri yerine getirmek ve O'nun yasaklarından uzak durmaktır. Malın şükrü ise sadaka ve zekât vermektir. Ayrıca verilen nimetleri israf etmeden kullanmak da şükrün gereğidir.[19]

Allah'a (c.c.) Karşı İhlaslı Olmak

İnsanın Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarından biri de O'na karşı ihlaslı olmaktır. İhlas; samimi olmak, içten davranmak; gösteriş ve ikiyüzlülükten uzak olmaktır. Dini yalnız Allah'a has kılmak, yalnız O'na ibadet etmek ve yalnız O'ndan yardım istemektir. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın hoşnutluğunu gözetmektir.[20]

Samimi Müslümanlar, iş, davranış ve ibadetlerini yalnızca Allah (c.c.) için yaparlar. Yüce Allah, Peygamberine **"... Sen dini yalnız Allah'a has kılarak O'na kulluk et."**[21] buyurarak samimi itaat ve ibadetin gerekliliğini emretmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de bir hadisinde *"Din, samimiyettir..."*[22] buyurarak bu gerçeği ifade etmiştir. İnsanların Allah (c.c.) katındaki değeri, dış görünüşlerine veya zenginliklerine göre değil samimiyetle işledikleri amellere göredir. Bu konuda Peygamber Efendimiz şöyle buyurur: *"Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar."*[23]

Müslüman, Allah'a (c.c.) karşı sorumluluk bilinciyle yaşar. O'ndan geldiğini, O'na ait olduğunu ve sonunda O'na döneceğini bilir. Her şeyi gören, duyan ve bilen Allah'ın (c.c.) kendisiyle beraber olduğunu asla hatırından çıkarmaz. Bu düşünce ile hayatına yön verir, attığı her adımı bu bilinçle atar ve tüm amel-

---

17 Ra'd suresi, 28. ayet.
18 Bakara suresi, 152. ayet.
19 Müslim, Zühd, 64.
20 bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.
21 Zümer suresi, 2. ayet.
22 bk. Müslim, İman, 95.
23 Müslim, Birr, 34.

lerini bu inançla yapar. O'nun dilediği gibi bir kul olarak yaşayıp razı olacağı şekilde Allah'a (c.c.) kavuşmayı temenni eder. Kur'an-ı Kerim'de **"(Ey Muhammed!) De ki: Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de yaşamım da ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir."**[24] buyrularak Müslümanın her şeyiyle Allah'a (c.c.) teslim olması ve O'na yönelmesi gerektiği bildirilmiştir. Yüce Allah'a inanarak hayatına anlam katan ve böylelikle kul olma bilincine ulaşan Müslüman, cehaletin karanlığından İslam'ın aydınlığına ulaşır. İbadetlerle Allah'a (c.c.) karşı sevgisini, saygısını ve itaatini gösterir. Zikir, şükür ve dua vazifeleriyle Allah'a (c.c.) karşı ahlaki sorumluluklarını yerine getirmiş olur.

YAZALIM

Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarımızın neler olduğunu yazınız.

Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarımız

24 En'âm suresi, 162. ayet.

2. Peygamberimize (s.a.v.) Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız.

Peygamber Efendimizin örnekliğinden ne anlıyorsunuz?

Allah'a (c.c.) karşı sorumlulukların bilincinde olan Müslüman, aynı zamanda Hz. Muhammed'e (s.a.v.) karşı da sorumlu olduğunu bilir. Peygamber Efendimiz, Kur'an-ı Kerim'de örnek olarak gösterilen bir rehberdir.[25] Hz. Muhammed'i (s.a.v.) örnek alarak sünnetine uymak, onu saygıyla anmak ve salavat getirmek gibi vazifeler Müslümanlara Kur'an-ı Kerim'de emredilmiştir. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) inanarak tasdik etmek, getirdiği dine teslim olmak ve onu herkesten çok sevmek başta gelen ahlaki sorumluluklarımızdandır.

Muhammed (s.a.v.) hattı.

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) İnanmak ve Tasdik Etmek

Müslümanın peygamberimize karşı ahlaki sorumluluklarının başında Yüce Allah'ın kulları arasından seçtiği ve görevlendirdiği peygamberlere ve özellikle Hz. Muhammed'e (s.a.v.) iman etmek gelir. Bu iman, peygamberin Allah'tan (c.c.) getirdiği her şeyi kabul etmek ve gönülden benimsemek anlamına gelir. Yüce Allah: **"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin..."**[26] buyurarak Hz. Muhammed'e (s.a.v.) iman etmemizi istemiş, Peygamber Efendimiz de *"Bana iman etmeyen Allah'a da iman etmemiştir..."*[27] buyurarak kendisine imanın aynı zamanda Allah'a (c.c.) iman anlamına geldiğini bildirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de; **"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin. Amellerinizi boşa çıkarmayın."**[28] buyrularak imanla birlikte peygambere itaat edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

25 bk. Ahzâb suresi, 21. ayet.
26 Nisâ suresi, 136. ayet.
27 Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 382.
28 Muhammed suresi, 33. ayet.

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Samimiyetle Teslim Olmak

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) gönülden boyun eğerek teslim olmak, Müslümanın ahlaki sorumluluklarından biridir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"Hayır! Rabbine andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp, sonra da verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar."**[29] Bu ayet Hz. Muhammed'in (s.a.v.) verdiği hükümlere Müslümanın tam bir teslimiyet göstermesi gerektiğini bildirmektedir.

Peygambere teslimiyet aynı zamanda onun getirdiği dinî hükümlerin hak ve gerçek olduğuna samimi bir şekilde inanmaktır. Kur'an-ı Kerim'de, **"... Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resulüne götürün. (Onların talimatına göre halledin.) Bu daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir."**[30] buyrularak herhangi bir anlaşmazlık durumunda Müslümanlar Kur'an ve sünnete yönlendirilmektedir. Ayrıca **"Aralarında hüküm vermek için Allah'a (Kur'an'a) ve Resulüne davet edildiklerinde, müminlerin söyleyeceği söz ancak, 'işittik ve itaat ettik' demeleridir. İşte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."**[31] ayeti, peygambere teslimiyetin ve itaatin iman bakımından önemine dikkat çekmektedir.

Görsel 1. 7: Müslümanlar Peygambere olan sevgilerini göstermek için onun Medine'deki mescidini ziyaret ederler.

29 Nisâ suresi, 65. ayet.
30 Nisâ suresi, 59. ayet.
31 Nûr suresi, 51. ayet.

Hz. Muhammed'i (s.a.v.) Herkesten Çok Sevmek

Müslümanların Hz. Peygamber'e karşı sorumluluklarından biri de onu herkesten çok sevmeleridir. Hz. Muhammed (s.a.v.) ümmetini çok severdi. Müminlerin başına herhangi bir sıkıntının gelmesine üzülürdü. Onun bu davranışını Yüce Allah **"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir."**[32] ayetiyle bildirmiştir. Bir başka ayette de **"Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır..."**[33] buyrularak müminler için peygamber sevgisinin kendi canlarından bile ileri düzeyde olması gerektiği bildirilmiştir. Allah Resulü (s.a.v.) kendisine sevgi duyulmasını, hakiki iman olarak açıklamıştır: *"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki sizden biriniz, ben kendisine; anasından, babasından, evladından ve bütün insanlardan daha sevimli olmadıkça gerçek anlamda iman etmiş olamaz."*[34]

Yüce Allah, müminlerin Allah (c.c.) ve Resulü'nü babalarından, oğullarından, kardeşlerinden, eşlerinden; mallarından ve dünyadaki her şeyden daha fazla sevmeleri gerektiğini bildirmiştir: **"De ki: "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretiniz, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret ve beğendiğiniz meskenler size Allah'tan, peygamberinden ve onun yolunda cihattan daha sevgili ise artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin! Allah fasık topluluğu doğru yola erdirmez."**[35] Hz. Muhammed (s.a.v.) de "*Size verdiği nimetlerden ötürü Allah'ı sevin. Allah'ı sevdiğim için beni sevin; beni sevdiğiniz için de ailemi sevin."*[36] buyurarak kendisini sevmekle Allah'ı (c.c.) sevmek arasındaki irtibata dikkat çekmiştir.

Hz. Muhammed'i (s.a.v.) Örnek Almak ve Sünnetine Uymak

Hz. Peygamber'e karşı ahlaki sorumluluklarımızdan biri de onu örnek alarak sünnetine uymaktır. Kur'an-ı Kerim'de**; "Andolsun, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için Allah'ın Resulünde güzel bir örnek vardır."**[37] buyrulmuştur. Hz. Peygamber Müslümanlar için en güzel örnektir.

Sünnet; izlenen yol, yöntem, örnek alınan uygulama, gidişat demektir. Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasına sünnet denir.[38] Hz. Muhammed'in (s.a.v.) farz ve vacip

---

32 Tevbe suresi, 128. ayet.
33 Ahzâb suresi, 6. ayet.
34 Buhârî, İmân, 8.
35 Tevbe suresi, 24. ayet.
36 Tirmizî, Menâkıb, 31.
37 Ahzab suresi, 21. ayet.
38 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 334.

Görsel 1. 8: Peygamberimizin sünneti bizlere, nesilden nesile yaşanarak ve hadis kitapları vasıtasıyla ulaşmıştır.

dışındaki söz ve tavsiyelerini kapsayan sünnet bu yönüyle Kur'an-ı Kerim'den sonra İslam dininin ikinci kaynağıdır. Müslümanlar olarak bizler Kur'an-ı Kerim'de anlatılanları nasıl yaşayacağımızı Peygamber Efendimizin sünnetinden öğreniriz. Hz. Muhammed'i (s.a.v.) örnek alabilmek ve sünnetine uyabilmek için onun hayatını iyi bilmek gerekir. Müslümanın, Allah'ın razı olduğu şekilde yaşayabilmesi için Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine uyması gerekir. Çünkü en güzel örnek olarak gösterilen Hz. Muhammed (s.a.v.) aynı zamanda sünnetine uyulması gereken bir önderdir. **"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin..."**[39] ayeti, Allah'ın (c.c.) sevgisine ulaşma yolunun peygamberin sünnetine uymaktan geçtiğini bildirmektedir. İslam'ın doğru anlaşılması ve yaşanması, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) doğru anlamaya ve onu rehber edinmeye bağlıdır.

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Salavat Getirmek ve Onu Saygıyla Anmak

Peygamber Efendimize karşı ahlaki sorumluluklarımızdan biri de ona salavat getirmektir. Salat, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) hayırla yad etmek, ismi geçtiğinde dua, rahmet ve mağfiretle onun manevi şahsiyetine saygı duymak anlamına gelir. Selam ise esenlik ve barış dilemektir. Dilimizde salat u selam, "peygambere salavat getirme" şeklinde yaygınlık kazanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah, **"Allah ve melekler peygambere salât ediyorlar; ey iman edenler, siz de ona salât edin ve içtenlikle selâm verin."**[40] ayetiyle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dua ve hayırla yad edilmesini istemiştir. Müminlerin bu davranışı aynı zamanda Hz. Peygamber'e olan sevgilerinin bir göstergesidir. Çünkü kişi sevdiğini hatırlar, hayırla yad eder ve ona dua eder.

Salavat getiren Müslümanlar, Hz. Peygamber'i hatırlayıp andıkları gibi Allah'ı da anarlar. Bu şekilde kendilerine bir peygamber gönderdiği için Allah'a şükrederler. Dua ve salavat müminlerin peygambere karşı hissettikleri sevginin ve bağlılığın bir göstergesidir. Müminler bu şekilde peygambere olan saygılarını dile getirerek aynı zamanda şükran borçlarını yerine getirmiş olurlar.

39 Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.
40 Ahzâb suresi, 56. ayet.

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) sevginin bir gereği olarak ona saygı duymak da Müslümanın ahlaki sorumluluklarındandır. Peygambere hürmetsizlik etmek, onu incitecek davranışlarda bulunmak Kur'an-ı Kerim'de ağır bir dille eleştirilmiştir: **"Şüphesiz Allah ve Resulünü incitenlere, Allah dünya ve ahirette lanet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır."**[41] Yüce Allah, **"Ey iman edenler! Seslerinizi peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin, birbirinize seslendiğiniz gibi ona da (saygısız bir şekilde) seslenmeyin; sonra farkında olmadan amelleriniz boşa gider."**[42] buyurarak Hz. Peygamber'e hitap ederken bile saygı ve hürmet gösterilmesi gerektiğini müminlere bildirmiştir.

YAZALIM

Peygamberimize karşı sorumluluklarımızın neler olduğunu yazınız.

Peygamberimize karşı sorumluluklarımız

41 Ahzâb suresi, 57. ayet; ayrıca bk. Tevbe suresi, 61. ayet.
42 Hucurât suresi, 2. ayet.

3. Kur'an-ı Kerim'e Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız

Kur'an-ı Kerim'e aklını ve kalbini açmak sözünden ne anlıyorsunuz?

Görsel 1. 9: Kur'an'ı Kerim hidayet rehberidir.

Kur'an-ı Kerim, insanlar için rahmet ve hidayet rehberi bir kitaptır. İnsanların karanlıktan aydınlığa çıkmaları için[43] Allah (c.c.) tarafından Peygamberimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v.) vahyedilmiştir. Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim yoluyla kendisine en doğru ve sağlam bir şekilde iman etmenin esaslarını insanlara haber verir. Yine Kur'an-ı Kerim, Allah'a (c.c.) inanan bir müminin kulluk görevlerini hatırlatırken Allah'ın (c.c.) kullarıyla ilişkilerini de düzenler. Kerim kitabımız Kur'an, hidayet rehberi, doğruyu yanlıştan ayırmanın ölçüsü, müminler için öğüt kaynağı, insana bilmediklerini öğreten, rahmet ve müjde gibi sıfatlarla kendisini tanıtmaktadır.[44] Kur'an'ın kendisini bu şekilde tanıtması insanların Kur'an'dan hangi boyutlarda istifade edeceğini göstermektedir. Bir Müslüman günlük hayatını şekillendirirken Allah (c.c.) katında neyin doğru neyin yanlış olduğunu, insanlarla ilişkilerinde Allah'ın (c.c.) rızasına uygun davranışların neler olduğunu Kur'an'dan öğrenir.

Görsel 1. 10: Bütün kitaplar tek bir "Kitab"ı daha iyi anlamak ve yaşamak için okunur.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de insanlara sorumluluklarını haber verirken bu yüce kitaptan istifade etmenin usul ve tarzları konusunda da yol göstermektedir. Öncelikle bir Müslümanın Kur'an-ı Kerim'e karşı ilk sorumluluğu ona iman edip aklını ve kalbini Kur'an'a açmaktır. Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine teslim olmamız ölçüsünde Kur'an, insanlar için yol gösterici bir rehber olmaktadır.

43 bk. İbrahim suresi, 1. ayet.
44 bk. Bakara suresi, 2. ayet; A'râf suresi, 2. ayet; Nisâ suresi, 113. ayet; Nahl suresi, 89. ayet; İsrâ suresi 88. ayet.

Kur'an-ı Kerim'den bir Müslümanın gereği gibi istifade edebilmesinin ilk aşaması onu okumak ve anlamaya çalışmaktır. Kur'an-ı Kerim'i okumak ve anlamak için üzerinde tefekkür etmek Yüce Allah'ın emirlerindendir. Kur'an'ı Kerim'i okumak; onu yavaş yavaş, düşünerek ve özümseyerek okumaktır. **"... Kur'an'ı tane tane hakkını vererek oku!"**[45] emri, Kur'an'ın bir ibadet sorumluluğu ile okunmasına ve okunan ayetler üzerinde düşünülmesine işaret etmektedir. Nitekim **"Bu Kur'an, âyetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır."**[46] ayeti de Kur'an'ın üzerinde düşünerek öğüt almamızı emretmektedir. Bu ayetler göstermektedir ki Kur'an'ı okuma sorumluluğuyla bizleri vazifeli kılan Yüce Rabbimiz, bu okumayla Kur'an'ı anlamamızı ve hayatımızın bir parçası hâline getirmemizi istemektedir.

OKUYALIM

Sakîf kabilesinden Evs b. Huzeyfe (r.a.), arkadaşlarıyla birlikte Medine'de Peygamberimize (s.a.v.) misafir oldukları günleri şöyle anlatır: "Allah Resûlü (s.a.v.) yatsı namazından sonra yanımıza gelir ve bize Mekke'de çektiği sıkıntıları anlatırdı." der ve şöyle devam eder: "Bir gece yanımıza biraz geç geldi. 'Yanımıza gelmekte gecikmenizin sebebi nedir yâ Resûlallah?!' deyince,'Kur'an'dan her gün okuduğum kadarını (hizbimi) bitirmeden çıkmak istemedim.' buyurdu...

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 9.)

Peygamberimizin Kur'an'la ilişkisi Müslümanlara örneklikler sunmaktadır. Peygamberimiz Kur'an okuma ve üzerinde düşünerek amellerimize yansıtma konusunda çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır. *"Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir."*[47] sözüyle Peygamberimiz, Kur'an eğitimi alan ve veren Müslümanların Allah (c.c.) katında sevimli bir amelin uygulayıcısı olduklarını müjdelemektedir. Kur'an okumayı öğrenen bir mümin, onu anlamak için çaba gösterdiği ölçüde Kur'an hayatına şekil verecektir. Sağlam bir inançla Allah'a (c.c.) kulluğunu pekiştirecek ve insanlarla ilişkilerini Allah'ın (c.c.) dilediği şekilde düzenleme imkânı bulacaktır. Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin günlük hayatının bir parçasıdır. Onun her gün düzenli olarak Kur'an'dan bir bölüm okuması, Müslümanların Kur'an'ı hayatına dâhil etmesi için güzel bir örnektir.

Görsel 1. 11: Kur'an'ı okumak ve anlamaya çalışmak ibadettir.

Kur'an-ı Kerim'i hayatın bir parçası hâline getirerek okumak ve ondan nasiplenmeye çalışmak bir müminin en önemli sorumluluklarındandır.

45 Müzzemmil suresi, 4. ayet.
46 Sâd suresi, 29. ayet.
47 Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 15.

Kur'an okurken temel amacımız bu okumanın hayatımızı şekillendirecek güzel davranışlara dönüşmesini hedeflemek olmalıdır. Hatta okumaya Peygamberimizin dualarından olan *"Allah'ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır. Bana fayda verecek ilmi bana öğret ve ilmimi artır..."*[48] şeklinde dua ile başlamak, niyetimizi Rabbimize açmanın güzel bir yöntemidir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

"Kur'an okuyan mü'min turunç gibidir: Tadı da güzeldir, kokusu da güzeldir. Kur'an okumayan mü'min hurma gibidir: Tadı güzeldir ama kokusu yoktur. Kur'an okuyan münafık kişi reyhan otu gibidir: Kokusu güzeldir ama tadı acıdır. Kur'an okumayan münafık kişi ise ebucehil karpuzu gibidir: Hem tadı acıdır hem de kokusu yoktur."

(Buhârî, Tevhid, 57.)

Kur'an okumak bir ibadettir. İbadet ederken Allah'a (c.c.) olan teslimiyet ve bağlılığımızı ifade ederiz. Kur'an'ı da tıpkı diğer ibadetlerimizde olduğu gibi samimi bir kalp ile ve Allah'ın (c.c.) rahmet ve mağfiretini umarak okumalıyız. Kur'an'a böylesi bir yöneliş, Rabbimize samimi bir kul olmaya ve davranışlarımızı O'nun rızasına uygun bir şekilde dönüştürmeye vesile olur.

Görsel 1. 12: Toplumumuzda Kur'an-ı Kerim'i okuyup ezberlemeye büyük önem verilir.

48 Tirmizî, Deavât 128

BİLİYOR MUSUNUZ?

Kur'an-ı Kerim'le İlişkimizin Temelleri

- *Kur'an'ın Allah (c.c.) sözü olduğuna inanmak ve hükümlerinin her çağda geçerli olduğunu bilmek.*
- *Her gün az da olsa Kur'an'dan bir bölüm okumaya çalışarak onun hayatımızı yönlendirmesini sağlamak.*
- *Kur'an'ı okumak, anlamak ve yaşamak amacıyla din kardeşlerimizle bir araya gelerek okuma meclisleri kurmak.*
- *Allah'a (c.c.) ibadet bilinci ile Kur'an'a yaklaşmak.*
- *Dünyevi amaçlar, arzu ve isteklerden arınarak Kur'an'dan nasiplenmeye çalışmak.*
- *Kur'an okuyuşumuzu güzelleştirmek için çaba göstermek.*
- *Kur'an'ı anlamak için bütüncül bir bakış açısıyla Hz. Peygamberin hayatını ve uygulamalarını öğrenmeye çalışmak.*

Kur'an-ı Kerim'i okumaya ve anlamaya çalışmak insana gönül huzuru verir. Ayrıca hayata dair meseleleri anlamak için derin bir idrak ve anlayış kazandırır. Peygamberimiz Kur'an'ı okumak ve anlamaya çalışmak üzere bir araya gelen müminler için şöyle buyurmaktadır: *"Bir topluluk Allah Teâlâ'nın evlerinden bir evde toplanarak Kitabullahı okur ve onu aralarında müzakere ederlerse; üzerlerine sekinet (huzur ve gönül ferahlığı) iner. Allah'ın rahmeti onları kaplar. Melekler de etraflarını kuşatırlar..."*[49]

Kur'an-ı Kerim'le ilişkimizin esası öncelikle iman ve teslimiyet, sonra ibadet ve kulluk bilinci, nihayetinde ise iç huzuru ve davranışların güzelleşmesidir. Kur'an'la böyle bir ilişkiyi kurabilmemiz için yaklaşımımızı iman, teslimiyet, ibadet bilinci ve ahlaki güzelliğe ulaşma gibi bazı temel ilkelere dayandırmamız gerekir.

4. Topluma Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız

Toplumsal ahlakı sağlamak için sizce hangi değerlere öncelik verilmelidir?

İslam, dünya hayatında insanların ahlaki ilkeler etrafında bir arada yaşamalarını esas alan bir toplum modelini öngörür. İnsan, fıtratı gereği başka insanlarla bir arada yaşamaya ihtiyaç duyar. Birlikte ortak değerler üretir, ürettiği bu değerler üzerinden birlikte yaşam becerileri geliştirir. Fıtrat dini olan İslam, insanların geliştirdiği bu yaşam becerilerinin toplumsal huzur ve güvene hizmet etmesini ister. Bu amaca hizmet etmeyen veya insanlar arasındaki ilişkileri bozan her türlü davranış İslam'ın ahlak düzeninde kendisine yer bulamaz. Dinimizin ortaya koyduğu ahlaki sorumlulukların temelinde her bir insana yaratılıştan ve-

49 Müslim, Zikr, 38.

rilen haklar vardır. Bu haklar, toplumun adalet ve güven duygusuyla bir arada yaşamasını sağlayan değerleri ortaya çıkarır. Rabbimizin her bir kuluna iyi ve güzel davranışlarda bulunmasını emretmesi aynı zamanda ahlaki değerleri ilke edinen bir toplum yapısına ulaşmayı sağlamak içindir. Böylece her insan, bireysel ahlaki sorumluluklarıyla toplumsal değerlere ulaşmaya çalışır ve toplumsal ahlakın gerçekleşmesinin bir parçası olur.

Allah (c.c.) tarafından her bir insana yaratılıştan verilen haklara karşı diğer insanların tavır ve tutumları toplumsal ahlak kurallarını oluşturmaktadır. Bu haklar toplumun huzur ve düzeni için vazgeçilmezdir. İslam âlimlerine göre bu haklar; canın, malın, dinin, aklın ve neslin korunarak güven altına alınmasını sağlar.[50] Dinimizin emir ve yasakları bu beş hakkın güvence altına alınmasıyla doğrudan ilgilidir.

İslam alimleri insanın ahlaki yönünü dört temel erdem üzerinden ele almışlardır. Bunlar adalet, hikmet, şecaat (cesaret) ve iffettir.[51] Bu erdemler can, mal, din, akıl ve neslin korunması ilkeleriyle ilişkilendir. Can ve malın korunması adalet ve şecaat erdeminin gereğidir. Din ve aklın korunması hikmet erdeminin, neslin korunması da iffet erdeminin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

DÖRT TEMEL ERDEM

ADALET	HİKMET	İFFET	ŞECAAT (CESARET)
Doğruluk	Güzel Ahlak	Akletmek	Sabır
Dürüstlük	Nezaket	Düşünmek	Girişimcilik
Güvenilirlik	Sabır	Anlayış	Tahammül
Emanet	Samimiyet	Kavrayış	Özgüven
Sadakat	Saygı		Cesaret
Vefa			
Hakkaniyet			

50 Ertuğrul Boynukalın, "Makasıdü'ş-Şeria", TDV İslam Ansiklopedisi, C 27, s. 425.
51 Kınalızâde Ali Efendi, Ahlâk-î Alâ'i, s. 94.

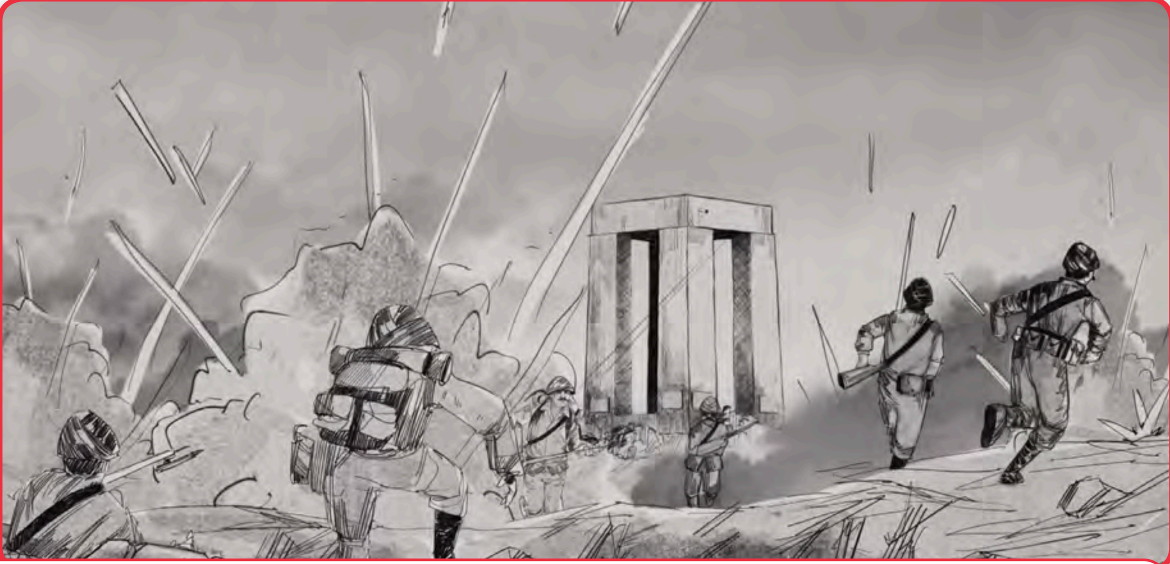
Görsel 1. 13.

Canın ve malın korunması ilkesi, öncelikle kulların can ve mal dokunulmazlığını gerekli kılar. İnsanların can ve mal güvenliği dinimiz tarafından güvence altına alınmıştır. İslam dini yaşama hakkını dokunulmaz kılmıştır. **"Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın..."**[52] emriyle Yüce Allah, meşru bir sebep (savaş, can ve mal tehdidi gibi) olmadıkça insanların birbirlerinin yaşam hakkını korumalarını açıklamaktadır. Dinimiz haksız bir şekilde bir insanı öldürmeyi tüm insanları öldürmek gibi niteleyerek bu suçun ne kadar büyük bir kötülük olduğunu vurgulamaktadır. Aynı şekilde bir insanın yaşaması için mücadele etmeyi tüm insanları yaşatmış gibi değerlendiren dinimiz, insanların yaşam hakkını gözetmenin önemli bir erdem olduğuna işaret eder.[53]

Malların ve kazançların haksız ve meşru olmayan yöntemlerle ele geçirilmesi İslam ahlak prensiplerine aykırıdır. Hırsızlık, hile ve gasp yoluyla mal elde etmek, faiz ve rüşvet gibi haksız yollarla kazanç elde etmeye çalışmak dinimizce yasaklanan davranışlardır.[54] Can ve mal güvencesinin tehdit altında olduğu durumlarda meşru ölçüler dâhilinde mücadele etmek Müslümanın hakkıdır. Müslümanın bu mücadeleyi hakkıyla verebilmesi için de şecaat yani cesaret erdemine sahip olması gerekir.

Kul hakkı hassasiyeti dinimizin üzerinde özenle durduğu ve yaşantımız içerisinde en çok dikkat etmemiz gereken temel bir prensiptir. Kul hakkına sebep olacak söz ve davranışlardan kaçınmak, Müslümanların özellikle dikkat etmesi gereken erdemlerdendir. Kul hakkının korunması ve insanların kul hakkına dikkat etmesini sağlayan en temel değer adalettir. Adalet; bir şeyi yerli yerine koymak, hak sahibine hakkını vermek anlamına gelir.[55] Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de

52 İsrâ suresi 33. ayet.
53 bk. Mâide suresi, 32. ayet.
54 bk. Bakara suresi, 188. ayet; Nisâ suresi, 29. ayet; Mâide suresi, 38. ayet.
55 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 4.

Görsel 1. 14: Cesaret korkunun üzerine yürümektir. Vatanseverliktir, inandığı değerler uğruna savaşmaktır.

müminlerin insanlarla ilişkilerinde adaleti gözetmelerini emretmektedir. Çünkü adalet, İslam'da toplumsal ilişkilerin vazgeçilmez dayanağıdır. Nitekim Rabbimiz, **"Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabanızın aleyhine de olsa adaletten asla ayrılmayan, Allah için şahitlik eden kimseler olun. (İnsanlar) zengin olsunlar, yoksul olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Öyleyse siz hislerinize uyup adaletten ayrılmayın. Eğer adaletten sapar veya üzerinize düşeni yapmaktan geri durursanız bilin ki Allah yaptığınız her şeyden haberdardır."**[56] ayetiyle kendimizin veya yakınlarımızın hoşuna gitmeyeceği bir durum bile olsa adaletten vazgeçilmemesini emretmektedir. Böylesi bir adalet ölçüsünü kendisine rehber edinen bir Müslüman, kul hakkına girmekten gereği gibi kaçınmış olacaktır.

İffet, haramdan uzak durmak, kötü söz ve işlerden kaçınarak nefsin ve bedenin isteklerine karşı koymaktır.[57] İffet, İslam ahlakının temel erdemlerinden biridir. Müslüman söz ve davranışlarıyla iffet sahibi olduğu ölçüde diğer insanlarla güven temelinde ilişkiler kurar. Dedikodu yapmak, iftira etmek, yalan söylemek, başkalarının özel hayatlarını araştırmak, gözünü Allah'ın (c.c.) haram kıldığı şeylere dikmek dinimizin yasakladığı davranışlardır.[58] Bu davranışlar kişiyi ahlaken kötülüğe yönelttiği gibi onun başka insanlarla olan ilişkilerini de zedeler. Hz. Peygamber'in *"Müslüman, elinden ve dilinden başkalarının güven içinde olduğu kimsedir."*[59] sözüyle Müslümanlar için koymuş olduğu bu ölçü, insanların bir arada huzur ve güven içerisinde yaşamalarını sağlayan en temel ahlaki kurallardan birisidir.

---

56 Nisâ suresi, 135. ayet.
57 bk. MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 157.
58 bk. Nur suresi, 4, 23. ayetler; Nahl suresi 105. ayet, Hucurat suresi, 11-12. ayetler.
59 Müslim, İman, 65.

İslam dini insanların bir arada yaşamalarını güvence altına alan bir değerler sistemi ortaya koyar. Sevgi, yardımlaşma, sabır, merhamet, güven, tevâzu ve cömertlik gibi hem insanı ahlaken olgunlaştıran hem de toplumu iyi bir toplum hâline getiren değerler Allah (c.c.) ve Resulünün tavsiye ettiği erdemlerdir.

Sevgi, insanları birbiriyle kaynaştıran ve birleştiren bir güçtür. Aralarında sevgi ve merhamet bağı kurabilen insanlar hem bu dünyaları hem de ahiretleri için hayırlı bir yola girmiş olurlar. Nefret, kin, kıskançlık ve dedikodu gibi kötülüklerin panzehiri sevgidir. Sevgi bir mümin için imanı pekiştiren bir erdemdir. Nitekim Peygamberimiz, *"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın."*[60] hadisiyle Müslümanların birbirlerini sevmeleri gerektiğini bildirmektedir. Müslümanların birbirlerini sevmesi aralarındaki kardeşlik bağının güçlenmesine vesile olur. Müslümanlar arasında yardımlaşma ve merhamet gibi ahlaki değerlerin gelişip yeşermesinin temeli sevgidir.

YORUMLAYALIM

Enes b. Malik anlatıyor:

Bir adam Hz. Peygamber'in yanında iken oradan birisi geçti. Adam, 'Ey Allah'ın Resulü, ben bu adamı seviyorum.' dedi. Peygamberimiz adama, 'Bunu kendisine söyledin mi?' diye sordu. Adam 'Hayır.' cevabını verdi. Hz. Peygamber, 'Git, kendisine söyle.' buyurdu. Bunun üzerine adam o kimsenin yanına gitti ve 'Ben seni Allah (c.c.) için seviyorum.' dedi. Öteki adam da 'Beni kendisi için sevdiğin Allah da (c.c.) seni sevsin.' cevabını verdi.

(Ebû Dâvud, Edeb, 112-113.)

Enes b. Malik'in anlattığı yukarıdaki olayı insanların birbirlerine sevgisini dile getirmesinin önemi açısından yorumlayınız.

Dinimizin insanlar arasında yaygınlaştırmaya ve toplumsal düzeni sağlamaya yönelik tavsiye ettiği ahlaki özelliklerden birisi de yardımlaşmaktır. İslam'ın önerdiği toplum düzeninde insanların sevgi ve merhamet yoluyla birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğu yer almaktadır. Bunun için Rabbimiz zekât, sadaka ve infak gibi emirlerle insanlar arasındaki yardımlaşma ahlakının geliştirilmesini ister. **"Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda infak ederler."**[61] ayetinde Yüce Allah, infak etmeyi müminlerin özellikleri arasında saymıştır. İnfak, sadece

60 Müslim, İman, 93.
61 Bakara suresi, 3. ayet.

Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için karşılıksız yardım anlamına gelir.[62] Yardımlaşma; tebessüm etmek, yolda kalmış birisine yardım etmek ve fakirlerin ihtiyacını karşılamak gibi geniş bir alanı kuşatır.[63] Her insanın kolaylıkla bu geniş yardımlaşma alanında kendine yer bulması mümkündür. Dinimiz herkesin yardımlaşma kapsamında yer alması gerektiğine işaret ederken bunun sınırını ve ölçüsünü de koymaktadır. **"... İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının..."**[64] ayeti yardımlaşmanın, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmayı sağlayacak iyilikler alanında olması gerektiğini, kötülüklerde yardımlaşmanın olamayacağını göstermektedir.

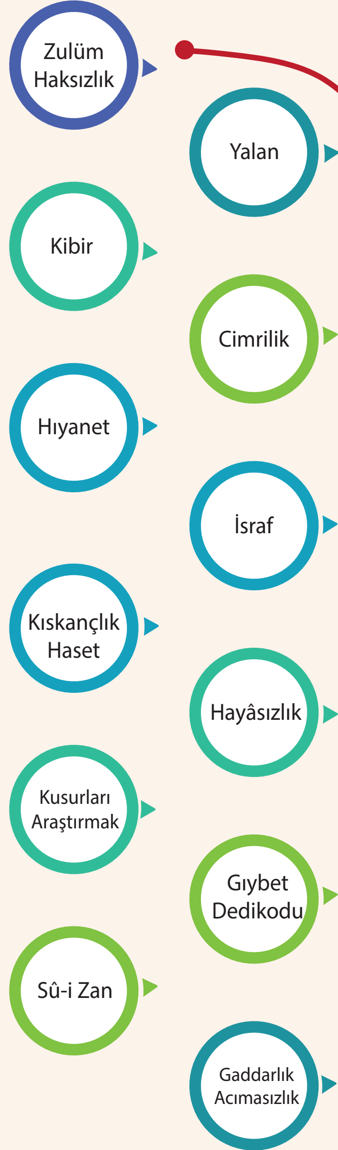
İslam'ın inanç esaslarının ve ibadetlerinin ana gayelerinden biri de güzel ahlaka dayalı bir hayat düzeni oluşturmaktır. Örneğin namaz ibadetinin kişiyi ulaştırması gereken sonuçlarından birisi de **"... Namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar..."**[65] ayetinde olduğu gibi kötülükten sakındırarak güzel ahlaka yöneltmektir. Dolayısıyla Allah'a (c.c.) iman edip ibadetlerini yerine getiren her bir Müslümanın dinimizin hedeflediği ahlaki güzelliklere ulaşmak için çaba sarf etmesi gerekir. Bu yolda gösterilen gayret, insanları ahlaki olgunluğa eriştireceği gibi toplumu da ahlaki değerlerin yaşandığı bir düzene ulaştıracaktır. Rabbimizin kullarından beklediği adalet, güven, sevgi, yardımlaşma, merhamet, cömertlik gibi ahlaki sorumluluklar insanların hem dünya hayatında hem de ahiret hayatında huzur içinde olmasını sağlayacaktır.

62 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 169.
63 bk. Tirmizî, Birr, 36; Tevbe suresi, 60. ayet.
64 Mâide suresi, 2. ayet.
65 Ankebût suresi, 45. ayet.

EŞLEŞTİRELİM

Aşağıda verilen iyi ahlaki değerleri örnekte olduğu gibi karşıtlarıyla ilişkilendiriniz.

KÖTÜ AHLAK

İYİ AHLAK

5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Yüce Allah'a en güzel isimlerle dua etmek sizde hangi duyguları uyandırır?

el-Azîz

Sözlükte el-Azîz; izzet sahibi, her şeye galip gelen, karşı gelinemeyen anlamındadır. Güçlü ve üstün olmak, galip gelmek, güç ve üstünlük, eşi ve benzeri bulunmayacak derecede değerli olan anlamlarını da içerir. Terim olarak el-Azîz, mutlak surette güç, kuvvet ve şeref sahibi, emir ve iradesine kâinatta bulunan hiçbir varlığın karşı koyması mümkün olmayan varlık[66] anlamında Allah'ın doksan dokuz isminden biridir.

el-Azîz hattı.

"... İzzet (üstünlük) tamamen Allah'ındır."[67] Yüce Allah sonsuz izzet ve şeref sahibidir. Bütün ihtiyaçlar, dilekler O'na döner. O, tüm insanların istek ve arzularına cevap verebilecek kudret ve güce sahiptir. Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: **"Göklerin, yerin ve bunlardaki her şeyin hükümranlığı yalnızca Allah'ındır. O her şeye hakkıyla gücü yetendir."[68]** Allah (c.c.) galiptir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nun izzeti karşısında boyun eğer.

66 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s, 29.
67 Nisâ suresi, 139. ayet.
68 Mâide suresi, 120. ayet.

İzzet ve ikram sahibi Allah'tır: **"(Resulüm!) De ki: Mülkün gerçek sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden geri alırsın. Dilediğini yüceltir, dilediğini de alçaltırsın. Her türlü iyilik senin elindedir. Gerçekten sen her şeye kadirsin.**"[69] Allah'ın (c.c.) izzetinde eşi ve benzeri yoktur. Yüceler yücesi olduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanmaktadır. **"Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O şerefli ve yüce arşın Rabbidir.**"[70] Yarattığı varlıkların hepsi Allah'ın (c.c.) egemenliği altındadır. O'nun izzetine ve yüceliğine boyun eğmişlerdir. Varlıkların tümü Allah'ın (c.c.) yaratması, dilemesi, iradesi ve izniyle varlıklarını sürdürürler. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: "**O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir."**[71]

Şerefli ve kerim olarak yaratılan insan Allah'a olan inancını koruyup kulluk görevini yerine getirdiği zaman bu üstünlüğü sürdürebilir. Allah (c.c.) bu gerçeği şöyle açıklar: **"... Halbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve mü'minlerindir..."**[72]

YAZALIM

Zarîyat suresi, 58. ayet; Mümtehine suresi, 7. ayet ve En'am suresi, 65. ayetlerinin meallerini http://kuran.diyanet.gov.tr adresinden araştırarak aşağıya yazınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

69 Âl-i İmrân suresi, 26. ayet.
70 Müminûn suresi, 116. ayet.
71 Bakara suresi, 117. ayet.
72 Münafikûn suresi, 8. ayet.

er-Rahman

er-Rahman hattı.

Rahman, sözlükte herkese ve her canlıya merhamet eden, şefkatle davranan ve acıyan anlamına gelir. Terim olarak bütün canlılara şefkat gösteren, mümin kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti veren, rahmeti sonsuz olan anlamında[73] Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biridir.

Rahman, Allah'a (c.c.) özgü isimlerdendir. Allah'tan (c.c.) başka hiçbir varlığa isim olarak verilemez. Kur'an-ı Kerim'de, **"Sizin bir tek ilahınız vardır. O da Rahman ve Rahim olan (Allah)dır."[74]** buyrularak Yüce Allah'ın (c.c.) Rahman isminin ona mahsus olduğu beyan edilmiştir. Rahman ismi Allah (c.c.) ismi yerine de kullanılmıştır.[75] **"De ki: "(Rabbinizi) ister Allah diye çağırın, ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O'nundur..."**[76]

Allah (c.c.) bağışlayan ve esirgeyendir. Yaradılışın başlangıcından kıyamete kadar bütün varlıklara nimetlerini verendir. Şefkat ve acımada eşi ve benzeri olmayan tek varlıktır. Yüce Allah (c.c.) Rahman olduğu için sonsuz rahmeti vardır. Bu merhameti herkesi kapsar. Yüce Allah, muhtaç olanın her türlü ihtiyacını bilir ve yaratır. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (c.c.) rahmetinin her şeyi kuşattığı açıklanmıştır.[77]

YAZALIM

Tâhâ suresi, 5. ayet; Furkân suresi, 59. ayet ve Şuarâ suresi, 5. ayetlerinin meallerini http://kuran.diyanet.gov.tr adresinden araştırarak aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

....

73 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 300.
74 Bakara suresi, 163. ayet.
75 bk.Meryem suresi, 18,44.ayetler; Furkân suresi, 26. ayet.
76 İsrâ suresi, 110. ayet.
77 bk. A'râf suresi, 156-157. ayetler.

es- Selam

es-Selam hattı.

Sözlükte; emniyet ve selamet anlamının yanında esenlik veren, tehlikelerden kurtaran anlamına gelir. Terim olarak her türlü eksiklikten ve noksanlıktan uzak, yaratmasında kusursuz olan, kullarına güvenlik, barış, esenlik ve sağlık veren anlamında[78] Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biridir.

Yüce Allah her türlü esenliğin yaratıcısı ve kaynağıdır.[79] Allah (c.c.) varlığı ve sıfatında her türlü noksanlıklardan beridir, salimdir. Her türlü ayıp ve kusurlardan uzaktır. Dert, keder gibi insani özellikler O'nun için düşünülemez.

Yüce Allah cennette müminleri selametle karşılayacaktır. Kur'an-ı Kerim'de, **"Merhametli olan Rab katından onlara selam vardır."**[80] ayetinde geçen selam, hem esenlik vermek hem de kurtarmak anlamına gelir. Nitekim Hz. Peygamberin duasında *"Allahım! Selâm olan Sen'sin ve esenlik de Sen'dendir."* buyurması müminleri selamete çıkaranın Allah (c.c.) olduğunu ifade eder.

Barış ve esenlik kaynağı olan Allah'a (c.c.) inanan Müslüman huzur bulur. Yüce Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için çaba sarfeden mümin dünyada ve ahirette esenlik yoluna ulaşır.[81] Selam aynı zamanda barış ve esenlik yurdu ve cennet anlamına da gelir.Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur: **"Allah esenlik yurduna (cennete) çağırır ve dilediğini doğru yola iletir."**[82]

YAZALIM

Mâide suresi, 16. ayet ve Neml suresi, 59. ayetlerinin meallerini http://kuran.diyanet.gov.tr adresinden araştırarak aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

78 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 326-327.
79 bk. Haşr suresi, 23. ayet.
80 Yâsîn suresi, 58. ayet.
81 bk. Mâide suresi, 16. ayet.
82 Yûnus suresi, 25. ayet.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Allah'a (c.c.) karşı ahlaki sorumluluklarımız nelerdir? Yazınız.

....

....

....

2. Hz. Peygambere karşı ahlaki sorumluluklarımız nelerdir? Yazınız.

....

....

....

3. Kur'an-ı Kerim'e karşı ahlaki sorumluluklarımızı davranışlarımıza nasıl yansıtırız? Yazınız.

....

....

....

4. Topluma karşı ahlaki sorumluluklarımız nelerdir? Açıklayınız.

....

....

....

5. Esmâ-i Hüsnâ'dan el- Azîz, er-Rahman, es-Selam isimlerinin anlamları nelerdir? Kısaca açıklayınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe suresi, 128. ayet.)

Yukarıdaki ayette Peygamberimizin hangi özelliğine değinilmiştir?

A) Peygamberimiz gece ibadet etmeye çok düşkündü.

B) Peygamberimiz adaletten ayrılmazdı.

C) Peygamberimiz Müslümanlara karşı çok merhametliydi.

D) Peygamberimizin ahlakının kaynağı Kur'an'dı.

2. "Bir topluluk Allah Teâlâ'nın evlerinden bir evde toplanarak Kitabullahı okur ve onu aralarında müzakere ederlerse; üzerlerine sekinet (huzur ve gönül ferahlığı) iner. Allah'ın rahmeti onları kaplar. Melekler de etraflarını kuşatırlar…" (Müslim, Zikr, 38.)

Yukarıdaki hadisten aşağıdaki ilkelerden hangisi çıkarılamaz?

A) Kur'an'ı okumaya ve anlamaya çalışmak Müslümanlara gönül huzuru verir.

B) Müslümanlar Kur'an üzerine düşünmek için bir araya gelmelidir.

C) Kur'an ile meşgul olan Müslümanlar meleklerin yardımını görürler.

D) Kur'an-ı Kerim'i tecvitli okumak gerekir.

3.

Ayşe

İzlenen yol, yöntem, örnek alınan uygulama, gidişat demektir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.); iman, ibadet, ahlak ve sosyal ilişkilerin tamamını kapsayan söz ve davranışlarına denir. İslam'ın temel kaynaklarından biridir.

Arkadaşlarıyla ders çalışan Ayşe aşağıdaki kavramlardan hangisinin tanımını yapmaktadır?

A) Kur'an

B) Sünnet

C) İhlas

D) İbadet

4. Sözlükte; emniyet ve selamet anlamının yanında esenlik veren, tehlikelerden kurtaran anlamına gelir. Terim olarak her türlü eksiklikten ve noksanlıktan uzak, yaratmasında kusursuz olan, kullarına güvenlik, barış, esenlik ve sağlık veren anlamında Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biridir.

Yukarıda tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Rahim

B) Mütekebbir

C) Selam

D) Aziz

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(Rahman, selam, adalet, iffet, aziz, sorumluluk)

1. Sözlükte .... izzet sahibi, her şeye galip gelen, karşı gelinemeyen anlamındadır.

2. .... herkese ve her canlıya merhamet eden, şefkatte bulunan ve acıyan anlamına gelir.

3. Kişinin kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmesine .... denir.

4. .... esenlik veren, tehlikelerden kurtaran anlamındadır.

5. .... bir şeyi yerli yerine koymak, hak sahibine hakkını vermek anlamına gelir.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa (D) yanlışsa (Y) yazınız.

1. (   ) İnsanın Allah'a karşı ahlaki sorumluluklarından biri de kulluk görevini yerine getirmektir.

2. (   ) Müslüman; Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını kabul eden ve O'na teslim olan kimsedir.

3. (   ) El- Aziz, emniyet ve selamet veren anlamına gelir.

4. (   ) İffet, bir şeyi yerli yerine koymak, hak sahibine hakkını vermek anlamına gelir.

5. (   ) Kur'an okumak bir ibadettir.

E. Bulmacayı çözünüz.

Her rakam bir harfi temsil etmektedir. Rakamlara uygun harfleri yazınız ve ayet mealini bulunuz.

						U	
1	2	3	4	5	6	7	2

S			
6	8	9	10

			N					
8	11	8	2	8	9	3	10	2

		L	
12	13	5	10

	İ	
14	8	15

	E					B		R
16	10	13	17	1	18	14	10	15

G								
17	10	5	18	8	19	20	8	15

21	8

6	8	9	8	2

		K					Y	
6	22	21	22	2	20	22	13	1

				M				
7	24	15	1	18	1	2	22	9

4	2	1

A			
1	24	22	15

17	10	5	8	15

6	8	9	10

Ç		
11	4	21

D		Ş						
3	25	19	21	25	2	3	25	15

18	25	18	8	2	5	10	15	10

				I
21	1	15	19	22

11	4	21

18	10	15	26	1	18	10	20	5	8	3	8	15

İSLAM VE TEMİZLİK

2. ÜNİTE

Görsel 2. 1.

Ünitemize Hazırlanalım

1. "Yüce Allah'ın huzurunda temiz olmak neden önemlidir?" sorusunu aile büyüklerinize sorunuz ve aldığınız cevapları defterinize yazınız.

2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) temizliğe verdiği önemle ilgili üç tane hadisini araştırınız.

3. "Kalbi temiz olmak" deyiminin anlamını büyüklerinize sorunuz.

4. Sınıfımızı temiz tutmak neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. Kur'an-ı Kerim mealinden Mâide suresinin 6. ayetini defterinize not ediniz.

1. Temizlik İmanın Yarısıdır

Yüce Allah, inananların niçin temiz olmasını istemiştir?

Temizlik; bedenin, elbisenin, yiyeceklerin, içeceklerin ve çevrenin kirlerden arındırılması, aklın ve kalbin kötü duygu ve düşüncelerden uzak tutulmasıdır. Dinimizde temizlik konusuna çok önem verilmiş ve Müslümanların her bakımdan temiz olmaları istenmiştir. Bazı ibadetlerin yerine getirilmesinden önce temizlenmek şart koşulmuştur. Bu bakımdan temizlik kurallarına uymak, Müslümanlar için dinî bir görevdir.

BİLGİ KUTUSU

Temizlik, temiz olma ve temizlenme anlamlarına gelir. Terim olarak büyük ve küçük abdest yapıldıktan sonra su veya temizleyici olan bir şey ile temizlenme demektir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 346.)

İslam'ın temel ilkelerinden biri temizliktir. Kur'an-ı Kerim'de temizliğin önemi ve gerekliliği üzerinde sıkça durulmuştur. İlk indirilen ayetlerde Allah'a (c.c.) iman edilmesi emredilmiş ve ardından **"Sadece rabbinin büyüklüğünü dile getir. Elbiseni temiz tut (nefsini arındır), günahlardan uzak dur."**[1] ayetleriyle temizliğin önemi vurgulanmıştır. Peygamber Efendimiz de *"Temizlik imanın yarısıdır."*[2] buyurarak temizliğin imanla bir bütün olduğunu açıklamıştır. Yüce Allah, kendisine iman eden ve temizliğe gereken özeni gösteren Müslümanları sevdiğini **"... Allah tertemiz olanları sever."**[3] ayetiyle bildirmiştir. Sevgili Peygamberimiz de *"... Allah temizdir, temizliği sever..."*[4] buyurarak Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanma konusunda temizliğin önemine dikkat çekmiştir.

Görsel 2. 2.

1 Müddessir suresi, 3-5. ayetler.
2 Müslim, Tahâret, 1.
3 Tevbe suresi, 108. ayet.
4 Tirmizî, Edeb, 41.

İslam dini, Müslümanları maddi ve manevi kirlerden arındırıp dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmayı amaçlamaktadır. Bu bakımdan insan hayatının bütünüyle ilgili temizlik kuralları ortaya koymuştur. Kuran-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uygulamalarında temizlik konusuna her yönüyle değinilmiştir. Bu sebeple Müslümanlar; evlerinde, ibadet ettikleri mekânlarda, çevrelerinde, elbiselerinde, yiyecek içeceklerinde temizliğe gereken özeni göstermelidir. Aynı zamanda kalplerini kötü duygu ve düşüncelerden arındırarak dürüst ve ahlaklı bireyler olmaya çalışmalıdır.

GRUP ÇALIŞMASI YAPALIM

Dörder veya beşer kişilik gruplara ayrılınız. İslam'ın temizliğe verdiği önemle ilgili bir araştırma yapınız ve grubunuzla birlikte bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Yüce Allah, Hz. İbrahim'e (a.s.) ve Hz. İsmail'e (a.s.) yeryüzündeki en kutsal mescit olan Kâbe'yi temiz tutmalarını emretmiş, Kâbe'nin ibadete engel olacak maddi pisliklerden arındırılmasını ve orada kötü söz ve davranışlardan sakınılmasını istemiştir. Peygamber Efendimiz de mescit ve camilerin temizliğine özen göstermiş ve zaman zaman gördüğü pislikleri bizzat temizlemiştir.***

* bk. Bakara suresi, 125. ayet; Hac suresi, 26. ayet.

** bk. Buhârî, Salât, 33; Müslim, Zühd, 74.

Görsel 2. 3.

YAZALIM

BENİM TEMİZ MAHALLEM

Zehra ve Şule aynı mahallede oturan yakın arkadaşlardı. Bir gün birlikte okula giderken Zehra:

- Ne kadar güzel bir gün. Hava mis gibi diyerek gülümsedi. Şule:

- Ben böyle havaları çok severim. Bugün erkenden uyandım ve elimi yüzümü yıkadım oh. O sırada annem de mutfakta beslenme çantama koyacağı meyveleri su ile güzelce yıkıyordu.

Zehra:

- Su deyince aklıma geldi. Yarın mahallemizin temizlik günü.

Şule:

- Temizlik günü mahallemizin en güzel geleneği. Halit amca ile Meryem teyze hazırlanmaya başlamış. Temizlik malzemelerini, boyalarını ve fırçalarını almışlardır bile.

Zehra:

- Mahalleden diğer arkadaşlarımızı da çağırıp Halit amca ile Meryem teyzeye sürpriz yapmaya ne dersin?

Şule:

- Harika! Ama ne yapacağız?

Zehra:

- Benim bir önerim var. Halit amca ile Meryem teyzenin evlerinin tam karşısında göze hiç hoş gelmeyen, etrafında çöpler bulunan bir duvar var. Oradaki çöpleri toplar ve duvarı güzelce boyarız.

Bir sonraki gün mahallenin çocukları bir araya geldiler. Hep beraber orayı temizleyip duvarı boyadılar. Halit amca ile Meryem teyze evlerinden çıkınca gördükleri manzara karşısında çok duygulandılar.

Meryem teyze:

- Çocuklar size teşekkür ederim, çok mutlu oldum. Bu güzel manzarayı her gördüğümde sizi hatırlayacağım. Unutmayın, dinimiz bize temiz olmayı ve temizliğe gereken hassasiyeti göstermeyi emretmiştir. Ayrıca sağlıklı bir yaşam sürmek için temizlik ve düzen şarttır.

(Bu kitap için yazılmıştır.)

Böyle bir durumla karşılaşsanız siz ne yapardınız? Aşağıya yazınız.

....

....

....

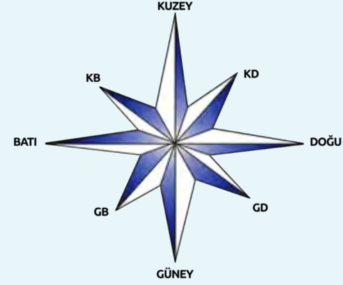
....

....

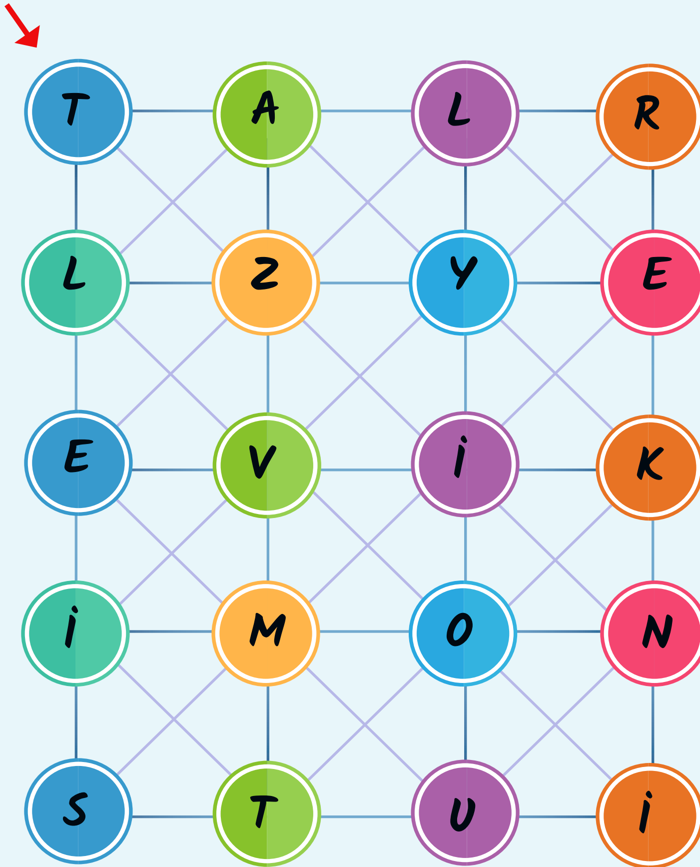
....

BULALIM

"Namazın anahtarı..." (Müslim, Tahâret, 1.) diye başlayan hadisin devamını pusulayı kullanarak bulunuz.

Örnek: 2 GD = Güneydoğu yönüne iki adım ilerleyiniz.

	T
2 G	
1 GD	
1 KD	
1 KB	
1 B	
3 GD	
2 K	
2 GB	
1 KB	
3 KD	

2. Temizlik Çeşitleri

Yüce Allah'a inanan bir kimse temizlik konusunda nelere özen gösterir?

İslam'a göre genel anlamdaki temizlikle ibadet amacıyla yapılan temizlik birbirini tamamlayan faaliyetlerdir. Bu nedenle dinimizde temizlik; maddi temizlik, hükmi temizlik ve manevi temizlik olmak üzere üç kısımda ele alınmıştır.

Maddi Temizlik

Maddi temizlik; bedende, elbisede, ibadet edilen mekânlarda ve içinde yaşanılan çevrede görünen kir ve pisliklerin giderilmesi anlamına gelir. Dinen pis sayılan şeylere necaset denir. Beden, elbise veya ibadet yerinin dinen pis sayılan maddelerden temizlenmesi ise necasetten tahārettir.[5]

BİLİYOR MUSUNUZ?

İslam medeniyetindeki en belirgin mimari yapılardan olan çeşme, hamam, kuyu, sarnıç gibi yapılar, İslam toplumunun temizliğe verdiği önemi gösterir.

Beden temizliği, sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için günlük hayatta ihtiyaç duyulan temizliktir. Peygamberimiz beden temizliği konusunda Müslümanlara örnek olmuştur. Yemeklerden önce ve sonra ellerin yıkanmasını[6], ağız ve diş temizliğinin yapılmasını[7], tırnakların kesilmesini[8], haftada en az bir kez yıkanmayı[9], cuma ve bayram gibi toplum önüne çıkılacak günlerde en güzel şekilde hazırlanmayı[10] Müslümanlara tavsiye etmiştir.

Görsel 2. 4: Ellerin yıkanması sağlıklı olmanın şartlarından biridir.

5 Salim Öğüt, "Tahâret", TDV İslam Ansiklopedisi, C 39, s. 382.
6 bk. Ebû Dâvûd, Et'ime, 11; Tirmizî, Et'ime, 39.
7 bk. Buhârî, Cum'a, 7.
8 bk. Buhârî, Libas, 64.
9 bk. Buhârî, Cum'a, 12; Müslim, Cum'a, 9.
10 bk. Buhârî, Ezan, 161; İbn Mâce, İkamet, 169.

BULALIM

HER ZAMAN HER YERDE

Beni Enmar Gazvesi'ne çıkan İslam ordusu, ihtiyaçlarını gidermek ve bir süre dinlenmek için konaklamıştı. Cabir b. Abdullah da dinlenmek için bir ağacın altını seçmişti. Peygamber Efendimiz, Cabir bin Abdullah'ı ziyarete geldi. Peygamberimizi sevgi ve saygıyla karşılayan Cabir: "Şöyle gölgeye buyurun ey Allah'ın Resulü" diyerek ona yer gösterdi. Peygamber Efendimiz de Cabir'in gösterdiği yere oturdu.

Cabir b. Abdullah, yeryüzünün en değerli misafirine yiyecek bir şeyler ikram etti. Bu sırada Cabir'in çobanı da hayvanları otlatmaya götürüyordu. Peygamber Efendimiz çobanı gördü. Eski püskü ve kirli elbiseler içinde hayvan otlatmaya giden çobanın bu hâli hiç hoşuna gitmedi. Bunun üzerine Cabir b. Abdullah'a:

— Bu adamın bunlardan başka elbiseleri yok mu diye sordu. Cabir de:

— Heybesinde yedek elbiseleri var ey Allah'ın Resulü, diye cevap verdi. Peygamberimiz:

— O hâlde söyle ona iyi ve temiz elbiselerini giyinsin diye emir verdi. Cabir, adamı hemen çağırdı. Peygamber Efendimizin emrini iletti. Adam da eski elbiseleri çıkarıp yedekte bıraktığı temiz elbiselerini giydi. Çobanın bu güzel ve temiz hâlinden memnun olan Peygamber Efendimiz:

— Allah sana iyilik versin. Bu çobana ne oluyor da temiz elbisesi varken eski ve kirlileri giyiyor? Bu kendisi için daha hayırlı değil midir?

(bk. İmam Mâlik, Muvatta, Libas, 1.)

(Diyanet Çocuk Dergisi, "Her Zaman Her Yerde" Ağustos 2017, S. 2-3'den uyarlanmıştır.)

İ	Y	İ	L	İ	K	T
D	E	Ğ	E	R	L	İ
A	E	L	B	İ	S	E
H	S	A	Y	G	I	A
T	E	M	İ	Z	R	E
E	V	İ	S	L	A	M
T	G	K	İ	R	L	İ
M	İ	S	A	F	İ	R

Yukarıdaki metni okuyunuz. Metindeki altı çizili kelimeleri tabloda bulunuz. Kalan harflerden oluşan kelimeyi aşağıya yazınız.

ANAHTAR KELİME:

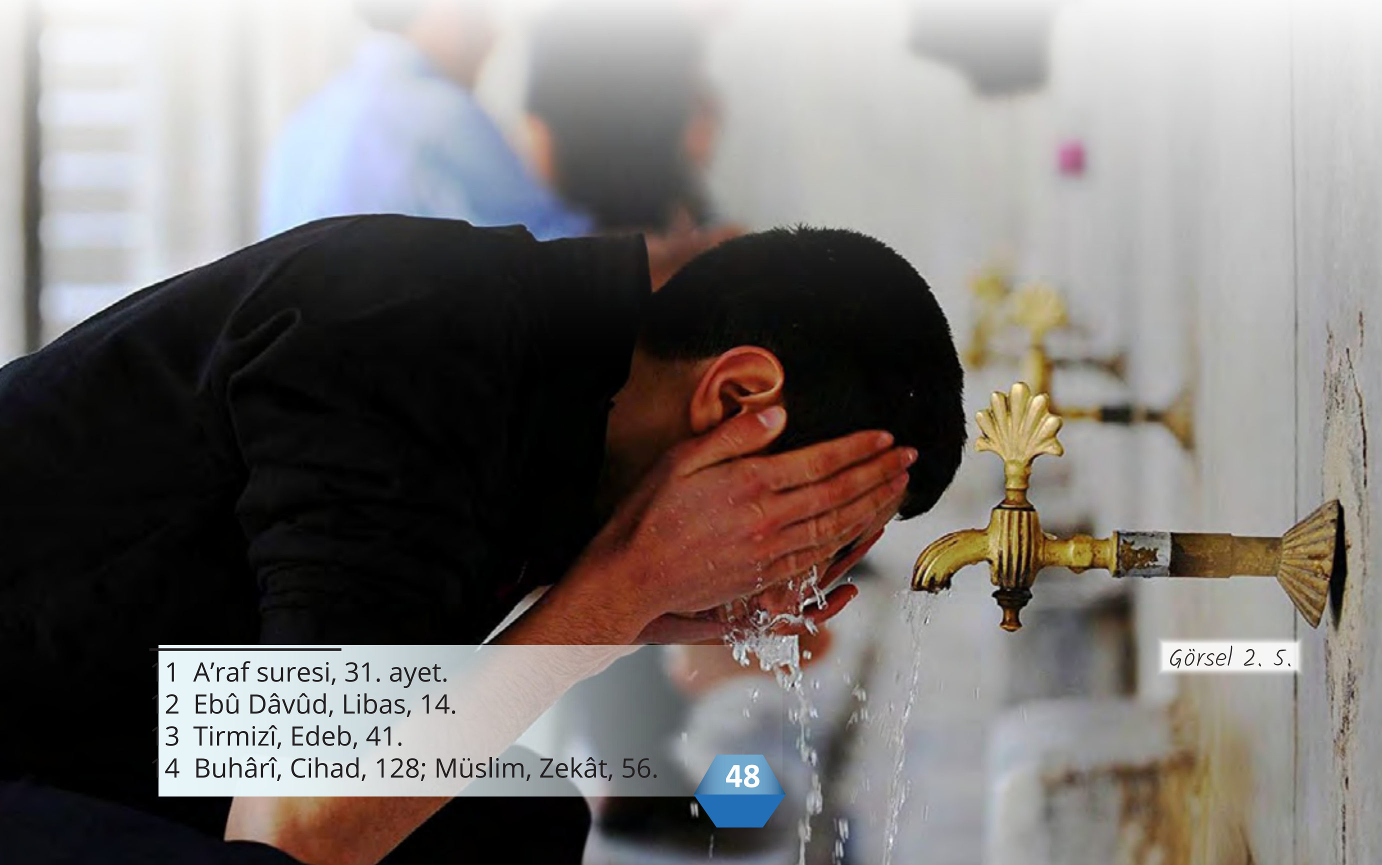
_ _ _ _ _ _ _

İslam'da beden temizliği kadar elbise temizliğine ve ibadet sırasında temiz elbise giyilmesine de önem verilmiştir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Ey Ademoğulları! Her mescitte güzel ve temiz elbiselerinizi giyinin... "**[11] buyurarak Müslümanlara güzel giyinmeyi öğütlemiştir. Hz. Peygamber, üzerinde kirli elbiseler bulunan bir adam görünce *"Elbisesini yıkayacak bir şey bulamamış mı?"*[12] diye sormuş ve elbise temizliğinin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu nedenle Müslümanlar, bilerek ya da bilmeyerek elbiseye bulaşan kir ve pisliklerden uzak durmalı, temiz ve güzel giyinmeye özen göstermelidir.

Beden ve elbise temizliğinin yanı sıra Müslümanların çevre temizliğine de dikkat etmesi gerekir. Çevre temizliği hem insan sağlığı hem de toplumsal huzur açısından önemlidir. Hz. Peygamber "... ***Evlerinizin önlerini temiz tutun.***"[13] buyurarak Müslümanları çevre temizliğine teşvik etmiştir. Ayrıca çevre temizliği, toplumu ilgilendiren bir konudur ve fertlerin birbirlerine karşı hak ve görevleri arasındadır. Bu nedenle ev, sokak, cadde, park, okul gibi ortak kullanım alanlarının temiz tutulması insani ve dinî bir görevdir. Peygamber Efendimiz *"Rahatsız edici bir şeyi yoldan kaldırmak sadakadır."*[14] sözüyle çevre temizliğine katkıda bulunmanın sevap kazandıracağını belirtmiştir.

Hükmi Temizlik

Bazı ibadetleri yerine getirmek için temizlik şartı aranır. Bu ibadetleri yerine getirmeye engel olan kirliliğe hades denir. Abdest ve gusül alınarak hadesten temizlenilir. İbadet amaçlı yapılan bu temizlenmeye hükmi temizlik adı verilir. Hadesten temizlenmek için temiz su kullanılır. Ancak bu temizliğe elverişli su bulunamamış veya kullanma imkânı olmamışsa toprak, kil, kerpiç gibi maddelerle hükmi temizlik şartı sağlanır.

Görsel 2. 5.

1 A'raf suresi, 31. ayet.
2 Ebû Dâvûd, Libas, 14.
3 Tirmizî, Edeb, 41.
4 Buhârî, Cihad, 128; Müslim, Zekât, 56.

Manevi Temizlik

Manevi temizlik; kalbin gıybet, yalan, kıskançlık, kibir gibi kötü huy ve davranışlardan arındırılıp güzel ahlak ile bezenmesidir. İslam dini, Müslümanların manevi kir olarak nitelendirilebilecek kötülüklerden uzak kalmasını ve yaratılıştaki manevi temizliği korumasını öncelemiştir. Bu bakımdan insanların manevi kirlilikten kurtulabilmeleri için tövbe kapısını açık tutmuştur. Kur'an-ı Kerim'de **"...Şüphesiz Allah kendisine yönelip tövbe edenleri ve temizliğe düşkün olanları çok sever."** [15] ayetiyle bu konuya işaret edilmiştir.

Güvenilirlik, samimiyet, doğruluk, dürüstlük, yardımseverlik gibi ahlaki değerlerin kaynağı kalptir. Kalp temizliği, manevi temizliğin özünü oluşturur. Sevgili Peygamberimiz bir hadisinde *"... Dikkat edin! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o iyi (doğru ve düzgün) olursa bütün vücut iyi (doğru ve düzgün) olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin! O, kalptir."*[16] buyurarak kötülüklerden sakınma ve ahlaki değerlerle hareket etmenin kalp temizliğine bağlı olduğuna dikkat çekmiştir.

Müslümanlar, Yüce Allah'ı çokça anarak ve salih ameller yaparak kalplerini kötülülüklerden uzak tutmalıdır. Sevgi, saygı, yardımseverlik, sorumluluk, adalet gibi değerleri yaşayarak kalplerini manevi kirlerden arındırmaya gayret etmelidir. Bilerek ya da bilmeyerek yapılan hata ve günahlardan sonra hemen tövbe etmeli ve ardından o günahı silecek güzel bir davranış yapmalıdır. Zira Yüce Allah, **"... iyilikler kötülükleri giderir..."**[17] ayetiyle işlenen bir günahtan sonra iyilik yapmanın ve tövbe etmenin kişiyi manen temizleyeceğini bildirmiştir. Peygamberimiz de yapılan hatalara tövbe etmeyi[18], iyiliğe yönelip kötülükten sakınmayı[19] emretmiştir.

Görsel 2. 6.

15 Bakara suresi, 222. ayet.
16 Buhârî, İman, 39.
17 bk. Hud suresi, 114. ayet.
18 bk. Ebû Dâvûd, Vitr, 26.
19 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 60.

BOYAYALIM

Aşağıda dinimizin temizlikle ilgili yapmamızı emrettiği bazı davranışlar verilmiştir. Bu davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı düşününüz ve cevabınız "her zaman" ise aşağıdaki yıldızların üçünü, "çoğunlukla" ise ikisini, "bazen" ise birini boyayınız.

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

1 Çevreme güzel örnek olmak için kötü sözlerden sakınırım.

2 Yemekten önce ve sonra ellerimi sabunlu su ile güzelce yıkarım.

3 Elbisemin temiz ve düzenli olmasına özen gösteririm.

4 Verdiğim sözü tutarım.

5 Çekirdek kabuklarını ve diğer çöplerimi kaldırıma atmam.

6 Çevremdeki insanların kalbini kırmamaya dikkat ederim.

7 Dişlerimi her gün fırçalarım.

8 Ağaç gövdelerini, bankları, okul sıralarını yazı ve resimlerle karalamam.

3. İbadete Hazırlanıyorum

Çok değer verdiğiniz bir kimseyle görüşmeye gideceğinizde nasıl hazırlanırsınız?

İbadetler, kulun Yüce Allah ile buluşmasıdır. Bu buluşma anları Müslümanlar için özel ve değerlidir. Yüce Allah ile olan bu buluşma vakitlerine özenle hazırlanmak gerekir. Nasıl ki sevdiğimiz bir kimsenin yanına gittiğimizde temiz ve güzel olmaya çalışıyorsak Yüce Allah'ın huzuruna çıktığımızda da aynı hassasiyeti göstermeliyiz. O'nun karşısına kirli ve dağınık bir hâlde çıkmamalı ve ibadete uygun hazırlıklar yapmalıyız.

Yüce Allah insanların temiz olmalarını ve temiz bir hayat sürmelerini emreder. Kötü duygu ve düşüncelerden uzaklaşmalarını, beden ve çevre temizliğine dikkat etmelerini ve kendi huzuruna hem bedenen hem de kalben temiz olarak gelmelerini ister. Bu yüzden temizlik dinimizde bazı ibadetleri yerine getirebilmek için bir ön şart olmuştur. Örneğin namaz kılacak veya Kâbe'yi tavaf edecek bir kimse önce bedeninin belli başlı yerlerini yıkayarak temizlemeli ve daha sonra Yüce Allah'ın huzuruna çıkmalıdır. Ayrıca ibadetlerini gösterişten uzak tutmalı, sadece Allah'ın rızasını kazanmak için yerine getirmelidir.

PAYLAŞALIM

Arkadaşınızla olan bir buluşmaya nasıl hazırlanırsınız?

Bir iş görüşmesine nasıl hazırlanırsınız?

Önemli bir sınava nasıl hazırlanırsınız?

Allah'ın (c.c.) huzuruna çıkmaya nasıl hazırlanırsınız?

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 2. 7.

Abdest

Abdest, Arapça'da "güzellik ve temizlik" manasına gelir.[20] Abdest yüzü (ağız, burun dâhil), dirseklerle birlikte elleri, topuklarla beraber ayakları yıkamak ve başı (kulaklar ve ense dâhil) mesh etmek biçiminde, özellikle namazdan önce belli bir düzen içinde yapılması gereken maddi ve manevi temizliktir. Bedenin temizlenmesini ve güzelleşmesini sağlayan abdest, kendisinin bir ibadet olmasının yanı sıra bazı ibadetlerin yerine getirilmesi için önceden yapılması gereken dinî bir temizliktir.[21] Belli organların yıkanması ve mesh edilmesiyle yapılır. Yüce Allah **"Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedin, ayaklarınızı da topuk kemiklerine kadar yıkayın…"**[22] ayetiyle namaz kılmak için abdest almayı emretmiştir.

20 Abdülkadir Şener, "Abdest", TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 68.
21 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 1.
22 Mâide suresi, 6. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Abdestin farzları dörttür:

1. Yüzü bir kere yıkamak.
2. Elleri dirseklerle beraber bir kere yıkamak.
3. Başın dörtte birini meshetmek.
4. Ayakları topuklarla beraber bir kere yıkamak.*

*Şafii mezhebine göre bu şartlara ilaveten abdeste niyet etmek ve abdest organları yıkanırken ayetteki sırayı gözetmek de farzdır.

(bk. İlmihal, TDV Yayınları, C I, s. 197.)

OKUYALIM

Merhaba Arkadaşlar! Size Sevgili Peygamberimizin sünnetine uygun olarak abdestin alınışını anlatacağım. Abdestin alınışını öğrendikten sonra sizler de başka arkadaşlarınıza abdestin alınışını anlatabilirsiniz. Abdest, namaz kılmak ve Kâbe'yi tavaf etmek gibi ibadetlerin şartıdır. Haydi hep birlikte abdestin alınışını öğrenelim.

İlk başta "Niyet ettim Allah rızası için abdest almaya" diyerek niyet ediyoruz.

Hemen ardından "Eûzu billâhi mineşşeytânirracim, Bismillâhirrahmânirrahîm." diyerek abdest almaya başlıyoruz.

Ellerimizi bileklerimize kadar üç kez yıkıyoruz, yıkarken parmak aralarını da güzelce ovuyoruz ki su heryere ulaşsın.

Görsel 2. 8. a, b, c, d, e, f, g, h, ı

Daha sonra üç defa sağ elimizle ağzımıza su veriyoruz, güzelce çalkalayarak ağzımızı temizliyoruz.

Sonra üç defa sağ elimizle burnumuza su veriyoruz, sol elimizle burnumuzu temizliyoruz.

Üç defa yüzümüzü yıkıyoruz.

Önce sağ sonra sol kolumuzu dirseklere kadar üç defa güzelce yıkıyoruz.

Daha sonra sağ elimizi ıslatarak başımızın dörtte birini mesh ediyoruz yani ıslak elimizi başımıza sürüyoruz.

Tekrar ellerimizi ıslatarak serçe parmaklarımızla kulaklarımızın içini, başparmaklarımızla kulaklarımızın arkasını, kalan diğer üç parmağımızla da ensemizi mesh ediyoruz.

En son olarak önce sağ sonra sol ayağımızı topuklarımızla birlikte yıkıyoruz ve abdestimizi tamamlıyoruz.

Abdest, bedenin temizlenmesini sağlayan bir ibadettir. En sık kullanılan organların düzenli olarak yıkanmasını sağlar. Abdest azalarının yıkanması kir ve pislikten bulaşacak birçok hastalığı önler. Namazlarından önce abdest alan bir Müslüman kirden ve mikroplardan kendisini arındırır. Böylece daha sağlıklı ve mutlu yaşar.

Abdest, kalbi temizleyen bir ibadettir. Bedenin belli başlı organlarının temizlenmesini sağladığı gibi kalbi de günahlardan arındırır. Bu konuyla ilgili Sevgili Peygamberimiz *"Her kim abdest alır ve de abdestini güzelce almaya özen gösterirse, günahları vücudundan çıkar, hatta tırnaklarının altından süzülür gider."*[23] buyurarak abdest alan kimsenin günahlarından arınacağının müjdesini vermiştir. Ayrıca dünyada abdest alıp bedenini ve kalbini her türlü kirden arındıran Müslümanın bedeni ahirette de bu temizliği yansıtır. Allah'ın Resulü hiç görmediği mümin kardeşlerini kıyamet günü abdest azalarının parlamasından tanıyacağını ifade etmiş[24] ve Müslümanlara, bu parlaklığın artması için daima abdestli olmayı tavsiye etmiştir.[25]

23 Müslim, Tahâret, 33.
24 bk. Müslim, Tahâret, 36.
25 bk. Buhârî, Vudu, 3.

TAMAMLAYALIM

DEDEMLE ABDEST

Görsel 2. 9.

Dedeciğim, biraz önce sen ne yaptın?

- Kur'an okumadan önce abdest aldım Enes.

- Abdest mi?

- Evet Enesciğim. Rabbimin huzuruna çıkmadan önce bedenimi kirden ve pislikten temizliyorum ki O'nun huzurunda güzel görüneyim.

- Hıı anladım, O'nu çok sevdiğin için süsleniyorsun... O zaman kardeşimle bana da abdestin alınışını anlatır mısın dedeciğim?

- Elbette Enes. Kardeşini de çağır oturalım şöyle, anlatayım size.

Sevgili Peygamberimizin sünnetine uygun bir şekilde olsun diye önce niyet ediyoruz ve ardından euzu besmele çekiyoruz. Hadi birlikte diyelim:

- "Niyet ettim Allah rızası için abdest almaya. Euzu ...."
- Önce ellerimizi bileklerimize kadar üç kere yıkıyoruz.
- ....
-
- Daha sonra sağ avuç ile su alarak burnumuza üç kere su çekiyoruz ve her defasında sol elimizle sümkürerek burnumuzu temizliyoruz.
- .... üç kere yıkıyoruz.
- Bundan sonra .... üç kez yıkıyoruz.
- Sonra ellerimizi ıslatıyoruz. Sağ elimizle başımızın dörtte birini mesh ediyoruz.
- Başımızı mesh ettikten sonra ....
- Meshlerimizi bitirdikten sonra önce sağ ayağımızı sonra sol ayağımızı topuklarımızla birlikte üçer kez yıkıyoruz. Böylece abdestimizi tamamlıyoruz.

- Teşekkür ederiz dedeciğim. Artık biz de Rabbimizin huzuruna çıkmak için abdest alabiliriz.

(Bu kitap için yazılmıştır.)

Yukarıdaki parçada boş bırakılan yerleri uygun şekilde tamamlayınız ve ibadetlerden önce abdest almanın önemi hakkında arkadaşlarınızla konuşunuz.

Yolculuğa çıkarken, bir işe başlarken, evden dışarı çıkarken, yatmadan önce veya uyandıktan sonra yani kısacası hayatımızın her alanında abdestli olmak dinimizce övülen davranışlardandır. Sevgili Peygamberimiz abdest almayı ve mümkün olduğu kadar abdestli olmayı Müslümanlara öğütlemiştir. Kendisi de yatmadan önce abdest almış[26] ve abdestli olarak yatağa giren ve uykusu gelene kadar Yüce Allah'ı zikreden kimsenin dualarının kabul olacağını ifade etmiştir.[27] Ayrıca Peygamberimiz "*Kim abdest üzerine abdest alırsa kendisi için on sevap vardır.*"[28] buyurarak abdestli olduğu hâlde abdest alan kimsenin daha fazla sevap kazandığını belirtmiş ve Müslümanlara abdestlerini yenilemelerini tavsiye etmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Abdesti Bozan Durumlar

Abdest

- Tuvalet ihtiyacını gidermek,
- Yellenmek,
- Vücudun herhangi bir yerinden kan veya irin çıkması*
- Namazda yanımızdakilerin işiteceği kadar gülmek**
- Ağız dolusu kusmak,
- Uyumak,
- Bayılmak,

gibi durumlarda bozulur.

*Şafilere göre vücudun herhangi bir yerinden akan kan veya irinden abdest bozulmaz.

**Şafilere göre namazda gülmek sadece namazı bozar, abdesti bozmaz.

(bk. İlmihal, TDV Yayınları, C I, s. 199,200.)

26 bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 12.
27 Tirmizî, Daavât, 92.
28 İbn Mâce, Tahâret, 73.

Gusül (Boy Abdesti)

Gusül; sözlükte yıkanmak, temizlenmek demektir. Bazı özel durumlarda manevi kirlilikten kurtulmak için niyet ederek ağız ve burun içleri de dahil bütün bedeni, hiç kuru yer kalmadan temiz suyla yıkamaktır.[29] Buna boy abdesti de denir. Akıllı ve ergenlik çağına gelmiş her Müslümanın bazı özel durumlarda boy abdesti alması gerekir. Kur'an-ı Kerim'de de "... **Eğer cünüp iseniz iyice yıkanarak temizlenin...**"[30] ayetiyle Yüce Allah Müslümanlara boy abdesti almayı emretmiştir.

DİKKAT EDELİM

Gusül abdesti olmadan namaz kılınmaz ve Kâbe tavaf edilmez.

(bk. İlmihal, TDV Yayınları, C I, s. 205.)

Boy abdesti alırken önce "Niyet ettim Allah rızası için gusül abdesti almaya." şeklinde niyet edilir. Ardından Eûzu Besmele çekilir ve boy abdestine başlanır. Önce ağza üç kere su verilir ve ağız suyla güzelce çalkalanarak temizlenir. Daha sonra sağ elle üç kere burna su verilir, sol elle burun temizce yıkanır. Son olarak da hiç kuru yer kalmayacak şekilde bütün vücut yıkanır. Böylece gusül abdesti tamamlanmış olur.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Müslümanların her daim temiz olmalarını istemiş ve haftada en az bir kez banyo yapmalarını söylemiştir.[31] Aynı şekilde bayram günleri kendisi gusül abdesti almış ve Müslümanlara da bunu tavsiye etmiştir.[32] Bu yüzden maddi ve manevi kirden arındıran gusül abdesti hem insan sağlığı hem de toplumdaki ilişkilerimiz açısından önemlidir.

YAZALIM

Aşağıdaki her sesli harfe bir simge konulmuştur. Simgelerin hangi sesli harf olduğunu bulunuz ve verilen bilgiyi defterinize yazınız.

G ♥ s l ☾ n | f ◆ r z ★ | ☾ ç t ☾ r .

B ♥ n l ◆ r :

◆ ğ z ★ | b ✤ l | s ♥ y l ◆ | y ★ k ◆ m ◆ k .

B ♥ r n ◆ | s ♥ | ç ⬟ k ⬟ r ⬟ k | y ★ k ◆ m ◆ k .

B ☾ t ☾ n | v ☾ c ♥ d ♥ | y ★ k ◆ m ◆ k .

♥: ... ◆: ... ☾: ... ★: ... ✤: ... ⬟: ...

29 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 107.
30 Mâide suresi, 6. ayet.
31 bk. Buhârî, Cum'a, 12.
32 bk. İbn Mâce, İkâmet, 83.

Teyemmüm

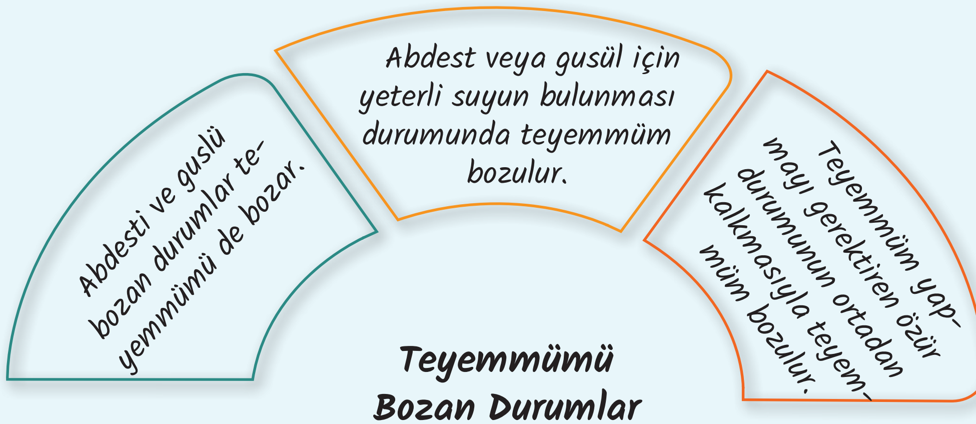
Teyemmüm kişinin niyet ederek temiz toprak veya toprak cinsi bir maddeyle yerine getirdiği, ibadete hazırlık için abdest ve gusül şartını sağlayan hükmi bir temizliktir. Suyun bulunmadığı veya suyu kullanmanın mümkün olmadığı durumlarda yapılır. Yüce Allah, her ibadette bir kolaylık sağladığı gibi suyun bulunmadığı zamanlarda veya hastalık, soğuk, can güvenliği endişesi gibi durumlarda insanlara kolaylık sağlamıştır. Bu gibi durumlarda Müslüman teyemmüm alabilir ve ibadetine devam edebilir. Yüce Allah bu konuyla ilgili "... **su bulamadığınız takdirde temiz bir toprağa yönelin (teyemmüm edin), yüzünüzü ve ellerinizi onunla meshedin. Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez, fakat O sizi tertemiz kılmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz."**[33] buyurarak Müslümanların teyemmüm yapabileceğini belirtmiştir.

BİL BAKALIM

Susuz abdest demektir
Onun farzı ikidir
Başlayıp niyet ile
Temiz toprak üstünde
Gezdiririz elleri
Bir ileri bir geri
Önce yüze süreriz
Sonra kolları mesh ederiz.

(Yaz Kur'an Kursları Etkinlik Kitabım, s. 38.)

BİLGİ KUTUSU

(bk. İlmihal, TDV Yayınları, C I, s. 210.)

33 Mâide suresi, 6. ayet.

Görsel 2. 10-11-12: Teyemmüm su bulunamadığı durumlarda yapılır.

Teyemmüm için niyet etmek şarttır. Niyet edilmeden teyemmüm yapılmaz. Niyet ettikten sonra eller toprağa sürülür ve birbirine vurularak silkelenir, ardından yüz mesh edilir. Daha sonra tekrar eller toprağa sürülür ve silkelenerek önce sağ, sonra sol kol dirseklere kadar mesh edilir. Böylece teyemmüm tamamlanır.

Peygamberimizin sünnetine uygun olarak teyemmüm almak önemlidir. Teyemmüme besmeleyle başlamak, önce yüzü sonra elleri mesh etmek, bunları ara vermeden yapmak, elleri yere koyunca önce ileri sürüp sonra geriye çekmek, parmakları açık bulundurmak, elleri yerden kaldırınca silkelemek Peygamberimizin sünnetlerindendir.

BİLGİ KUTUSU

Teyemmüm toprakla veya taş, çakıl, kum, kurumuş çamur, kerpiç, kil, kiremit, tuğla gibi toprak cinsinden maddelerle yapılabilir.

(bk. İlmihal, TDV Yayınları, C I, s. 208.)

Dinimizin ibadetler konusunda getirdiği kolaylıklardan biri de mest üzerine mesh etmektir. Mest, ayakları topuklarıyla birlikte örten deri veya benzeri maddelerden yapılan bir tür ayakkabıdır. Abdestli olarak giyilen mestler kişiye bir sonraki abdest alışında kolaylık sağlar. Mest giyildikten sonra tekrar abdest alması gereken bir kimse ayaklarına sıra geldiğinde mestleri mesh ederek ayaklarını yıkama şartını yerine getirmiş olur. Mest üzerine mesh, el ıslatıldıktan sonra parmaklar açık bir şekilde mestin ucundan başlayarak yukarı doğru topukları aşacak şekilde mesti sıvazlayarak yapılır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Vücudun abdest organlarının birinde kırık, çıkık veya yaradan dolayı sargı varsa ve sargılı yerin suyla yıkanması sağlık açısından uygun değilse sargının üzerinden mesh yapılır. Böyle bir durumda sargıdan önce abdest almak gibi bir şart da aranmaz.

(bk. İlmihal, TDV Yayınları, C I, s. 203.)

4. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Arkadaşlarınızın size güzel isimlerle hitap etmesi size neler hissettirir?

el-Kerim: Çokça ikram ve ihsanda bulunan, cömert olan.

el-Kuddûs: Her türlü hatadan uzak ve pak olan.

et-Tevvâb: Tövbeleri kabul eden, bağışlayan.

El-Kerim

Sözlükte insanlar için kullanıldığında "yaratılışından cömert olan, insanın şerefiyle bağdaşmayan her türlü şeyden arınmış bulunan" demektir.[34] Yüce Allah'ın el-Kerim ismi; Allah'ın (c.c.) hiçbir karşılık beklemeden insanlara ikramda bulunması, ihsan etmesi, daima cömert davranması, bolca bağışlaması anlamlarına gelir.

el-Kerim hattı.

Yüce Allah, insanlara doğduğu andan itibaren saymakla bitmeyen pek çok nimet vermiştir. İnsanları yaratması, onları dünyada yalnız bırakmaması, ihtiyaçları olan her şeyi bolca vermesi ve bunları yaparken insanlardan herhangi bir karşılık beklememesi Allah'ın (c.c.) insanlara sonsuz ikramda bulunmasının göstergelerindendir. Kendisine inanan veya inanmayan ayrımı yapmadan tüm insanlara bu nimetleri veren Yüce Allah, her türlü iyiliğe ve güzel davranışa

34 Bekir Topaloğlu, "Kerîm", TDV İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 287.

fazlasıyla karşılık vermektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"Kim (Allah'ın huzuruna) iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır..."[35]** buyrularak Allah'ın (c.c.) ne kadar cömert olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Allah (c.c.) bir şeyi insanlara lütfederken onu karşılıksız verir. İnsanları bağışlarken ve onlara nimet verirken bir karşılık beklemez. Allah'ın (c.c.) insanlara verdiği sayısız nimetlere karşı şükretmek O'nun karşılık beklemesinden dolayı değildir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"... Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, o bilsin ki, Rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, çok kerem sahibidir."[36]** Ayrıca Allah (c.c.), insanlara bütün güzellikleri karşılık beklemeden verdiği gibi insanların da birbirlerine karşılık beklemeden iyilik yapmasını istemektedir. Bu yüzden yapılan iyiliklerde karşılık beklenmemeli, insanlara ikramda bulunulmalı, yardım edilmeli, yapılan kötülüklere iyilikle karşılık verilmeli, affedici ve cömert olunmalıdır. Sevgili Peygamberimiz bir hadisinde *"Allah temizdir, temizliği sever; kerem sahibidir, keremi sever; cömerttir, cömertliği sever."*[37] buyurarak Yüce Allah'ın bu özelliklerini taşıyan kimselerin Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanacağını belirtmiştir. Ayrıca başka bir hadisinde *"Cömert, Allah'a yakın, cennete yakın, insanlara yakın ve cehennemden uzaktır..."*[38] buyurarak ihsan eden ve cömert olan kimselerin Yüce Allah'a ve cennete daha yakın olacağının müjdesini vermiştir.

OKUYALIM

Boldur lütfu ihsanı
Çok affeder nisyanı
Cömertlikle doldurur
El-Kerim her bir ânı
(Mustafa Yılmaz, Esmâü'l-Hüsnâ, s. 43.)

NOT EDELİM

"Oku! İnsana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin, en büyük kerem sahibidir." (Alâk suresi, 3-5. ayetler.)

"Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?" (İnfitâr suresi, 6-8. ayetler.)

"İlahi rahmetten kovulmuş bulunan şeytandan Yüce Allah'a, O'nun kerim olan zatına ve kadim olan hükümranlığına sığınırım." (Buhârî, Salât, 18.)

35 En'am suresi, 160. ayet.
36 Neml suresi, 40. ayet.
37 Tirmizî, Edeb, 41.
38 Tirmizî, Birr, 40.

El-Kuddûs

Sözlükte "tertemiz, pak, kusurdan arınmış" demektir.[39] Yüce Allah'ın güzel isimlerinden biri olan el-Kuddûs; zatında, sıfatlarında, isimlerinde, fiillerinde, hükümlerinde her türlü hatadan, gafletten, acizlikten ve lekeden uzak olan, çok temiz anlamına gelir.

el-Kuddûs hattı.

Yüce Allah, her türlü eksiklikten ve kusurdan uzaktır. O yarattığı hiçbir şeye benzemez, tek ve eşsizdir. Her şeyden daha temizdir ve her türlü noksanlıktan arınmıştır. Kur'an-ı Kerim'de O'nun bu güzel ismi şu şekilde geçmektedir: **"O, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayan Allah'tır. O, mülkün gerçek sahibi, kutsal (her türlü eksiklikten uzak), barış ve esenliğin kaynağı, güvenlik veren, gözetip koruyan, mutlak güç sahibi, düzeltip ıslah eden, dilediğini yaptıran ve büyüklükte eşsiz olan Allah'tır. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır."**[40]

OKUYALIM

Noksan eksik arama
Kusursuzluk tek O'nda
Övülmeye layıktır,
Bu el-Kuddûs adıyla
(Mustafa Yılmaz, Esmâü'l-Hüsnâ, s. 5.)

Kendisi tertemiz olan Yüce Allah; kullarının da amellerinde, ibadetlerinde, çevrelerinde, bedenlerinde ve kalplerindeki niyetlerinde tertemiz olmasını istemiştir. Dünyaya tertemiz ve günahsız gelen bir Müslüman, temiz kalabilmek ve Yüce Allah'ın huzuruna temiz çıkabilmek için uğraşır. Bedenini abdestle temizler, günahlardan arınmak için tövbe eder. İmanını şirk ve inkârdan; ibadetini gösterişten, kalbini kötü duygu ve düşünceden uzak tutar. Sevgili Peygamberimiz de *"Allah temizdir, temizliği sever..."*[41], *"Ey insanlar! Allah temizdir ancak temiz olan şeyleri kabul eder..."*[42] hadisleriyle temiz olmayı ve temiz şeylerden yiyip içmeyi Müslümanlara tavsiye etmiştir. Ayrıca Peygamberimiz O'nun tertemiz oluşunu dualarında vurgulamış, Kur'an-ı Kerim'deki **"Göklerde ve yerde olanların hepsi, mülkün sahibi, eksiklikten münezzeh, azîz ve hakîm olan Allah'ı tesbih eder."**[43] ayetine uyarak O'nu güzel isimleriyle zikretmeye özen göstermiştir. Bazen namazlarında ve secdelerinde *"Sübbûhun kuddûs rabbü'l-melâiketi ve'r-rûh.*

---

39 Bekir Topaloğlu, "Kuddûs", TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 314.
40 Haşr suresi, 23. ayet.
41 Tirmizî, Edeb, 41.
42 Müslim, Zekât, 65.
43 Cum'a suresi, 1. ayet.

(Münezzeh ve yüce, meleklerin ve Cebrail'in Rabbi)"[44] şeklinde tesbih etmiş bazen de yataktan kalkınca *"Sübhanellahi ve bi-hamdih sübhane'l-meliki'l-kuddûs. (Allah'ı yüceltip övgüyle anarım, görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibinin, O'nun münezzeh zatının her türlü eksiklik ve kusurdan uzak olduğunu kabul ederim.)"*[45] diyerek dua etmiştir. Bizler de Kur'an-ı Kerim'e göre hayatımızı düzenlemeli ve Hz. Peygamberin hayatını örnek almalıyız. Rabbimizin huzuruna tertemiz gidebilmek için hata yaptığımızda tövbe etmeliyiz. Dualarımızda tertemiz olabilmeyi Yüce Allah'tan dilemeliyiz.

OYUN OYNAYALIM

Tahtaya büyük bir kalp çiziniz.

- Önce kalbimizi kirleten olumsuz davranışlara örnekler veriniz. Verilen her bir örnek için kalbin içine bir nokta koyunuz.

- Daha sonra kalbimizi temizlemek için yapmamız gereken güzel davranışlara örnekler veriniz. Verilen her bir örnek için kalbin içindeki noktalardan birini silip yerine güzel davranışları yazınız.

Et-Tevvâb

Sözlükte "dönüş yapan, tövbeyi nitelik ve nicelik açısından çokça gerçekleştiren" demektir.[46] Yapmış olduğu günahlardan pişmanlık duyan, günahlara bir daha dönmemede kararlı olan ve günahlarına içtenlikle tövbe eden kullarını bağışlayan ve onların tövbelerini çokça kabul eden." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biridir.[47]

et-Tevvâb hattı.

İnsan günahsız, tertemiz bir şekilde dünyaya gelir. Fakat hayatı boyunca bazı hatalar yapabilir. Önemli olan insanın bu hatalarını fark edip hatalarından dönebilmesi ve tekrar aynı hatayı yapmamasıdır. Böyle du-

44 Ebû Dâvûd, Salât, 147.
45 Ebû Dâvud, Edeb, 101.
46 Bekir Topaloğlu, "Tevvab", TDV İslam Ansiklopedisi, C 41, s. 48.
47 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 366.

rumlarda Yüce Allah'ın güzel isimlerinden et-Tevvâb ismi hatırlanmalı ve O'na sığınılmalıdır. Yaptığı hatadan pişman olmalı, kötü davranışlarından ve çeşitli kötülüklerden dönebilmeli, Yüce Allah'a yönelebilmeli, yürekten ve kararlı bir şekilde af dilemelidir. **"... Çünkü Allah tevbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır."**[48]

İnsan ne kadar büyük hata yaparsa yapsın tüm hatalarında Yüce Allah'a sığınmalıdır. Yüce Allah **"Ancak tövbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar başkadır. Zira ben onların tövbelerini kabul ederim. Ben tövbeyi çokça kabul eden ve çokça esirgeyenim."**[49] ayetiyle kullarını affedeceğini ve onları cezalandırmaktan döneceğini bildirmiştir. Ancak müminlerin kul hakkını çiğnememeye özen göstermesi gerekir. Bir kimsenin hakkı ihlal edildiğinde hemen ondan özür dilenmeli, onunla helalleşilmeli ve eğer zarar verilmişse zararı telafi edilmelidir. Müslüman, affetmenin ve af dilemenin büyük bir erdem olduğunu bilmelidir. Kişi yapılan hatada ısrarcı olmadan, gönülden ve kararlı bir şekilde karşı taraftan af dilerse hem o kişiyle arası düzelir hem de Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanır. Nitekim Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"... Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever..."**[50] buyurmuştur.

OKUYALIM

Kul çokça günah işler
Aldanır, hata eder
Kalpten bir tevbe etse
Et-Tevvâb kabul eder.
(Mustafa Yılmaz, Esmâü'l-Hüsnâ, s. 80.)

Kurtuluşa ermek ve daha huzurlu bir şekilde yaşamak için hatalardan ders çıkartmalı ve bir daha aynı hatayı yapmamaya özen göstermeliyiz. Yüce Allah'a daima tövbe edip kusurlarımızın affedilmesi için dua etmeliyiz. Sevgili Peygamberimiz de *"Rabbim, beni bağışla, tövbemi kabul et! Şüphe yok ki sen hatalarından dönenlere lutfunla mukabelede bulunan ve bütün günahları bağışlayansın."*[51], *"...Allah'ım! Beni sana şükreden, seni zikreden, senden çekinen, sana karşı itaatkâr olan, sende huzur bulan biri eyle. Rabbim! Tövbemi kabul et ve kusurlarımı yok et..."*[52] şeklinde dua etmiş ve bize bolca tövbe etmeyi tavsiye etmiştir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Yüce Allah'ın güzel isimleri hat, tezhip gibi geleneksel sanatlarımızla mimari eserlerimizi süslemektedir.

48 Bakara suresi, 37. ayet.
49 Bakara suresi, 160. ayet.
50 Bakara suresi, 222. ayet.
51 İbn Mâce, Edeb, 57; Tirmizî, Da'avât, 38.
52 Ebû Dâvûd, Vitr,25.

BULALIM

Aşağıdaki kutucuklarda her rakam bir harfi temsil etmektedir. Renkli kutulara altlarındaki rakamlara uygun harfleri yazınız ve istenen ayet meallerini bulunuz.

A				H
1	2	2	1	3

			İ	
4	5	6	5	7

		V	B				Z	
8	9	10	11	12	7	5	6	5

K				L
13	1	11	14	2

	T		E	
12	8	15	12	13

	S			
5	4	8	12	16

(Nisâ suresi, 27. ayet.)

	Y
12	17

	Ü	M					
15	18	15	5	7	2	12	16

		P
3	12	19

		R					
11	5	16	2	5	13	8	12

	Ö			
8	9	10	11	12

	D		N		
12	20	5	7	5	6

13	5

	U						Ş	
13	14	16	8	14	2	14	21	1

12	16	12	4	5	7	5	6

(Nûr suresi, 31. ayet.)

YAZALIM

Yüce Allah'ın güzel isimleriyle O'na dua ediyorum.

El-Kerim...
Benim cömert olan Allah'ım! Bana karşılık beklemeden verdiğin tüm nimetler için teşekkür ederim...

El-Kuddûs...
....
....

Et-Tevvâb...
....
....

Yukarıdaki boşluklara Yüce Allah'ın el-Kuddûs, et-Tevvâb isimlerinin anlamlarını ifade edecek şekilde birer dua örneği yazınız.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Dinimizin temizliğe verdiği önemi birer ayet ve hadisle açıklayınız.

....

....

2. Tövbe etmekle manevi temizlik arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

....

....

3. Abdesti bozan durumlar nelerdir? Yazınız.

....

....

4. Dinimizin abdest konusunda sağladığı kolaylıklara örnekler veriniz.

....

....

5. Yüce Allah'ın güzel isimlerinden el-Kerim, el-Kuddûs ve et-Tevvâb isimlerinin anlamlarını kısaca yazınız.

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Ayşe Öğretmen, İslam'ın temizliğe verdiği önemi açıklamak için derste ayet ve hadislerden bazı örnekler vermiştir.

Aşağıda verilen örneklerden hangisi konuyla ilgili <u>değildir?</u>

A) "Temizlik imanın yarısıdır." (Müslim, Tahâret, 1.)

B) "... Allah tertemiz olanları sever." (Tevbe suresi, 108. ayet.)

C) "Onları biz yarattık; onların yaratılışını sapasağlam yaptık." (İnsan suresi, 28. ayet.)

D) "... Allah temizdir, temizliği sever..." (Tirmizî, Edeb, 41.)

2. Bedende, elbisede, ibadet edilen mekânlarda ve içinde yaşanılan çevrede görünen kir ve pisliklerin giderilmesine ....; kalbin gıybet, yalan, kıskançlık, kibir gibi kötü huy ve davranışlardan arındırılıp güzel ahlak ile bezenmesine ise .... adı verilir.

Boşluklara gelecek uygun kelimeler sırasıyla aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hükmi temizlik- manevi temizlik

B) Maddi temizlik - manevi temizlik

C) Hükmi temizlik - maddi temizlik

D) Manevi temizlik- maddi temizlik

3. Aşağıdaki öğrencilerden hangisi abdestin farzlarıyla ilgili yanlış bir bilgiden bahsetmektedir?

A) Fatma: Elleri dirseklerle beraber yıkmak abdestin farzıdır.

B) Meryem: Yüzü yıkamak abdestin farzıdır.

C) Kerem: Kulakları mesh etmek abdestin farzıdır.

D) İbrahim: Ayakları yıkamak abdestin farzıdır.

4. Sevgili Peygamberimiz abdest alırken bazı davranışlardan kaçınmış ve Müslümanlara abdest alırken bazı tavsiyelerde bulunmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizin tavsiyelerinden biri değildir?

A) Abdest alırken kıbleye yönelmek.

B) Abdest alırken konuşmamak.

C) Abdest alırken suyu yüzüne çarpmak.

D) Abdest alırken suyu israf etmemek.

5. I. Niyet etmek.
II. Ağzı yıkamak.
III. Başı mesh etmek.
IV. Burnu yıkamak.
V. Bütün bedeni yıkamak.
VI. Ayakları topuklarla birlikte yıkamak.

Yukarıda verilen bilgilerden hangileri gusül abdestinin farzlarındandır?

A) I, II, IV
B) I, III, VI
C) II, IV, V
D) II, V, VI

6. Mustafa'nın dedesi çok hasta ve yaşlı olduğu için yataktan kalkıp tek başına abdest almakta zorlanmaktadır. Böyle durumlarda yanındaki tuğlayla abdest almakta ve namazını vaktinde kılmaktadır. Mustafa, dedesinin yanındaki tuğlayı görünce şaşırmış ve babasına bu şekilde nasıl abdest aldığını sormuştur. Babası, Mustafa'ya dinimizin kolaylık dini olduğunu ve böyle zor durumlarda toprak cinsinden şeylerle abdest alınabileceğini anlatmış ve bu abdestle ilgili kısa bilgiler vermiştir.

Mustafa'nın babası aşağıdakilerden hangisini söylerse yanlış bir bilgi vermiş olur?

A) Temiz toprakla alınan bu abdeste gusül denir.
B) Abdesti veya guslü bozan durumlar bu abdesti de bozar.
C) Suyun bulunmadığı veya özür sebebiyle kullanılamadığı durumlarda yapılır.
D) Bu abdesti almak için niyet etmek zorunludur.

7. Aşağıdaki ibadetlerden hangisini yerine getirmek için abdestli olmak gerekir?

A) Oruç tutmak
B) Fitre vermek
C) Namaz kılmak
D) Zekât vermek

8. **I. Osman:** Yüce Allah her türlü eksiklikten ve kusurdan uzaktır, tertemizdir. Bu yüzden O'nun bir ismi de el-Kuddûs'tür.

II. Serra: Yüce Allah, hiçbir karşılık beklemeden ve ayrım yapmadan insanlara ikramda bulunmuştur. Bu yüzden O'nun bir ismi de er-Rahman'dır.

III. Zeynep: Yüce Allah, kullarının tövbelerini çokça kabul eden, onları bağışlayandır. Bu yüzden O'nun bir ismi de et-Tevvâb'tır.

IV. Ömer: Yüce Allah, dengi ve benzeri bulunmayacak kadar değerli, şerefli ve güçlüdür. Hiçbir kuvvet O'nu mağlup edemez. Bu yüzden O'nun bir ismi de el-Azîz'dir.

Yukarıdaki öğrencilerden hangisi Yüce Allah'ın isminin anlamını yanlış söylemiştir?

A) Osman
B) Serra
C) Zeynep
D) Ömer

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerden uygun olanlarla doldurunuz.

(çevre temizliği, beden temizliği, niyet, hükmi temizlik, maddi temizlik, mesh, mest, taharet)

1. Teyemmüm için .... etmek şarttır.

2. Sözlükte "temizlenmek, arınmak" anlamına gelen ....; terim olarak "maddi ve manevi pisliği gidermek" demektir.

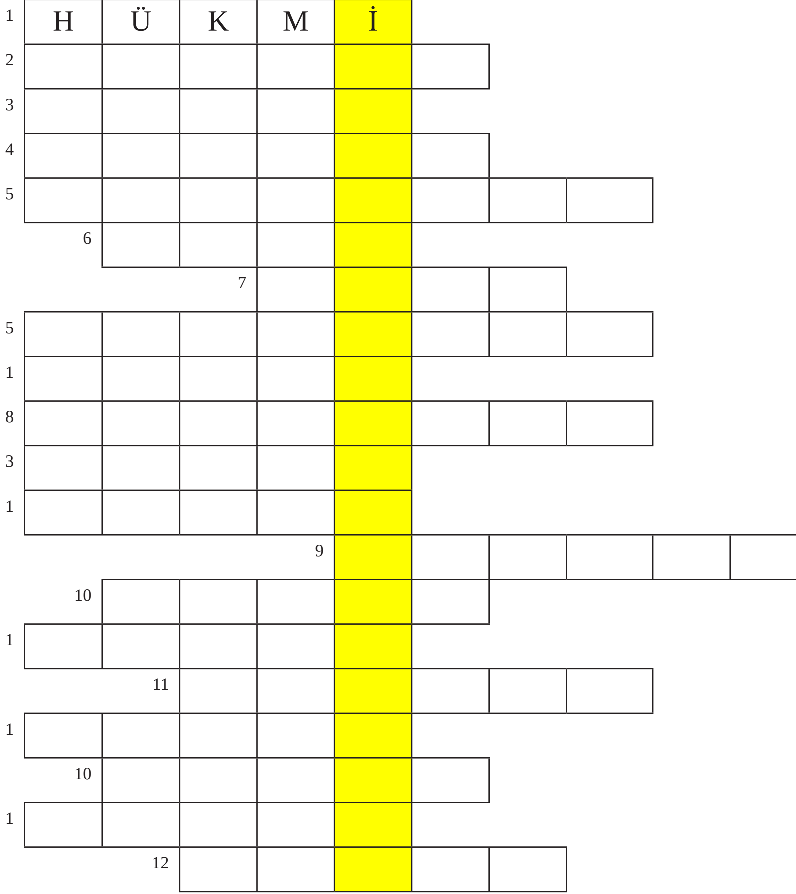
3. Ev, sokak, cadde, park, okul gibi ortak kullanım alanlarının temiz tutulmasına .... denir.

4. İbadetleri yerine getirmeye engel olan kirlilikten abdest veya gusül alarak temizlenmeye .... denir.

5. Vücudun abdest organlarının birinde sargı varsa sargının üzerinden .... yapılır.

D. Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz ve renkli bölümdeki şifreyi bulunuz.

** Numaraları aynı olan soruların cevapları tekrar yazılır.*

SORULAR

1. İbadet amacıyla abdest veya gusülle yapılan temizlik türü.

2. Belli organların yıkanması ve mesh edilmesiyle yapılan bir ibadet.

3. Bazı özel durumlarda tüm bedenin tepeden tırnağa suyla yıkanmasıyla yapılan bir temizlik.

4. Yüce Allah'ın kullarının tövbelerini çokça kabul etmesiyle ilgili ismi.

5. Suyun bulunmadığı veya kullanma imkânının olmadığı durumlarda toprakla alınan abdest.

6. Ayakları topuklarıyla birlikte örten deri veya benzeri maddelerden yapılan bir tür ayakkabı.

7. Abdest alırken ıslak elin başa sürülmesi.

8. Taharetin bir diğer anlamı.

9. Yüce Allah'ın her türlü eksiklikten ve kusurdan uzak, tertemiz olmasıyla ilgili ismi

10. Bedenin, elbisenin, çevrenin kir ve pislikten arındırılmasıyla yapılan temizlik türü.

11. Kalbin kötü duygu ve düşüncelerden arınmasını ifade eden temizlik türü.

12. Yüce Allah'ın hiçbir karşılık beklemeden insanlara ikramda bulunması, cömert olmasıyla ilgili ismi.

İSLAM'IN DİREĞİ NAMAZ

3. ÜNİTE

Görsel 3. 1.

Ünitemize Hazırlanalım

1. Dinimizin namaz ibadetine verdiği önemi anlatan bir ayet ve bir hadis bularak defterinize yazınız.
2. Farz, vacip ve sünnet kavramlarının anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.
3. Secde hâlindeyken neler hissettiğinizi sınıfta arkadaşlarınızla konuşunuz.
4. Mescitlerde cemaatle namaz kılan Müslümanları gözlemleyerek izlenimlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 3. 2.

1. Namazla İlgili Hükümler

Sizce ibadetlerde bazı şartların konulması niçin gereklidir?

Dinimizde Allah'a (c.c.) imandan sonra yapılması gereken en önemli ibadet namazdır. Namaz, bizi Allah'a (c.c.) yaklaştıran ve bize yaratıcımızı hatırlatan ibadetlerin başında gelir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"Şüphe yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilah yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl."**[1] buyurarak inananların namaz kılmalarını emretmiştir. Sevgili Peygamberimiz de *"... Dinin başı İslam, direği ise namazdır..."*[2] ve *"Cennetin anahtarı, namazdır..."*[3] diyerek namazın önemini vurgulamıştır.

Görsel 3. 3: Namaz kulu Allah'a yakınlaştırır.

Müslümanların namaza başlamadan önce ve namaz içerisinde yerine getirmeleri gereken bazı şartlar vardır. Bunlar namazın farzlarıdır ve mutlaka yerine getirilmesi gerekir.

1 Tâhâ suresi, 14. ayet.
2 Tirmizî, İman, 8.
3 Tirmizî, Tahâret, 1.

Namazın farzları dışında yapılması gereken vacipleri de vardır. Namazın bazı vacipleri şunlardır:

- Namazların her rekâtında Fâtiha suresini okumak.
- Farz namazların ilk iki rekâtında, diğer namazların her rekâtında Fâtiha suresinden sonra bir sure veya birkaç ayet okumak.
- Secdede alınla birlikte burnu yere koymak.
- İlk ve son oturuşlarda Tahiyyât duasını okumak.
- Vitir namazında tekbir almak ve Kunut dualarını okumak.
- Namaz sonunda önce sağa, sonra sola selam vermek.
- Namazda yanılınca sehiv secdesi yapmak.
- Namazın içindeki farzlarını geciktirmeden ve arka arkaya yerine getirmek.
- Bayram namazlarında her rekâtta okunan tekbire ek olarak üç tekbir almak.

Hz. Muhammed namazın nasıl kılındığını Müslümanlara göstermiş ve onlara örnek olmuştur. Namazı Hz. Peygamberin kıldığı gibi kılmak, onun sünnetini yerine getirmektir. Namazın sünnetleri ise şunlardır:

- Farz namazlardan önce kamet getirmek.
- İlk tekbirden sonra Sübhâneke duasını okumak.
- İlk rekâtta Fâtiha suresinden önce “Eûzü Besmele”, diğer rekâtlarda ise yalnızca “Besmele” okumak.
- Rükûda “Sübhâne rabbiye’l azîm”, secdede ise “ Sübhâne rabbiye’l a’lâ” demek.
- Rükû ve secdede okunan tesbihleri en az üç kez tekrarlamak.
- Kıyam, rükû ve secde aralarında “Allahu Ekber” demek.
- Rükûdan kalkarken “Semiallahu limen hamideh”, doğrulduktan sonra da “Rabbenâ leke’l hamd” demek.
- Son oturuşlarda Salâvat ve Rabbenâ dualarını okumak.

Namaz kılarken yerine getirmemiz gereken şartlar konusunda bir eksiklik veya hata olursa namazımız bozulur ve namazımızı yeniden kılmamız gerekir. Namazı bozan durumlar ise şunlardır:

- Namazın farzlarından birini yerine getirmemek.
- Namaz kılarken abdestin bozulması.
- Namazda konuşmak, birisine selam vermek veya birinin selamını almak.
- Namazda bir şey yemek, içmek.
- Namaz kılarken kendimizin duyacağı bir sesle gülmek.
- Sure ve duaları anlamlarını bozacak şekilde hatalı okumak.
- Dışarıdan bakana namazda değilmiş gibi görünecek davranışlar yapmak.
- Namaz kılarken yönümüzü kıbleden başka bir tarafa çevirmek.
- Namaz kılarken "ah, vah, of " gibi sesler çıkarmak.
- Cemaatle namaz kılarken imama uymamak.

2. Sehiv ve Tilavet Secdesi

Sizce ibadetlerde yapılan bir hata nasıl telafi edilir?

Secde, kelime olarak itaat etme, emrine uyma ve baş eğme anlamına gelir. Terim olarak ise alnı, burnu, elleri, dizleri ve ayak parmaklarını yere koymak suretiyle Allah'ın (c.c.) huzurunda O'nun yüceliğini Hz. Peygamberin öğrettiği dualarla anmaktır.[4] Secde, aynı zamanda Rabbimize itaat etmemiz, boyun eğmemiz ve teslim olmamız demektir. Secdeyle Yüce Allah'a olan saygımızı ve bağlılığımızı gösterir, bütün samimiyetimizle günahlarımızdan pişmanlık duyar ve Rabbimize yalvarıp af dileriz. O'na güvenip dayanarak bütün işlerimizde O'ndan yardım dileriz. Yüce Allah insanların secde etmelerini **"O hâlde Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol."**[5] ayetiyle emretmiştir. Peygamberimiz de *"Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secde hâlidir."*[6] buyurarak secdenin, kulu Allah'a (c.c.) yaklaştırdığını belirtmiştir.

Yüce Allah'a çeşitli vesilelerle secdeler yaparız. Yakınlaşmak, dua etmek ve Allah'ın bize verdiği nimetlere şükretmek amacıyla yaptığımız secdeler bunlardan bazılarıdır. Bunların yanı sıra sehiv ve tilavet secdesi adıyla yapılan secdeler de vardır.

Sehiv secdesi, unutma veya yanılma secdesi demektir. Namaz kılarken unutarak veya yanılarak namazın farzlarından birini geciktirdiğimizde veya vaciplerinden birini unutarak ertelediğimizde yahut terk ettiğimizde, bu hatanın bedeli olarak nama-

4 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s.324.
5 Hicr suresi, 98. ayet.
6 Müslim, Salât, 215.

zın sonunda yapmamız gereken iki secdeye denir.[7] Böylece namazımızdaki hata ve eksikliklerin tamamlanması için Yüce Allah'a dua etmiş oluruz. Namaz kılarken birden çok hata yapmamız durumunda yalnızca bir sehiv secdesi yapmamız yeterlidir.

Sehiv secdesi, namazın son oturuşunda Tahiyyat duası ardından sağa ve sola selam verildikten sonra yapılır. Bu şekilde selam verdikten sonra namaz secdesi gibi iki secde daha yapılır ve tekrar oturulur. Tahiyyat, Salavât ve Rabbenâ duaları okunup selam verilerek tamamlanır.

Görsel 3. 4: Secde ânı, kulun Yüce Allah'a en yakın olduğu andır.

Tilavet secdesi ise Kur'an-ı Kerim'de bulunan secde ayetlerini okuduğumuzda veya dinlediğimizde yaptığımız secdedir. Kur'an-ı Kerim'de on dört tane secde ayeti vardır. Bu secde ayetlerini okuduğumuzda veya dinlediğimizde tilavet secdesi yapmamız vaciptir.

Tilavet secdesi abdestli bir şekilde kıbleye dönülerek yapılır. Öncelikle "Niyet ettim Allah rızası için tilavet secdesi yapmaya." diyerek niyet edilir. Eller kaldırılmadan "Allahu Ekber" denilir ve hemen secde yapılır. Secdede üç kez " Sübhane rabbiye'l a'la" denir. Tekrar "Allahu Ekber" denilerek ayağa kalkılır. Ayaktayken "Semi'nâ ve eta'nâ ğufrâneke rabbenâ ve ileyke'l masîr" duası okunur. Tilavet secdesi yalnızca bir secdeyle tamamlanır ve secdeden sonra tekrar oturup selam vermek gerekmez.

7 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s.326.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an-ı Kerim'de geçen secde ayetleri, 14 tanedir. Bunlar:

3. Namazda Okunan Dua ve Tesbihler

Namazlarda okuduğumuz dua ve tesbihlerin anlamlarını bilmek neden önemlidir?

Namaz kılarken okuduğumuz sure ve ayetlerin dışında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) öğrettiği bazı dualara da namazlarımızda yer veririz. Dua; kulun bütün benliğiyle yüce yaratana yönelerek ondan istek ve dilekte bulunmasıdır.[8] Namaz kelimesinin Arapça karşılığı olan "salât" dua etmek, ibadet etmek, bağışlanma dilemek, yalvarmak[9] gibi anlamlara gelir. Tesbih ise; Yüce Allah'ın noksan sıfatlardan münezzeh ve yüce olduğuna inanıp bunu sözleri ve davranışlarıyla belirtmek[10] demektir. Namaz içerisinde ve sonrasında yapacağımız en güzel duaları ve tesbihleri de Hz. Peygamber bizlere öğretmiştir. Örneğin bir hadisinde *"Sizden biriniz namaz kılarken son oturuşa geldiğinde Allah'a hamd senâ (tahiyyât) ile başlasın. Ardından Peygamber'e salât ve selâm getirsin. Sonra da dilediği şekilde dua etsin."*[11] buyurarak dua ve tesbihleri nasıl yapacağımızı bildirmiştir.

Hz. Peygamber'in öğrettiği şekilde bir namaz kılabilmek ve bunun manevi huzurunu yaşayabilmek için namaz içerisinde Peygamberimizin yaptığı duaların anlamlarını bilerek ve telaffuzlarına dikkat ederek okumalıyız. Namaz içerisinde ve sonrasında yapacağımız tesbihleri de Yüce Allah'a yaklaşma fırsatı olarak değerlendirmeliyiz.

8 Osman Cilacı "Dua", TDV İslam Ansiklopedisi, C 9, s. 529.
9 M. Kâmil Yaşaroğlu "Namaz", TDV İslam Ansiklopedisi, C 32, s. 350.
10 Metin Yurdagür, "Tesbih", TDV İslam Ansiklopedisi, C 40, s. 527.
11 Tirmizî, Daavât, 64.

OKUYALIM

Aşağıda yer alan namaz dualarını ve tesbihlerini doğru telaffuz ederek okuyunuz.

Sübhaneke Duası

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ ۞ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ ۞

وَتَعَالٰى جَدُّكَ ۞ وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ ۞ وَلَٓا اِلٰهَ غَيْرُكَ ۞

Okunuşu: *Sübhânekellâhümme ve bihamdik. Ve tebârakesmük. Ve teâlâ ceddük. (Ve celle senâük.)* Ve lâ ilâhe ğayruk.*

Anlamı: *Allah'ım! Sen eksik sıfatlardan pak ve uzaksın. Seni daima böyle tenzih eder ve överim. Senin adın mübarektir. Varlığın her şeyden üstündür, şanın yücedir. Senden başka ilah yoktur. (Ebû Dâvud, Salât, 119-120.)*

Tahiyyat Duası

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ۞ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ

اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ ۞ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ ۞ اَشْهَدُ اَنْ لَٓا

اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ۞

Okunuşu: *Ettehıyyâtü lillâhi ves salevâtü vet tayyibât. Esselâmü aleyke eyyühen nebiyyü ve rahmetüllâhi ve berakatüh. Esselâmü aleynâ ve alâ ıbâdillâhis sâlihîn. Eşhedü en lâ ilâhe illallâh. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh.*

Anlamı: *Her türlü kavli, bedeni ve mali ibadetler Allah'a mahsustur. Ey şânı yüce Peygamber, selam ve Allah'ın rahmetiyle bereketleri senin üzerine olsun ve selam bizlere ve Allah'ın sâlih kulları üzerine olsun. Ben şehadet ederim ve yakinen bilirim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Ve şehadet ederim ki Hazret-i Muhammed Allah'ın kulu ve Resûlüdür. (Buhârî, İsti'zân, 28.)*

** Ve celle senâük ifadesi sadece cenaze namzı sırasında okunur.*

OKUYALIM

Salâvat Duaları

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ ۞ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيمَ ۞ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ۞

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ ۞ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيمَ ۞ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ۞

Okunuşu:

Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Kemâ salleyte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîm. İnneke hamîdün mecid.

Allâhümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Kemâ bârekte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîm. İnneke hamîdün mecid.

Anlamı: Allah'ım! İbrahim'e ve İbrahim'in ailesine ve ümmetine rahmet ettiğin gibi Muhammed'e ve Muhammed'in ailesine ve ümmetine rahmet eyleyip şerefini yücelt. Şüphesiz övülmeye layık olan yalnız sensin, şan ve şeref sahibi de sensin.

Allah'ım! İbrahim'e ve İbrahim'in ailesine ve ümmetine verdiğin gibi Muhammed'e ve Muhammed'in ailesine ve ümmetine hayır ve bereket ver. Şüphesiz övülmeye layık olan yalnız sensin, şan ve şeref sahibi de sensin. (Müslim, Salât, 65.)

Rabbenâ Duaları

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۞

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ۞

Okunuşu:

Rabbenâ âtinâ fid-dünyâ haseneten ve fil-âhireti haseneten ve kınâ azâbennâr.

Rabbenağfirlî ve li vâlideyye ve lil mü'minine yevme yekûmül hisâb.

Anlamı: Allah'ım! Bize dünyada da ahirette de iyilik ve güzellik ver. Bizi ateş azabından koru. (Bakara suresi, 201. ayet.)

Allah'ım! Beni, anamı, babamı ve bütün inananları hesap gününde (herkesin sorguya çekileceği günde) bağışla. (İbrahim suresi, 41. ayet.)

OKUYALIM

Kunut Duaları

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَهْدِيكَ ۝ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتُوبُ اِلَيْكَ ۝
وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ ۝ وَنُثْنِى عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ وَلَانَكْفُرُكَ ۝ وَنَخْلَعُ
وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ ۝

اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّى وَنَسْجُدُ ۝ وَاِلَيْكَ نَسْعٰى وَنَحْفِدُ ۝ نَرْجُو رَحْمَتَكَ
وَنَخْشٰى عَذَابَكَ ۝ اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ ۝

Okunuşu:

Allâhümme innâ nesteînüke ve nestağfiruke ve nestehdîk. Ve nü'minü bike ve netûbü ileyke ve netevekkelü aleyk. Ve nüsnî aleykel hayra küllehû neşküruke velâ nekfüruk. Ve nahleu ve netrukü men yef cüruk.

Allâhümme iyyâke na'büdü ve leke nüsallî ve nescüdü. Ve ileyke nes'â ve nahfidü nercû rahmeteke ve nahşâ azâbeke. İnne azâbeke bilküffâri mülhık.

Anlamı: Allahım! Senden yardım etmeni, günahlarımızı bağışlamanı, hidayet etmeni isteriz. Sana inanırız, sana tövbe eder, sana güveniriz. Bize verdiğin bütün nimetleri bilerek seni hayır ile överiz. Sana şükrederiz ve asla nankörlük etmeyiz. Nimetlerini inkâr eden ve sana karşı geleni yüzüstü bırakıp gideriz.

Allahım! Biz yalnız sana kulluk eder, yalnız senin için namaz kılar, ancak sana secde ederiz. Yalnız senin için teslimiyetle koşturup çabalar ve sana yaklaştıracak şeyleri kazanmaya çalışırız. İbadetleri sevinçle yaparız. Rahmetinin devamını ve çoğalmasını dileriz. Azabından korkarız. Şüphesiz senin azabın kâfirlere mutlaka ulaşır. (İbn Ebû Şeybe, Musannef, Salavât, 579.)

BİLGİ KUTUSU

Namazda Yapılan Tesbihlerin Okunuşları ve Anlamları

Ne zaman söylenir	Anlamı	Arapça	Okunuşu
Tekbir; namaza başlarken, rükûya ve secdeye giderken, iki secde arasında ve otururken söylenir.	*Allah en büyüktür.*	اَللّٰهُ اَكْبَرُ	*Allahü ekber*
Rükûda üç defa söylenir.	*Büyük olan Rabbim her kusurdan münezzehtir.*	سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ	*Sübhâne rabbiyel azîm*
Rükûdan doğrulurken söylenir.	*Allah kendine hamd edeni işitir.*	سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ	*Semiallahü limen hamideh*
Rükûdan tam doğrulunca söylenir.	*Rabbimiz hamd sanadır.*	رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ	*Rabbenâ lekel hamd*
Secdede üç defa söylenir.	*Yüce olan Rabbim her türlü kusurdan münezzehtir.*	سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى	*Sübhâne rabbiyel alâ*
Sağa ve sola selam verirken söylenir.	*Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun.*	اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ	*Esselâmu aleyküm ve rahmetullâh*

BİLGİ KUTUSU

Namaz Sonrasında Yapılan Tesbihlerin Okunuşları Ve Anlamları

Her selamdan sonra okunur.	اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَ مِنْكَ السَّلَامُ ۝ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

"Allahumme ente's selâmü ve minke's selâm, tebârakte yâ zelcelâli ve'l ikrâm."
Esenlik veren, her türlü noksanlıktan uzak olan sensin. Ey celal ve ikram sahibi, sen ne yücesin!

Namazın sonunda okunur.	عَلٰى رَسُولِنَا صَلَوَاتٌ

"Alâ Rasûlinâ salâvât"
Peygamber Efendimize salavat.

Namazın sonunda okunur.	سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ ۝ وَلَا حَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

"Subhânallahi ve'l hâmdü lillâhi ve lâ ilâhe illallahü vallahu ekber ve lâ hâvle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l aliyyi'l azîm."
Allah her türlü eksiklikten münezzehtir. Hamd O'nadır. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür. Güç ve kuvvet ancak yüce ve ulu olan Allah'ın elindedir.

Namazın sonunda okunur.	سُبْحَانَ اللّٰهِ (otuz üç defa) اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ (otuz üç defa) اَللّٰهُ اَكْبَرُ (otuz üç defa)

"Subhânallah, Elhamdulillâh, Allahu Ekber"
Allah her türlü eksiklikten münezzehtir, Hamd Allah'adır, Allah en büyüktür.

Namazın sonunda okunur.	لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ۝ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

"Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerike leh, lehü'l mülkü ve lehü'l hâmdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr."
Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O'na aittir. Bütün övgüler O'nadır. O'nun her şeye gücü yeter.

Dua ve tesbihlerin okunuşu, namazın tek başına veya cemaatle kılınışına göre bazı farklılıklar gösterir. Tek başına namaz kılarken yaptığımız hareketlerin sırası, dua ve surelerin okunuşu bizim sorumluluğumuzdadır. Bu şekilde namaz kılarken bütün sure ve duaları içimizden okuruz. Cemaatle namaz kılarken ise imama uyarız. Okumamız gereken dua ve tesbihlerde imama göre hareket ederiz. Namaz hareketleri için gereken tekbir ve tesbihleri de imamla birlikte içimizden tekrar ederiz.

YAZALIM

Namazda ve namaz sonrasında yapılan tesbihlerin anlamlarını düşünerek Müslüman için önemini aşağıdaki boşluğa yazınız.

....

....

....

....

....

....

4. Allah'ın Evleri: Mescitler

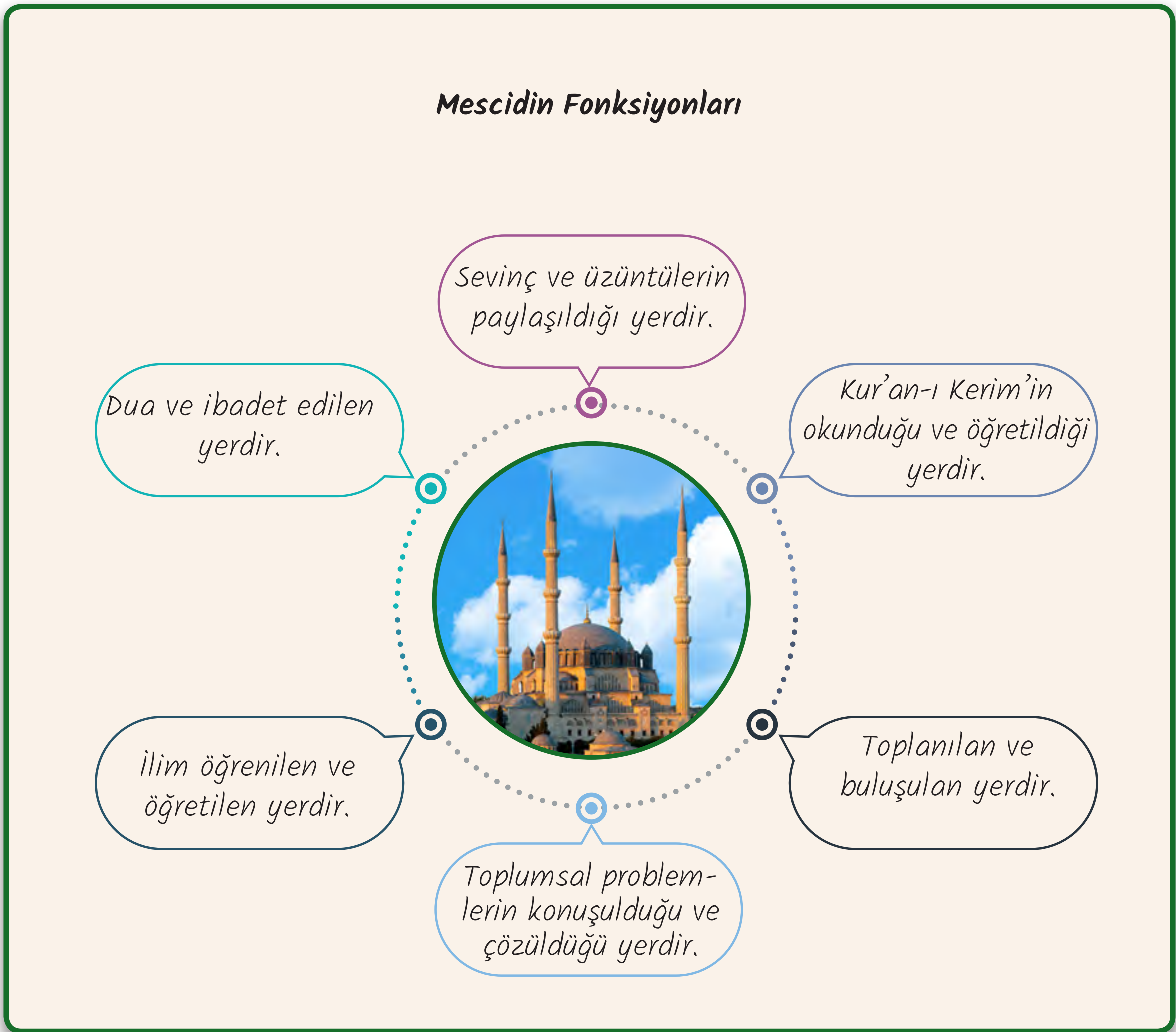
Ziyaret ettiğiniz bir camide ilk dikkatinizi çeken şey nedir?

Cami kelimesi "toplayan, bir araya getiren, toplayıcı, kaplayan, içine alan" demektir. Kültürümüzde mabed, mescid gibi kelimelerle de ifade edilen camilerde Müslümanlar ibadet amacıyla toplanır, dinî eğitimin gerektirdiği her türlü konu burada konuşulur ve çözümler aranır. Camilerde Müslümanlar birbirleriyle tanışır, namaz vakitlerinde buluşur, sıkıntı ve sevinçlerini paylaşır, olağanüstü durumlarda burada toplanırlar. Ayrıca Müslümanlar camilerde okunan hutbe ve vaazlarla bilgilerini artırır, ilim öğrenir ve Kur'an-ı Kerim'i öğrenme fırsatı bulurlar.[12] Mescit secde edilen yere denir. İçerisinde beş vakit namaz, cuma ve bayram namazlarının kılındığı Müslümanların ibadet yeri, cami ve namazgâh anlamlarına gelir. Kültürümüzde içinde ibadet edilen küçük yerlere mescit, büyüklerine de cami denilmektedir.[13]

Mescitler Müslümanların Allah'ı (c.c.) çokça zikrettikleri ve yalnızca O'na ibadet etmek için toplandıkları mabetlerdir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"Şüphesiz mescitler, Allah'ındır. O hâlde, Allah ile birlikte hiç kimseye kulluk etme-**

12 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 44.
13 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 233.

yin."[14] buyurarak mescitlerin Allah'ın (c.c.) evi olduğunu belirtmiştir. Mescitte yapılan ibadetlerin başında namaz gelir. Namaz, Yüce Allah'ın Müslümanlara farz kıldığı bir ibadettir.[15] Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah **"Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin."**[16] buyurmuştur. Dinimiz birlikte ibadet etmeye, camilerde toplanıp cemaatle namaz kılmaya çok önem vermiştir. Bu konuyla ilgili Sevgili Peygamberimiz *"Cemaatle kılınan namaz, kişinin yalnız kıldığı namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir."*[17] buyurarak cemaatle kılınan namazın sevabının daha fazla olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Yüce Allah, Cuma günlerinde Müslümanların camilerde toplanmasını, cemaatle birlikte namaz kılmasını emretmiştir. Cemaatle kılınan namazlar vesilesiyle Müslümanlar, birbirlerinin üzüntülerinden ve mutluluklarından haberdar olur. Toplumda bireyler arasındaki sevgi, saygı ve dayanışma artar.

Görsel 3. 5.

14 Cin suresi, 18. ayet.
15 bk. Nisâ suresi, 103. ayet.
16 Bakara suresi, 43. ayet.
17 Buhârî, Ezân, 30.

OKUYALIM

CAMİLERİ TANIYORUM

Bugün çok heyecanlıyım. Dedemle birlikte Cuma namazı kılmak için Eyüp Sultan Camisi'ne gideceğiz. Evden biraz erken çıkmaya karar verdik çünkü dedem bana caminin dış ve iç kısımlarını anlatacağını söyledi. Caminin bazı yapılarını isim olarak bilsem de ne sebeple yapıldıklarını bilmiyordum. Camiye giderken dedem, Müslümanların toplu ibadet etmeleri için camilerin neden önemli olduğunu anlattı. Dedemi dikkatlice dinledim ve sonunda Eyüp Sultan Camisi'ne vardık.

Camiye baktığımda ilk dikkatimi çeken minareleri ve kubbesi oldu. Kubbenin ve minarelerin neden değişik şekillerde yapıldığını dedeme sordum. Dedem yarım küre şeklinde olan kubbelerin Türk İslam mimarisinde Allah'ın birliğini, yüceliğini ve gökyüzünü simgelediğini söyledi. Ayrıca kubbenin ortasındaki hilal şeklinde olan metale de alem denilmekteymiş. Alemin ucunda bulunan hilal müslümanların sembolüymüş. Minarelerin ise ezan ve sela okumak için inşa edildiğini, insanlar en uzak yerlerden duysunlar diye uzun yapıldıklarını, balkonlarının olduğunu ve bu balkonlara şerefe denildiğini söyledi. Ezan ve sela bu şerefede okunuyormuş. Caminin avlusuna girdiğimizde şadırvanı gördüm. Daha önce babamdan şadırvanların abdest almak için yapıldığını öğrenmiştim. Şadırvanda abdestimizi aldıktan sonra camiye girdik. İmamın namaz kılarken önünde durduğu kısmın caminin diğer yerlerinden farklı olduğunu gördüm. Dedem, imamın namaz kıldırdığı girintili bu özel kısma mihrap denildiğini, buranın kıbleyi gösterdiğini ve Müslümanların namaz kılarken Kâbe'ye dönmeleri gerektiğini anlattı. Caminin kıble duvarını incelerken soluma döndüğümde imamın cemaate dinî bir sohbet yaptığını fark ettim. Dedem bu sohbete vaaz dendiğini ve imamın oturduğu yüksekçe yere vaaz kürsüsü denildiğini söyledi. Daha sonra ezan okundu ve sünnet namazımızı kıldık. İmam hutbe okumak için minbere çıktı. Dedem, minberin camilerde hatiplerin hutbe okumak için çıktıkları merdivenli yüksekçe yer olduğunu anlattı. Minbere baktığımda üst yerinde oturulacak yerinin ve külaha benzer çatısının olduğunu gördüm. Ayrıca diğer camilerde de gördüğüm gibi minberlerin genellikle ahşap ve taş malzemelerden yapıldığını fark ettim.

Hutbenin ardından cuma namazınının farzını sonra sünnetini kıldık ve dua ettik. Namazdan sonra dedemle birlikte eve döndük. Akşam yemeğinde dedemden öğrendiğim bilgileri aileme de anlattım.

(Bu kitap için yazılmıştır.)

DOLDURALIM

Resimlerin altındaki boşlukları "Camileri Tanıyorum" metninde verilen bilgilerle doğru bir şekilde doldurunuz.

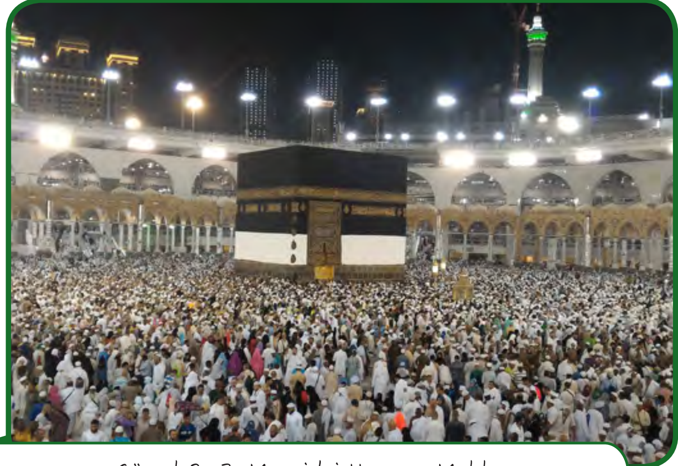
....

....

Görsel 3. 6-7.

Yeryüzünde Allah'a (c.c.) ibadet etmek için yapılan ilk mabet Kâbe'dir. Bu mabede Allah'ın evi anlamına gelen "Beytullah" da denir. Kâbe, Allah'ın (c.c.) emriyle Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından yeniden inşa edilmiştir. Yeryüzündeki tüm Müslümanlar namaz kılacakları zaman yönlerini Kâbe'ye çevirirler. Tam ortasında Kâbe'nin yer aldığı geniş alana Mescid-i Haram denir. Burası tüm Müslümanların ziyaret ettiği, birlikte ibadet yaptığı en kutsal mescittir. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: **"Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mabet), Mekke'deki Kâbe'dir."**[18]

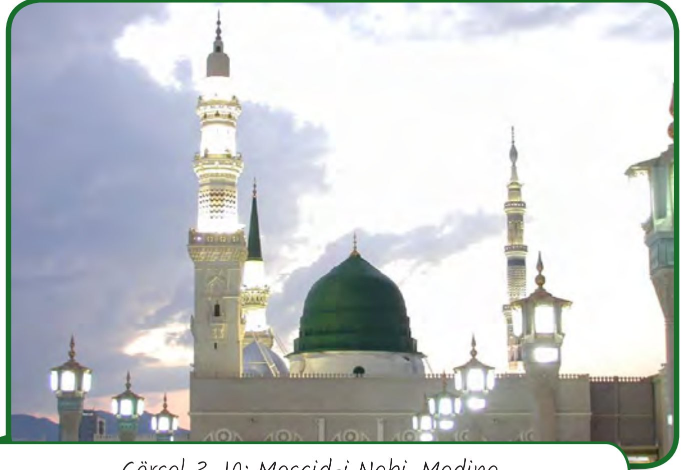
Görsel 3. 8: Mescid-i Haram, Mekke

18 Âl-i İmrân suresi, 96. ayet.

Görsel 3. 9: Mescid-i Aksâ, Kudüs

Müslümanlar için önemli mescitlerden biri de Mescid-i Aksâ'dır. Filistin'in Kudüs şehrinde bulunan Mescid-i Aksa; birçok peygamberin yaşadığı, tebliğ görevini yerine getirdiği ve dinî faaliyetlerin yapıldığı bir yerdir. Mekke'de bulunan Mescid-i Haram ile Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa hakkında Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."**[19]

Görsel 3. 10: Mescid-i Nebi, Medine

Mescid-i Haram ile Mescid-i Aksa dışında önemli olan bir diğer mescit de Mescid-i Nebi'dir. Mescid-i Nebi hicretten sonra Müslümanların Medine'de yaptığı ilk mescittir. Bu mescit hem Müslümanların mabedi olmuş hem de yönetim ve eğitim faaliyetleri için kullanılmıştır. Müslümanlar, birlikte ibadet etmek için burada toplanmış, önemli kararlarını burada almış, devlet meselelerini burada konuşmuştur. Ayrıca dışarıdan gelen heyetler bu mescitte ağırlanmıştır. Bu mescidin yanında ilim öğrenen kişilerin kaldığı suffa denilen bir bölüm de yapılmıştır. Peygamberimiz de ailesiyle bu mescidin yanındaki odalarda kalmıştır. Sevgili Peygamberimiz *"Sadece şu üç mescide yolculuk yapılır: Mekke'deki Mescid-i Harâm, Mescid-i Aksâ ve Medine'deki benim bu mescidim."*[20] buyurarak bu üç mescidin Müslümanlar için önemini vurgulamıştır.

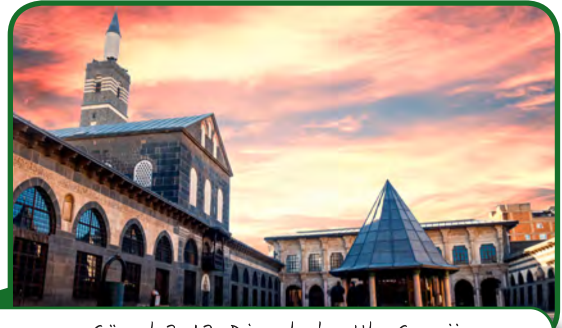
19 İsrâ suresi, 1. ayet.
20 Tirmizî, Salât, 126.

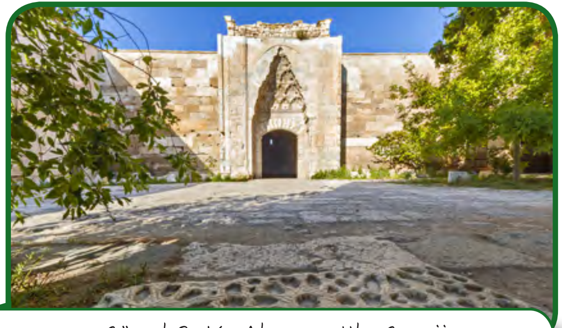
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatından sonra İslam yayılmaya ve inananların sayısı artmaya devam etti. Müslümanlar farklı kültür ve medeniyetlerle karşılaştı. Bu farklılıkları yaşayan Müslümanlar, mescit ve camileri de kendi kültürel özelliklerine göre inşa ettiler. Günümüzde de dünyanın pek çok yerinde bu farklı kültürel özelliklerin izlerini taşıyan cami ve mescitler bulunmaktadır. Bu camiler ihtiyaç ve fonksiyonlarına göre çeşitli isimlerle anılmıştır. Kültürümüzde daha çok "Ulu Camiler" ve "Selatin Camileri" ön plana çıkmıştır.

Ülkemizde Anadolu Selçuklu ve beylikler döneminden kalan çokça ulu cami bulunmaktadır. Türk şehirlerinde cemaatin toplandığı ana ibadet yeri niteliğinde olan büyük camilere ulu cami denmiştir.[21] İnşa edildiği beldelerde yaşayan halkın cuma ve bayram namazını bir arada kılmasına imkân sağlamak amacıyla genellikle büyük yapılmıştır. Ülkemizde yapılan ulu camilerin en bilineni Bursa Ulu Camii'dir. Bu cami Osmanlı sultanı Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılmıştır. Aksaray'da bulunan Ulu Cami, Karamanoğulları Beyliği eseridir. Diyarbakır'da bulunan Ulu Cami ise şehrin en önemli tarihi yapılarından biridir. Selçuklu mimarisinin şaheserlerinden olan Divriği Ulu Camii de; cami, darüşşifa ve türbeden meydana gelen bir külliyedir. Bunların dışında Anadolu'nun Kayseri, Erzurum, Manisa, Kahramanmaraş gibi merkezî şehirlerinde de ulu camiler bulunmaktadır.

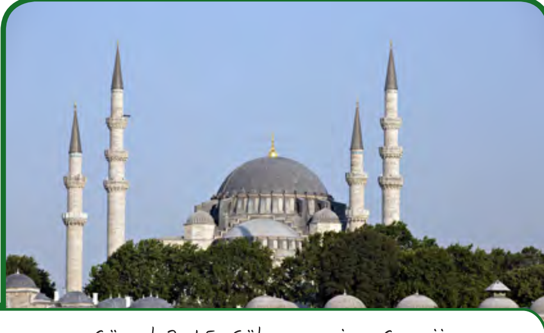

Görsel 3. 11: Bursa Ulu Camii

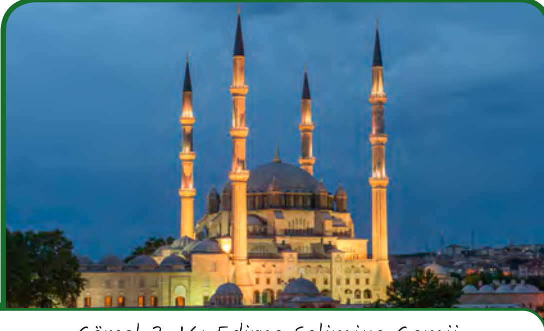

Görsel 3. 12: Sivas Divriği Ulu Camii

Görsel 3. 13: Diyarbakır Ulu Camii

Görsel 3. 14: Aksaray Ulu Camii

21 Semavi Eyice, "Cami", TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 56.

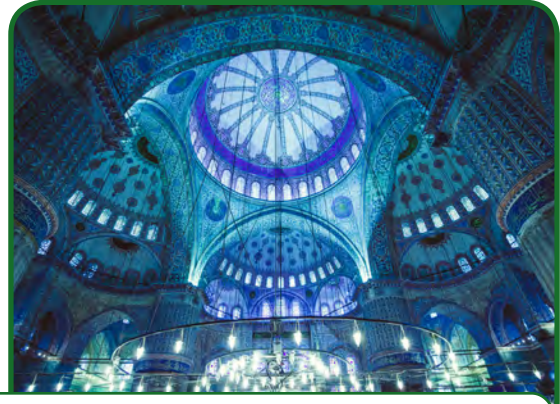

Görsel 3. 15: Süleymaniye Camii

Görsel 3. 16: Edirne Selimiye Camii

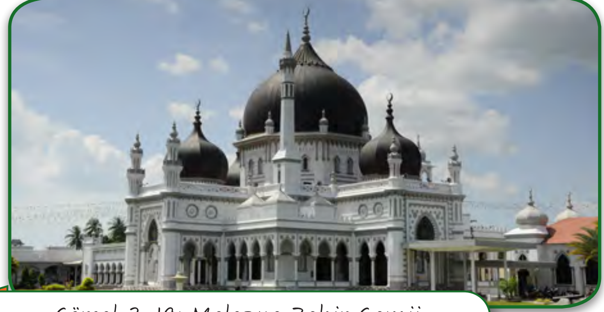
Ülkemizde Osmanlı hükümdarları, valide sultanları ve diğer hanedan mensupları tarafından yaptırılan camiler diğerlerinden ayrılmış ve bunlara "Selatin Camileri" denilmiştir.[22] Selatin kelimesi sultan kelimesinin çoğulu olup "sultanlar" anlamına gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin gücünü belli eden bu camiler genellikle başşehirlerde yapılmıştır. Bu camiler çoğunlukla İstanbul'da bulunmaktadır. İstanbul'da bulunan önemli sultan camilerine Sultanahmet, Süleymaniye, Fatih, Beyazıt ve Eyüp Sultan camileri örnek gösterilebilir. İstanbul dışında da öne çıkan selatin camiler vardır. Bursa'da bulunan Yeşil Cami, Edirne'deki Selimiye Camii, Konya'daki Selimiye Camii bunlar arasındadır.

Ülkemiz ve ülkemiz dışında birçok cami İslam dünyasında mimari özellikleriyle öne çıkmaktadır. Bu camiler bulundukları yerin coğrafi özelliklerine göre şekillenmekte ve mimari olarak birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Ülkemizde bulunan Sultanahmet Camii 17. yüzyılın önemli eserlerindendir. Cami mavi, yeşil ve beyaz renkli İznik çinileriyle süslenmiştir. Büyük kubbesi ve yarım kubbelerinin iç kısmı da mavi renk ağırlıklı kalem yazıları içerdiğinden dünyada "Blue Mosque" adıyla bilinmektedir. Altı minaresiyle dikkat çeken Sultanahmet Camii aynı zamanda bir külliyedir ve birçok yapıyı barındırmaktadır.

Görsel 3. 17: Sultanahmet Camii dış görünüm

Görsel 3. 18: Sultanahmet Camii iç görünüm

22 bk. Semavi Eyice, "Cami", TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 56.

Görsel 3. 19: Malezya Zahir Camii

Malezya'da bulunan Zahir Camii, Malezya'nın en büyük ve en eski camilerinden biridir. Kubbeleri, minareleri ve avlusu tamamen beyaz renktedir. Bu yüzden sadeliğiyle diğer camilerden ayrılmaktadır. Ayrıca hiçbir camide bulunmayan bir özelliği de avlusuna döşenen mermerlerin üzerinde çiçek ve yaprak motiflerinden oluşan süslemelerin olmasıdır. Caminin içinde ihtişamlı avizeler ve duvarlarına yerleştirilmiş güçlü aydınlatmalar bulunmaktadır. Yine Malezya'da bulunan Kristal Camii, modern cami mimarisi ve çevre düzenlemesinin en güzel örneklerindendir. Yapımında cam, metal ve ayrıca kristal malzemeler kullanıldığından dolayı Kristal Cami olarak anılmaktadır. Kristal Camii'nin içi ve dışı Çin mimarisinin özelliklerini taşımaktadır.

Görsel 3. 20: Çin Şian Camii

Çin'de bulunan Şian (Xian) Ulu Camii, İslami sanat ve motiflerin Uzakdoğu mimarisiyle birleştiği eşsiz bir eserdir. Bu cami 12 asırlık olup, İslam'ın Çin'deki en eski camisidir. Caminin etrafında yer alan külliyesi günümüzde hâlâ hizmet vermektedir. Kubbe ve minareye sahip camilerin aksine üst üste kare kıvrımlı çatılara sahiptir. Şian Camisini diğer camilerden ayıran en önemli unsur, Kur'an-ı Kerim'in ve mealinin kâğıtlara ve derilere değil caminin tüm duvarlarına ahşap üzerine oyularak işlenmiş olmasıdır.

Görsel 3. 21: Fas II. Hasan Camii

Fas'ta okyanus kıyısına yapılan II. Hasan Camii, Mekke'deki Mescid-i Haram'dan sonra dünyanın en büyük camisidir. Caminin dörtte üçü Atlantik Okyanusu'nun üzerinde ve tavanı açılabilir bir şekilde yapılmıştır. Dünyanın en uzun minaresine sahip olan caminin minaresi tam ikiyüz on metre yüksekliğindedir. Aynı anda yüz bin kişinin namaz kılabileceği şekilde yapılmıştır. İki katlı yapılan cami Fas'ın karakterini yansıttığı gibi Endülüs Emevi kültürünün etkilerini taşımaktadır.

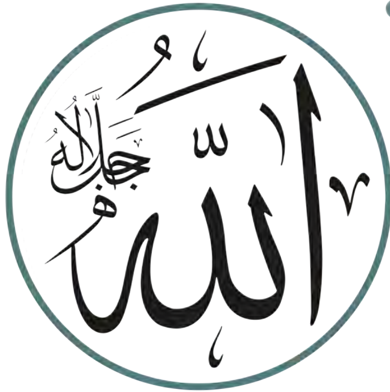
Pakistan'da bulunan Faysal Camii, Suud Kralı Faysal tarafından yaptırılmıştır. Türk mimar Vedat Dalokay tarafından daha önce cami mimarisinde kullanılmamış olan sıra dışı bir mimariyle inşa edilmiştir. Kubbesi köşeli tasarlanıp han çadırı görünümüne sahiptir. Bu kubbenin yapımında plaklar kullanılmış ve bu sayede ışık ve havanın camiye girmesi sağlanmıştır. Caminin içi ve dışı modern bir anlayışla tasarlanmış ve caminin tabiatla uyumlu bir görünümde olması amaçlanmıştır.

Görsel 3. 22: Pakistan Faysal Camii

5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Yüce Allah'a en çok hangi isimleriyle dua edersiniz?

er-Rab: Terbiye eden, gözetip koruyan, nimet veren.

el-Mucîb: Dua ve dileklere cevap veren.

el-Ğafûr: Kusurları gizleyen ve affeden.

el-Câmi: Bütün varlıkları bir araya toplayan, cem eden.

Er-Rab

er-Rab hattı.

Rab sözlükte "yaratan ve yarattıklarını başıboş bırakmayıp terbiye eden"[23] demektir. Yüce Allah'ın güzel isimlerinden biri olan er-Rab; kural koyan, idare eden, terbiye eden, gözetip koruyan, nimet veren[24] gibi anlamlara gelir. Yüce Allah'ın evrendeki bütün canlıları ve her türlü varlığı kuşatması, şefkat ve merhametle terbiye etmesi, geliştirip koruyarak yaşatmasını ifade eder.

Er-Rab ismi Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın en çok geçen isimlerinden biridir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (c.c.) bu ismi yaratan, ilah, sahip, efendi, idareci, koruyucu gibi anlamlarda kullanılmıştır. Rab, Kur'an-ı Kerim'de inananların yardım taleplerinin zikredildiği yerlerde çokça geçmektedir. Örneğin bir ayette "**Onlardan, "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru" diyenler de vardır."**[25] buyrulmuştur. Bir başka ayette de "**Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin ayetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin**."[26] buyrularak inananların dilek ve isteklerini ifade ederken Yüce Allah'a Rabbimiz diye hitap ettikleri belirtilmiştir. Sevgili Peygamberimiz "*Allah'ım! Benim Rabbim sensin, senden başka ilâh yoktur. Beni Sen yarattın ve ben senin kulunum. Ben gücüm yettiğince sana verdiğim söz üzereyim ve senin vaadine de güveniyorum. Yaptıklarımın şerrinden sana sığınırım. Bana olan nimetini itiraf ediyorum, günahlarımı da itiraf ediyorum. Günahlarımı bağışla, çünkü günahları senden başka bağışlayacak kimse yoktur.*"[27] şeklinde "Rabbim!" hitabıyla dua ederek Müslümanlara örnek olmuştur.

Evrenin ve varlıkların yaratılışında Yüce Allah'ın Rab isminin yansımalarını görebiliriz. İnsanın ana rahmine düşmesi, gelişmesi, doğup büyümesi bu ismin en somut örneklerindendir. Yeryüzünde bulunan bitki ve hayvan türlerinin her birinin yaratılışı ve yaşamlarını sürdürmeleri, Yüce Rabbimizin bütün canlıları kuşatmasını ve merhametle geliştirip yaşatmasını ifade eder.

23 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 297.
24 Bekir Topaloğlu, "Rab", TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 372-373.
25 Bakara suresi, 201. ayet.
26 Bakara suresi, 129. ayet.
27 Tirmizî, Daavât, 15.

Bizler de Allah'ın (c.c.) Rab isminin yansımalarını gördüğümüz her an O'na şükretmeli ve dünyaya geliş gayemizi hatırlamalı ve Rabbimize dua etmeliyiz. Ayrıca biz de insanlara karşı merhamet ve şefkatle yaklaşmalı, O'nun terbiyesiyle insanlara güzel muamelede bulunmalıyız.

OKUYALIM

Ali, kendisine dinî konuları açıklamaktan büyük bir keyif duyan dedesine yine bir soruyla gelmişti. Öğretmeninin derste Peygamberimizin dilinden bir dua okuduğunu ve o duada "Rabbim" ifadesinin geçtiğini söylemişti. Ali'nin öğretmeni bu konuda bazı açıklamalarda bulunmuştu. Fakat Ali, dedesinin bu kelimeyi nasıl anlatacağını çok merak ediyordu ve ona:

-Dedeciğim, Rab ne demektir? diye sordu. Dedesi her zamanki gibi tatlı üslubuyla ve benzetmelerle anlatmaya başladı:

-Yavrucuğum, Rab demek terbiye eden, gözetip koruyan, nimet veren demektir. Bir adam düşün ki avucunda bir serçeyi tutuyor. Onu birazdan annesinin yanına koyacak ama onu öyle güzel bir şekilde tutmalı ki serçe rahatsız olmasın hem de elinden uçup kaçmasın. Eğer çok sıkarsa serçenin canı yanar. Çok serbest bırakırsa da avucundan yere düşer ve belki de büyük bir zarar görür. Bunları düşünerek hassasiyetle tutar. İşte o adam; bizi terbiye eden, gözetip koruyan Rabbimizin güzel isminin bir yansıması olarak yapar bunu. (Bu kitap için yazılmıştır.)

El-Mucîb

Mucîb kelime kökeni itibariyle sözlükte "kesmek; birinin susmasını sağlamak" demektir. Yüce Allah'ın en güzel isimlerinden biri olan el-Mucîb ise "dua ve dileklere olumlu cevap veren"[28] anlamına gelir. Allah'ın (c.c.), kullarının sözleri ve davranışlarıyla yaptığı tüm dualara cevap vermesini ifade eder.

el-Mucîb hattı.

Dua sadece Yüce Allah için yapılır ve karşılığı da yalnızca O'ndan beklenir. Çünkü Allah (c.c.) insana şah damarından daha yakındır ve kulunu en iyi bilendir. Kur'an-ı Kerim'de "... **Rabbim kullarına çok yakındır,**

28 Bekir Topaloğlu, "Mücîb" TDV İslam Ansiklopedisi, C 31, s.45.

dualarını kabul edendir."[29] ayetiyle Allah'ın (c.c.) dualarımıza karşılık verdiği vurgulanmıştır. Başka bir ayette ise Yüce Allah; " **Andolsun, Nuh bize dua edip seslenmişti. Biz ne güzel cevap vereniz!"[30]** buyurarak kendisinin Mucîb olduğunu belirtmiştir. Allah "**... Bana dua edin. Size cevap vereyim.**"[31] ayetiyle kullarının dua etmelerini istemiş ve kendisinin de cevap vereceğini ifade etmiştir.

Yüce Allah, dualara mutlaka cevap verir. Bu cevaplar bizim için çoğunlukla olumlu sonuçlanırken bazıları da bizim istediğimiz gibi olmayabilir. Bu durum dualarımıza Allah'ın (c.c.) karşılık vermediği anlamına gelmez. Yüce Allah mutlaka dualarımıza icabet eder ve bizim için en hayırlı sonucu nasip eder. Peygamberimiz "*Allah her gece, gecenin ilk üçte biri geçtiğinde dünya semasına rahmet nazarıyla bakar ve 'Melik benim! Melik benim! Var mı bana dua eden, onun duasını kabul edeyim? Var mı benden isteyen, istediğini vereyim? Var mı benden mağfiret dileyen, onu affedeyim?' buyurur. Ve bu hâl tanyeri ağarıncaya kadar böylece devam eder."*[32] diyerek Yüce Allah'ın, inananların dualarına karşılık vereceğini belirtmiştir. Bu yüzden bizler de dualarımızın karşılıksız bırakılmayacağını bilerek yalnızca Allah'tan yardım istemeli ve O'na muhtaç olduğumuzu unutmamalıyız. Bizden yardım isteyen insanlara karşı da Allah'ın Mucîb ismini hayatımıza yansıtarak onların isteklerine olabildiğince karşılık vermeliyiz.

YORUMLAYALIM

Hastanede yatan bir hasta, hastalığının verdiği sıkıntıdan bir an evvel kurtulmak için doktordan kendisini acilen iyileştirmesini istemektedir. Bunun için doktorun kendisine bir ilaç vermesini ister. Kendince hastalığına çare olacak ilaç, bu söylediği ilaçtır. Fakat doktor, hastanın isteğini duymuş, ona olumsuz cevap vermiştir. Çünkü hastanın söylediği ilaç, onun bünyesine zararlı olacaktır. Doktor ise o hasta için çok faydalı olacak başka bir ilacı ona vermek istemektedir. Bunun için hastanın bünyesinin hazır olması gerekmektedir. Dolayısıyla doktor bu ilacı vermek için de en uygun zamanı beklemektedir.

Yukarıdaki örnek olayı Yüce Allah'ın dualara karşılık vemesi bakımından yorumlayınız.

29 Hûd suresi, 61. ayet.
30 Sâffât suresi, 75. ayet.
31 Mü'min suresi, 60. ayetler.
32 Müslim, Müsâfirîn, 169.

El-Ğafûr

el-Ğafûr hattı.

Ğafûr kelimesi, sözlükte "örtmek, gizlemek, kirlenmemesi için bir şeyin üstünü örtmek" anlamlarına gelmektedir. Allah'ın (c.c.) güzel ismi olarak el-Ğafur; affedici olan, suçu bağışlayan, kullarını ahirette perişan etmeyen, onların kusurlarını gizleyen ve örten[33] manalarına gelmektedir. El-Ğafûr ismi, Kur'an-ı Kerim'de çoğunlukla Allah'ın (c.c.) "er-Rahîm" ismiyle birlikte "Ğafûrun Rahîm" şeklinde tekrarlanmıştır. Yüce Rabbimizin el-Ğafur isminin er-Rahîm ve Vedud ismiyle birlikte kullanılması O'nun bağışlayıcılığının, sevginin en üstün derecesini oluşturan rahmetten kaynaklandığını göstermektedir. Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: **"Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."[34]**

ARAŞTIRALIM

Hz. Muhammed'in, Yüce Allah'tan bağışlanma dilemek anlamına gelen tövbeyi nasıl yaptığını araştırınız.

İnsan, Allah'a tövbe edip kendisini bağışlamasını ister. Kişinin, kusurunun bağışlanmasını Allah'tan istemesi anlamına gelen istiğfar kelimesi de Allah'ın güzel ismi el-Ğafûr ile aynı kökten gelmektedir. Allah (c.c.), insandan kötülükleri terk etmesini ve bağışlanma dilemesini ister. Kur'anı Kerim'de **"… Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız o size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir ve sizin kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibir."[35]** buyrulmaktadır. Allah (c.c.) Müslümanlara, kardeşlerinin ayıplarını ve kusurlarını örtmesini şu ayetle emretmektedir: **"… Birbirinizin gizli şeylerini araştırmayın ve birbirinizi çekiştirmeyin…"[36]** Sevgili Peygamberimiz, Müslüman kardeşinin ayıbını başkalarına yaymayan müminlerin kıyamet gününde ödüllendirileceğini *"…Her kim dünyada, bir Müslüman'ın ayıbını örterse Allah da kıyamet günü onun*

33 bk. Bekir Topaloğlu, "Ğafûr", TDV İslam Ansiklopedisi, C 13, s. 286-287.
34 Nisâ suresi, 106. ayet.
35 Enfâl suresi, 29. ayet.
36 Hucurât suresi, 12. ayet.

ayıbını örter."[37] hadisiyle müjdelemektedir. Bizler de yaptığımız hatalardan dolayı el-Ğafur olan Allah'a (c.c.) sığınmalı ve O'ndan bağışlanma dilemeliyiz. Başkalarının ayıplarını araştırmamalı; ayıplarına, hatalarına şahit olduysak onları gizlemeliyiz.

El-Câmi

Câmi kelimesi Arapça "cem" kelimesinden türeyip sözlükte; "toplayan, bir araya getiren, buluşturup birleştiren"[38] anlamlarına gelmektedir. Allah'ın (c.c.) güzel ismi olarak el-Câmi ise "toplayıp düzenleyen, kıyamet günü hesaba çekmek için mahlûkatı bir araya toplayan"[39] manalarına gelmektedir. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de bir toplanma gününün olacağını haber vermekte ve şöyle buyurmaktadır: **"Böylece biz sana Arapça bir Kur'an vahyettik ki şehirlerin anası olan Mekke'de ve çevresinde bulunanları uyarasın. Hakkında asla şüphe olmayan toplanma günüyle onları uyarasın. Bir grup cennette, bir grup ise cehennemdedir."**[40]

el-Câmi hattı.

Câmi' isminin dünya hayatıyla ilgili bir örneği de Allah'ın gönülleri birleştirmesinde gözlemlenir. Anne, baba, eş, evlat, kardeşler, arkadaşlar ve tüm Müslümanlarla olan kalbî bağlılığımız, el-Câmi isminin en güzel yansımalarındandır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de kullarına birlikte ibadet etmeyi çokça emretmiştir. Müslümanların bir araya toplanıp cemaat hâlinde dua ve ibadet etmeleri, samimiyeti, sevgiyi ve yardımlaşmayı artırır. Hz. Muhammed (s.a.v.), cemaatin önemi hakkında şöyle buyurmaktadır: *"Üç kişi birlikte bulunur da namazı aralarında cemaatle kılmazlarsa, şeytan onları kuşatıp yener. İşte bu yüzden cemaate devam etmelisiniz. Unutmayın ki sürüden ayrılan koyunu kurt yer."*[41] Allah'a (c.c.) kulluk eden biz Müslümanlar, toplu ibadetlerimize özen göstermeli, bir araya geldiğimizde, kalplerimizi birleştiren Yüce Rabbimize birlikte dua etmeliyiz.

Kâinat birbirine benzeyen ve benzemeyen, birçok unsurun oluşturduğu nesnelerden meydana gelmektedir. Bu kadar farklı nesnelerden tam bir ahenk ve

37 Müslim, Birr, 58.
38 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 44.
39 bk. Tirmizî, Daavât, 82.
40 Şûrâ suresi, 7. ayet.
41 Ebû Dâvûd, Salât, 46.

nizam oluşturan kâinatın meydana gelmesi Allah'ın el-Câmi isminin bir tecellisi olarak kabul edilmektedir. Allah'ın (c.c.) gökleri ve yeri, yıldızları, havayı, denizleri, hayvanları, bitkileri, çeşitli madenleri bir araya toplaması, bütün varlıkları ahenkle bir araya getirmesi ve düzenlemesi O'nun el-Câmi isminin tecellisidir. Bütün iyilikleri ve güzellikleri kendisinde toplayan ve bütün kâinata bu güzellikleri yayan şüphesiz Yüce Rabbimizdir.

YAZALIM

Yüce Allah'ın el-Câmi isminin kâinata ve tüm varlıklara yansımalarına aşağıda örnekler verilmiştir. Siz de farklı örnekler bularak aşağıdaki boşluklara yazınız.

- *İnsanların birbirlerine gönülden bağlılıklarının olması.*
- *Dünyadaki hayvanların belli bir düzen ve sistem içinde bir arada yaşamlarını sürdürmeleri.*
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

EŞLEŞTİRELİM

Yüce Allah'ın aşağıda verilen isimlerini anlamlarıyla eşleştiriniz.

Er-Rab	Affedici olan, suçu bağışlayan, kullarını ahirette perişan etmeyen, onların kusurlarını gizleyen ve örten.
El-Câmi	Dua ve dileklere olumlu cevap veren.
El-Mucîb	Toplayıp düzenleyen, kıyamet günü hesaba çekmek için mahlûkatı bir araya getiren.
El- Ğafûr	İdare eden, terbiye eden, gözetip koruyan, nimet veren.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A) Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Farz, vacip ve sünnet kavramlarını açıklayınız.

....

....

2. Sehiv ve tilavet secdesi nedir? Açıklayınız.

....

....

3. Cemaatle namaz kılmak neden önemlidir? Açıklayınız.

....

....

4. Mescitlerin fonksiyonlarını açıklayınız.

....

....

B) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Namaza hazırlık şartları ile ilgili aşağıda verilen açıklamalardan hangisi yanlıştır?

A) Setr-i Avret: Namazda örtülmesi gereken yerleri örtmek.
B) Kıraat: Namaz kılınacak yerin ve elbiselerin temiz olmasını sağlamak.
C) Niyet: Namaza başlarken kılınacak olan namazın farkında olmak.
D) Vakit: Her namazı kendi vaktinde kılmak.

2. Namazın kılınış şartları ile ilgili aşağıda verilen açıklamalardan hangisi doğrudur?

A) Kıyam: Namazın her rekâtında bir süre ayakta durmak.
B) Kıraat: Namaza başlarken “Allahu Ekber” diyerek tekbir almak.
C) İftitah Tekbiri: Kıyamdayken Kur’an okumak.
D) Rükû: Yüce Allah’ın huzurunda elleri, burnu, alnı, dizleri ve ayakları yere koymak.

3. Aşağıdakilerden hangisi namazın sünnetlerinden biri değildir?

A) İlk tekbirden sonra Sübhaneke duasını okumak.
B) Rükû ve secdede okunan tesbihleri en az üç kez tekrarlamak.
C) Namazların her rekâtında Fâtiha suresini okumak.
D) Son oturuşlarda Salâvat ve Rabbenâ dualarını okumak.

4. Namazın hükümleriyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Yüce Allah'ın huzurunda elleri, burnu, alnı, dizleri ve ayakları yere koyarak namazda secde etmek farzdır.

B) Namaz kılarken rükû ve secdede okunan tesbihleri en az üç kez tekrarlamak sünnettir.

C) Namazların her rekâtında Fâtiha suresini okumak sünnettir.

D) Namaz sonunda önce sağa, sonra sola selam vermek vaciptir.

5. Aşağıdakilerden hangisi namazı bozan durumlardan değildir?

A) Namazda bir şey yemek, içmek.

B) Namaz kılarken yönümüzü kıbleye çevirmek.

C) Sure ve duaları anlamlarını bozacak şekilde hatalı okumak.

D) Namaz kılarken kendimizin duyacağı bir sesle gülmek.

6. Aşağıdakilerden hangisi caminin iç bölümleri arasında yer almaz?

A) Kubbe **B)** Mihrap **C)** Vaaz Kürsüsü **D)** Minber

7. Aşağıdakilerden hangisi ulu camilerle ilgili doğru bir bilgidir?

A) Sultanlar tarafından yaptırılmış camilerdir.

B) Bulundukları şehrin valileri tarafından yaptırılmıştır.

C) Bursa Ulu Camii ulu camilerin en güzel örneklerindendir.

D) Ulu camiler çoğunlukla İstanbul'da bulunmaktadır.

C) Aşağıdaki cümleler doğruysa (D) yanlışsa (Y) yazınız.

1. ( ) Kur'an-ı Kerim'de bulunan secde ayetlerini okuduğumuzda veya dinlediğimizde yaptığımız secdeye sehiv secdesi denir.

2. ( ) Tilavet secdesi abdestli bir şekilde kıbleye dönülerek yapılır.

3. ( ) Cemaatle namaz kılarken imama uymak gerekmez.

4. ( ) Ezan ve salânın okunduğu, caminin ince uzun yapısına minare denir.

5. ( ) İmamın hutbe okumak için çıktığı merdivenli uzun yapıya minber denir.

DOSTLUK

İSLAM VE GÜNLÜK HAYAT

EDEP

ŞÜKÜR

4. ÜNİTE

HAYÂ

TERBİYE

Görsel 4. 1.

MERHAMET

ARKADAŞLIK

Ünitemize Hazırlanalım

1. Edep ve hayâ kavramlarını sözlükten araştırarak anlamlarını defterinize yazınız.

2. " Hiçbir süs edep kadar güzel değildir." sözünü düşünerek fikirlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

3. "Allah'a (c.c.) şükrümüzü nasıl gösterebiliriz?" sorusunu çevrenizdeki üç kişiye sorarak verdikleri cevapları defterinize not ediniz.

4. Lokman suresi 19, Nur suresi 27, Hucurât suresi 10. ayetlerin meallerini http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/ adresinden bularak defterinize yazınız.

5. Size karşı yapılan hangi yanlış davranışları affedebilirsiniz? Defterinize not ediniz.

KUL HAKKI

1. İslam Ahlakının Özü: Edep ve Hayâ

Sizce utanma duygusu niçin gereklidir?

Yeri, göğü, bildiğimiz ve bilmediğimiz her şeyi Yüce Allah yaratmıştır. Gökyüzünde büyüklüğünü kavramakta zorlandığımız galaksileri de yeryüzünde gözle görülemeyecek kadar küçük mikro organizmaları da yaratan O'dur. Her varlıkta Yüce Allah'ın kudretinin ve ilminin izlerini görürüz. Yüce Rabbimiz sayılarını dahi bilemediğimiz tüm varlıkları sonsuz ilmiyle ve kudretiyle yaratmıştır. Üstelik O, bu varlıkları yaratmakla kalmamış hepsini uyumlu bir bütünün parçaları olarak düzenlemiştir. Yüce Allah, Kuran-ı Kerim'de **"Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. 'Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru' derler. "**[1] buyurarak bizden bu incelikleri araştırmamızı ve düşünmemizi istemektedir.

Görsel 4. 2: İnsan kâinattaki düzenin bir parçasıdır.

Kâinatta bulunan her varlık Allah'ın (c.c.) kuludur. Kuran-ı Kerim'de Yüce Allah bu durumu **"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu tesbih eder; O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur; fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Doğrusu O Halim olandır, bağışlayandır."**[2] ayetiyle bize bildirmiştir. İnsan, Allah'ın (c.c.) yarattığı bu ahenkli âlemin bir parçasıdır. O da Allah'a (c.c.) kulluk etmek için yaratılmıştır.[3] Allah'a (c.c.) kulluk etmek biz Müslümanları diğer varlıklarla dost ve kardeş kılar. Bütün yaratılmışlara Allah'ın (c.c.) kulları gözüyle bakmayı öğretir ve dengeli bir hayat yaşamanın yollarını gösterir. Bu bilinçle edepli olmaya yönlendirir.

1 Âli İmran suresi, 191. ayet.
2 İsra suresi, 44. ayet.
3 bk. Zâriyât suresi, 56. ayet.

Edep kelimesi sözlükte zarafet, söz ve hareketlerinde güzel davranışta bulunma anlamlarına gelmektedir. Terim olarak ise Allah (c.c.) ve Resulünün emrettiği bütün istekleri yerine getirip sakındırdıklarından kaçınarak elde edilen güzel huy demektir.[4] Edep kelimesinin çoğulu adaptır. Kâinatta hiçbir şey boşuna yaratılmamıştır. Bütün varlıklar Yüce Allah'ın verdiği görevleri yerine getirirken birbirleriyle uyum içinde hareket etmektedirler. Müslüman kendisinin de bu bütünün bir parçası olarak yaratıldığına ve çevresinde bulunan varlıkların kendisi gibi değerli olduğuna inanır.

Edep Ya Hu hattı.

Müslümanın edepli davranışlar göstermesinin arka planında **hayâ** kavramı büyük rol oynar. Hayâ sözlükte ar, utanma, çekinme ve mahcubiyet anlamlarına gelir. Terim olarak ise kişinin, Allah'a olan içten sevgi ve saygısından dolayı kötü, çirkin, ahlak dışı ve günah olan davranışlardan rahatsız olup onlardan kaçınmasıdır.[5] Hayâ her insanda bulunan bir özelliktir. İnsanlar toplum tarafından yanlış kabul edilen davranışları yapmaktan utanır ve çekinirler. Bu tutum insanların ortak özelliklerindendir. Ancak İslam ahlakında hayâ özel bir anlam ifade eder. Peygamber Efendimiz " *Kendisinden utanılmaya en layık olan Yüce Allah'tır."* [6] buyurmuştur. Bu hadiste belirtildiği gibi Müslüman, öncelikle Allah'tan (c.c.) hayâ eder. Yüce Allah tüm kullarının yapıp ettiklerini görür. Müslüman da bunu bildiği için kötü davranışlardan kaçınır ve her hâliyle edepli olmaya gayret eder. Allah'tan (c.c.) hayâ etmek ve edepli davranışlarda bulunmak Müslümanın bütün hayatını şekillendirir. Peygamber Efendimiz bu durumu bir hadisinde " *Her dinin bir karakteri vardır. İslam'ın karakteri ise hayâdır."* [7] buyurarak vurgulamıştır. Yüce Allah'tan hayâ eden bir Müslüman, her edepli davranışını Rabbine hediye olarak sunduğunun bilincindedir. Gergin ve kızgın olduğunda bile Peygamber Efendimizin *"Sabır ilk andadır."* [8] hadisini hatırlayarak sabreder ve edepten ayrılmaz.

Peygamber Efendimiz insanların Allah'tan (c.c.) en çok hayâ edeniydi. Onun hayatı hayânın sayısız örnekleriyle doludur. Ashab-ı kiram, yanlış bir şeyler yaptıklarını Peygamber Efendimizin yüzünden anlardı.[9] Bir hadisinde Allah Resulü *"Hayâsızlık her ne şeyde olursa onu kirletir, çirkinleştirir; hayâ da her ne şeyde olursa onu süsler, güzelleştirir."*[10] buyurarak hayânın önemine dikkat çekmiştir.

---

4 bk. MEB, Dini Terimler Sözlüğü, 88.
5 bk. MEB, Dini Terimler Sözlüğü, 130.
6 Tirmizî, Edeb, 22.
7 İbn Mâce, Zühd, 7.
8 Müslim, Cenâiz, 14.
9 bk. Buhârî, Edeb, 72.
10 Tirmizî, Birr, 47; İbn Mâce, Zühd, 17.

Bir akşam bazı Müslümanlar Hz. Peygamberi ziyarete geldiler. Bu ziyaret geç vakitlere kadar sürdü. Bu durum Peygamberimize ve ailesine rahatsızlık verdi. Ancak Efendimiz hayâsından bu sıkıntısını söyleyemedi. Bunun üzerine Yüce Allah, **"Ey inananlar! Peygamber'in evlerine, yemeğe çağırılmaksızın vakitli vakitsiz girmeyin; fakat davet edilseniz girin ve yemeği yiyince, dağılın. Sohbet etmek için de girip oturmayın. Bu hâliniz Peygamber'i üzüyor, o da size bir şey söylemeye hayâ ediyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez..."**[11] buyurarak Müslümanları bu konuda uyardı.

Biz Müslümanlar da Peygamber Efendimiz gibi Allah'tan (c.c.) hayâ etmeli ve edepten ayrılmamalıyız. Edebin Müslümanın hayatının her anını kuşatan bir bilinç hâli olduğunu unutmamalıyız.

Müslümanın Allah'a (c.c.) Karşı Edebi

Müslümanın edepli davranışlarının kaynağı Yüce Allah'a duyduğu derin saygı, sevgi ve minnettir. Müslüman; kendisini yaratan, peygamberler göndererek bu dünyada onu yalnız bırakmayan, sayısız nimetler vererek yaşatan Yüce Allah'a karşı gelmekten hayâ eder, edepten ayrılmaz.

Müslümanın Yüce Allah'a karşı ilk sorumluluğu O'na inanmak, güvenmek ve kulluk etmektir. Yüce Allah **"Müminler o kimselerdir ki, Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca rablerine güvenirler."**[12] buyurarak bu sorumluluğumuza dikkat çekmektedir.

Görsel 4. 3.: Allah'ın (c.c.) gönderdiği vahyi anlamaya çalışmak O'na karşı edebin bir gereğidir.

11 Ahzâb suresi, 53. ayet.
12 Enfâl suresi, 2. ayet.

Müslüman, sevgiyi var edenin de kendisine bu duyguyu lütfedenin de Yüce Allah olduğunu bilir. Bu yüzden Allah'ı (c.c.) hiçbir zaman yarattıklarına denk tutmaz ve O'nu her şeyden çok sever. Kur'an'da **"İnsanlardan kimileri vardır ki, Allah'tan başka bazı varlıkları Allah'a denk ilahlar sayar da bunları Allah'ı sever gibi severler. İman edenler ise en çok Allah'ı severler..."**[13] buyrularak bu sevgiye değinilmiştir. Müslüman, sevgisini Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına uyarak göstermeye çalışır. Hata yaptığını anladığında hemen pişman olur ve tövbe eder. Bir daha aynı hatayı yapmamak için elinden geleni yapar. Yüce Allah'ın merhametli ve bağışlayıcı olduğunu bilir ve O'na sığınır. Müslüman, Yüce Allah'ın her zaman kuluyla beraber olduğunun farkındadır. Yalnız ona kulluk eder ve sadece ondan yardım diler.[14]

Müslümanın Hz. Peygambere Karşı Edebi

Yüce Rabbimiz bu dünyada insanlara yol göstermek için Peygamber Efendimiz aracılığıyla bize Kur'an-ı Kerim'i göndermiştir. Kur'an'ın nasıl anlaşılması ve İslam'ın nasıl yaşanması gerektiğini bize öğreten Sevgili Peygamberimizdir. O, bu zor görevi Allah'a (c.c.) olan bağlılığı ve ümmetine olan düşkünlüğü sayesinde yerine getirmiştir. Peygamber Efendimizin Müslümanlara olan düşkünlüğünü Yüce Allah **"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir."**[15] ayetiyle bizlere haber vermektedir. Bir başka ayette ise Müslümanların Hz. Peygambere karşı nasıl davranması gerektiği öğretilmektedir. **"Ey iman edenler: Söz ve hareketlerinizde ileri gidip de Allah'ın ve Resûlü'nün önüne geçmeyin, Allah'a karşı gelmekten sakının. Allah her şeyi hakkıyla işitir ve görür. Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin. Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi O'nunla da öylece konuşmayın. Yoksa siz farkında olmadan bütün emekleriniz hiçe iniverir."**[16]

Salavat hattı.

13 Bakara suresi, 165. ayet.
14 bk. Fatiha suresi, 5. ayet.
15 Tevbe suresi, 128. ayet.
16 Hucurât suresi, 1-2. ayetler.

BİLGİ KUTUSU

Peygamber Efendimize sevgimizi, saygımızı ve bağlılığımızı belirtmek için yaptığımız duaya salavat denir.

Salavat duası

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ

Okunuşu: 'Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed'
Anlamı: 'Allah'ın rahmeti ve bereketi, Hz. Muhammed'in ve ailesinin üzerine olsun.'

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 400.)

Müslümanlar, Sevgili Peygamberimizi kendi canlarından çok severler ve onun sözünden çıkmazlar. **"Peygamber müminlere canlarından daha yakındır..."**[17] ayeti ile bu duruma işaret edilmektedir. Müminler, Allah Resulü'ne olan sevgi ve saygılarını onun adı anıldığında hemen salavat getirerek gösterirler. Çocuklarına Peygamber Efendimizin, ehli beytin ve onun ashabının adlarını vererek sevgilerini ifade ederler. Peygamber Efendimiz kendisini herkesten çok sevmenin önemini şu hadisiyle vurgulamıştır. *"Şu üç özellik kimde bulunursa o kişi imanın tadına erer: Allah ve Resulü'nü herkesten çok sevmek, sevdiği kişiyi sadece Allah için sevmek, imandan sonra küfre dönmekten, ateşe atılmaktan çekindiği gibi çekinmek."*[18]

Müslüman, Peygamber Efendimize olan sevgi ve saygısını onu kendisine örnek alarak gösterir. Peygamber Efendimizin ahlakının Kur'an-ı Kerim'e dayandığını Hz. Aişe (r.a.) "...Onun ahlakı Kur'an'dı."[19] buyurarak bizlere haber vermiştir. Bu nedenle Müslüman, Kur'an-ı Kerim'i Sevgili Peygamberimizi rehber edinerek anlamaya ve yaşamaya gayret eder. Peygamber Efendimizin hayatını ve sünnetini öğrenmeye çalışır. Müslüman, Allah Resulü'nün (s.a.v.) rehberliğinde İslam'ı yaşayarak iyi bir kul ve edepli bir mümin olabileceğini hiç unutmaz.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Türkiye genelinde nüfus kütüklerine kayıtlı isimlere bakıldığında sayısal açıdan en fazla kayıtlı kadın isimleri "Fatma, Ayşe, Emine, Hatice ve Zeynep", erkek isimleri ise "Mehmet, Mustafa, Ahmet, Ali ve Hüseyin" dir.

https://www.nvi.gov.tr/PublishingImages/Lists/PageContents/EditForm/1En%20%C3%87ok%20Kullan%C4%B1lan%20Ad%20%C4%B0statisti%C4%9Fi.pdf
(Erişim tarihi: 23.03.2018)

17 Ahzâb suresi, 6. ayet.
18 Buhârî, İman, 9.
19 Müslim, Müsâfirîn, 139.

Müslümanın Günlük Hayatında ve Sosyal İlişkilerinde Edebi

Müslüman, hayatının hiçbir anında edepten ayrılmaz. Onun Yüce Allah'a olan derin saygısı ve hayâsı, günlük hayatına ve sosyal ilişkilerine edepli davranışlar olarak yansır. Müslüman kendi başına kaldığında da insanların içine karıştığında da edeplidir.

Müslüman yeme içme, giyinme gibi kişisel tercihlerinde Allah'ın (c.c.) izin verdiği helal dairesinden çıkmamaya özen gösterir. Haramların kendisine ve Allah'la (c.c.) olan ilişkisine zarar vereceğini bilir ve haramlardan uzak durur. İhtiyaçlarını giderirken ne cimrilik yapar ne de israfa düşer. İtidal denen orta yolu tercih eder.

Müslüman, edepli ve ölçülü tavırlarıyla sosyal hayatta kendini fark ettirir. Sevdiğini Allah (c.c.) için sever. İnsanlara güvenir ve çevresine de güven verir. O, yaratılmışlara Allah'ın (c.c.) kulları olarak bakar. Herkesin saygıdeğer olduğuna inanır ve edepli davranışlarıyla bu saygınlığa uygun bir şekilde hareket eder. Bu saygınlığa zarar veren davranışların kul hakkı kapsamına girdiğini bilir. Kul hakkına girmemek için elinden geleni yapar. İstemeden ya da fark etmeden kul hakkına girecek bir tutum sergilediğinde hemen pişman olur. Hatasını düzeltmek için özür dilemekten ve helallik istemekten çekinmez. Hatasının peşinden iyilikler yaparak gönül almaya çalışır. Böylece iyi niyetini ve samimiyetini gösterir.

Görsel 4. 4: Küçüklere sevgi ve büyüklere saygı Müslüman edebinin göstergelerindendir.

Kur'an-ı Kerim'de anne ve babamıza iyi davranmamız ve onlara öf bile demememiz emredilmektedir.[20] Peygamber Efendimiz küçüklere sevgi, büyüklere saygı gösterilmesi gerektiğini *"Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen, bizden değildir."*[21] buyurarak haber vermiştir. Bir diğer hadisinde ise *"Bir genç, yaşından dolayı bir kimseye saygı gösterirse Allah da (c.c.) yaşlanınca kendisine saygı gösterecek kişiler takdir eder."*[22] buyurarak büyüklerine karşı edepli davranan Müslümanları müjdelemektedir. Bizler de büyüklerimize olan saygımızı toplu taşıma araçlarında onlara yer vermek, taşımakta güçlük çektikleri yükleri taşımalarına yardım etmek gibi güzel davranışlarla göstermeliyiz.

2. Dostluk ve Arkadaşlık

Sizce dostluk ve arkadaşlık niçin önemlidir?

İnsan yaratılışı gereği sosyal bir varlıktır. Tek başına hayatını sürdüremez. İhtiyaçlarını karşılamak için başkalarıyla iletişim kurmak zorundadır. Peygamber Efendimiz, "*Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur.*"[23] buyurarak insanlar arasında olması gereken sıcak ve samimi ilişkiye dikkat çekmiştir.

Yüce Allah kendisine inananları, "Müslümanlar" olarak isimlendirmiş[24] ve **"Mü'minler ancak kardeştirler..."**[25] buyurarak Müslümanları kardeş ilan etmiştir. Müslümanların birbirlerine olan muhabbetlerinin kaynağı Allah (c.c.) sevgisidir. Onlar birbirlerini Allah (c.c.) için severler. *"Hiçbiriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe hakkıyla iman etmiş sayılmaz."*[26] hadis-i şerifinin bir gereği olarak kendileri için istediklerini kardeşleri için de isterler. İslam tarihi bu güzel kardeşliğin örnekleriyle doludur.

Görsel 4. 5: Dostlar birbirini yalnız bırakmaz.

20 bk. İsrâ suresi, 23. ayet.
21 Tirmîzî, Birr, 15.
22 Tirmîzî, Birr, 75.
23 Ahmed İbn Hanbel, Müsned, II, 400.
24 bk. Hac suresi, 78. ayet.
25 Hucurât suresi, 10. ayet.
26 Ahmed İbn Hanbel, Müsned, III, 206.

İlk Müslümanlar sadece inandıkları için on üç yıl boyunca Mekke'de dışlanma, hakaret, açlık, işkence gibi pek çok eziyete maruz kaldılar. Hicret izni geldiğinde sahip oldukları her şeyi bırakarak Medine'ye göç ettiler. Onları orada Medineli Müslüman kardeşleri karşıladı. Medineli Müslümanlar Mekke'den gelen Müslüman kardeşleriyle her şeylerini paylaştılar. Medine'de yeni bir hayat kurmaları için ellerinden gelen her türlü yardımı yaptılar.

Müslümanların birbirlerine olan düşkünlüğünü gösteren bir olay da Hz. Ebubekir (r.a.) döneminde gerçekleşen Yermük savaşında yaşanmıştır: "Huzeyfe el-Adevî şöyle anlatıyor: Yermük Savaşında yaralılar arasında amcamın oğlunu arıyordum. Yanımda biraz su vardı. Kendi kendime: 'O'nu canlı bulursam su verir ve su ile yüzünü yıkarım.' diyordum ki kendimi onun yanında buldum. 'Su vereyim mi?' dedim. Eliyle evet diye işaret etti. Tam bu sırada biri ah dedi. Amcamın oğlu suyu ona götürmemi işaret etti. Ben de götürdüm. Yaralanan bu kişi Hişam'dı. Tam bu esnada bir başkasının ah dediği duyuldu. Hişam suyu ona götürmemi işaret etti. Ben de götürdüm. Fakat gittiğimde o müslümanın da şehit olduğunu gördüm. Tekrar koşarak suyu Hişam'a götürdüm, o da ruhunu teslim etmişti. Bunun üzerine hemen amcamın oğlunun yanına koştum. Fakat o da bir damla su içemeden Rabbine kavuşmuştu."[27] Ölüm anında bile kardeşini kendine tercih eden bu anlayış, İslam kardeşliğinin en güzel örneklerinden biri olarak yolumuzu aydınlatmaktadır.

İnsanlar kendilerine daha yakın buldukları arkadaşlarıyla özel bir ilişki kurarlar. Bu ilişkiye dostluk denir. Dostluk, sevgi ve güvene dayanan çok değerli bir ilişkidir. Dostlar birbirlerini iyi ve kötü günde yalnız bırakmazlar. Birbirlerinin sırlarını ve haklarını korurlar. Yüce Rabbimiz **"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostudurlar..."**[28] buyurarak toplum içinde Müslümanların birbirlerine karşı sorumluluklarına dikkat çekmektedir. Peygamber Efendimiz *"Kişi dostunun dini üzeredir. Öyleyse her biriniz kiminle dostluk kuracağına dikkat etsin."*[29] buyurarak dost seçiminin önemini vurgulamıştır.

Görsel 4. 6: Dostluk paylaşmaktır.

27 bk. Hakîm, Müstedrek, V, 1889; Taberânî, el-Mu'cem'ul kebîr, III, 259.
28 Tevbe suresi, 71. ayet.
29 Ebû Dâvud, Edeb, 16.

LİSTELEYELİM

Kendinize dost olarak seçeceğiniz kimsede hangi özelliklerin olması gerekir? Listeleyiniz.

1.	Doğruluk
2.	
3.	
4.	
5.	

Gerçek dost olarak Yüce Allah'ı gören bir Müslüman, dostlarını da Allah'ı (c.c.) seven güzel ahlaklı kimselerden seçer. Kusursuz insan olmayacağını bilir. Ancak dostu hata yaptığında Allah'a (c.c.) olan sevgisinden dolayı dostunu nazikçe uyarır. Çünkü Müslüman **"... İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının..."**[30] ayetini hatırlayarak dostu bile olsa günah ve düşmanlıkta kimseye arka çıkmaz. *"Kişi zalim de olsa, mazlum da olsa din kardeşine yardım etsin. Eğer kardeşi zalimse, onu engellesin. Çünkü zalimi yaptığı işten döndürmek ona yapılacak bir yardımdır. Eğer mazlum ise ona yardım etsin!"*[31] hadisi doğrultusunda kardeşini uyarır ve yanlıştan vazgeçmesi için yardım eder.

"İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârıdır." atasözü insan ilişkilerinde çok değerli bir tutuma dikkat çekmektedir. Kötülüğe iyilikle karşılık verebilmek ancak yüce gönüllü insanların işidir. Kur'an-ı Kerim'de **" İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."**[32] buyrularak bu erdemli davranışın bize yeni dostlar kazandırabileceği hatırlatılmaktadır.

LİSTELEYELİM

Başkalarının sizi dost edinmesi için kendinizde bulunduğunu düşündüğünüz özellikleri listeleyiniz.

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

30 Mâide suresi, 2. ayet.
31 Müslim, Birr, 62.
32 Fussilet suresi, 34. ayet.

OKUYALIM

Milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy dostluk konusunda da doruğa ulaşmıştır. Onun bu anlayışı günümüz insanlığına da örnek olmalıdır. Yakın arkadaşı Şair Mithat Cemal, Mehmet Akif'i görevinden istifa ettiği ilk günlerde ziyaret eder. Balkan Savaşının yaşandığı zor günlerdir. Geçimini sağlayacak her hangi bir işi de yoktur. Şair Mithat Cemal Kuntay olayın devamını şöyle anlatıyor. "Balkan Savaşı başlarken, Akif Bey, yegâne geçim kaynağı olan resmî memuriyetinden istifa etti. Kirada oturduğu evine bir cuma günü ziyarete gittim. Evde beş çocuğundan başka, dört çocuk daha vardı. 'Bunlar kim?' dedim. 'Çocuklarım!' dedi. Akif, Baytar Mektebinde iken bir samimi arkadaşıyla konuşurken anlaşmışlar. Kim önce ölürse, çocuklara sağ kalan baksın diye! Arkadaşı ölünce Akif de verdiği söze bağlı kalarak rahmetli arkadaşının çocuklarının bakımını üstlenmiş. Hatta çocuklar uzun bir süre öz kardeş sanmışlar birbirlerini. Mithat Cemal devam ediyor: 'Halbuki o zamanlar Akif Bey'in beş parası yoktu.'

(Mithat Cemal Kuntay, Mehmed Akif, s. 308-309.)

3. Nimetlerin Kadrini Bilmek: Şükür

Sizce Allah'a şükrümüzü nasıl gösteririz?

Şükür; kulun, Allah'ın (c.c.) vermiş olduğu sayısız nimetlerin onun sonsuz iyilik ve bağışının sonucu olduğunu fark ederek kalbinin teşekkür duygusuyla dolması ve bunu diliyle ifade etmesidir.[33]

Müslüman kendisini yokluktan varlığa çıkaran ve kendisine sayısız nimetler veren Allah'a (c.c.) gönülden şükreder. Namaz, zekât, oruç ve hac gibi ibadetler kulun Allah'a (c.c.) şükrünü ifade etme yollarıdır. Şükür, insanın kendisine verilen sayısız nimetleri görmesini sağlar. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah **"...Yalnız Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol."**[34] buyurarak Müslümanlardan daima Allah'a (c.c.) şükretmelerini istemektedir.

Görsel 4. 7: Müslüman Rabbine olan şükrünü ibadetlerle yerine getirir.

33 bk. MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 344.
34 Zümer suresi, 66. ayet.

Görsel 4. 8: Dua ederek Allah'a (c.c.) şükrümüzü dile getiririz.

Peygamber Efendimiz bazen geceleri ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Bütün günahları affedildiği hâlde niçin böyle yaptığı sorulduğunda *'Şükreden bir kul olmayayım mı?'* diyerek cevap verirdi.[35] Bizler de daima Rabbimize şükretmeliyiz. Peygamber Efendimiz gibi şükreden bir kul olmaya çalışmalıyız.

Müslüman bolluk zamanında da darlık zamanında da Allah'a (c.c.) şükreder.[36] Umudunu hiç kaybetmez. Müslüman iyi işlerin Yüce Allah'ın lütfuyla gerçekleştiğini bilir ve Rabbine şükreder. Peygamber Efendimiz de hoşuna giden bir şey gördüğü zaman, *"Hamdolsun Allah'a ki yararlı şeyler O'nun nimetiyle tamamlanır..."*[37] diyerek Allah'a (c.c.) şükrederdi. Müslüman bazen de olumsuzluklarla karşılaşır ancak hiçbir zaman kendisine verilen nimetleri unutmaz. Yaşadığı bir olumsuzluktan dolayı Allah'a (c.c.) nankörlük etmez. Sabır ve şükürden vazgeçmez. Sabrın ve şükrün bir Müslüman için ne kadar önemli olduğunu Peygamber Efendimiz şöyle haber vermiştir: *"Müminin hâli ne hoştur! Her hâli kendisi için hayırlıdır ve bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına güzel bir iş geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı geldiğinde ise sabreder; bu da onun için hayır olur."*[38]

Müslümanın dilinden "Elhamdülillah" ve" Allah'a şükürler olsun" cümleleri eksik olmaz. Müslüman, davranışlarıyla da şükrünü gösterir. Kıldığı namazlar, verdiği zekât ve sadakalar, tuttuğu oruçlar hep şükretmek içindir. Şükrederek Yüce Allah'a layık bir kul olmak ister. İbadetlerin Allah'a (c.c.) adanmış özel zamanlar olduğunu bilerek bu fırsatları kaçırmaz.

35 bkz. Buhârî, Teheccüd, 6.
36 bk. Müslim, Zühd, 64.
37 İbn Mâce, Edeb, 55
38 Müslim, Zühd, 64.

Peygamber Efendimiz *" İnsanlara teşekkür etmeyen Allah'a da şükretmez."*[39] buyurarak şükrün farklı bir yönüne dikkat çekmektedir: Müslüman kendisine yapılan iyilikleri karşılıksız bırakmaz. Peygamber Efendimiz *"Kendisine bir ikramda bulunulan kişi, imkân bulduğu takdirde karşılığını versin. Bulamazsa (o iyiliği yapana) övgüde bulunsun. Çünkü (bir iyiliği) öven, şükran borcunu yerine getirmiş olur. İyiliği gizleyen ise nankörlük etmiş olur."*[40] buyurarak bize bu konuda yol göstermektedir. Bir diğer hadisinde ise *"Kendisine bir iyilik yapılan kimse, iyiliği yapana, 'Allah seni hayırla mükâfatlandırsın!' derse en güzel övgüde bulunmuş olur."*[41] buyurarak iyiliğe nasıl teşekkür etmemiz gerektiğini öğretmektedir.

Yüce Rabbimiz **"... Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım..."**[42] buyurarak şükredenleri müjdelemektedir. Şükretmek dünyada bolluk ve berekete, ahirette ise cennete götüren yüce bir davranıştır. Şükreden insanlar bollukta şımarmaz, darlıkta isyan etmezler. Huzurlu, dengeli ve iyiliksever tutumlarıyla insanlara örnek olurlar.

YAZALIM

Yüce Rabbimizin size verdiği nimetler için şükrünüzü dile getiren bir dua yazınız.

....

....

....

....

....

4. Kul Hakkını Gözetmek

"Kul hakkına girmek" deyiminden ne anlıyorsunuz?

Bütün varlıkları Allah (c.c.) yaratmıştır. Her şey varlığını Allah'a (c.c.) borçludur.[43] Kur'an-ı Kerim'de **"Göklerde ve yerde olan herkes Rahman (olan Allah'ın) huzuruna birer kul olarak gelecektir."**[44] buyrulmaktadır. Yüce Allah kullarına bir lütuf olarak bazı haklar vermiştir.[45] Bu haklara kul hakkı denir. Yüce dinimiz İslam, kul haklarına saygı gösterilmesini ister. Kul haklarını çiğnemenin büyük bir günah olduğunu haber verir. Dinimize göre, kul hakkını çiğneyen kimse hak sahibi hakkını helal etmediği sürece affedilmez.[46] Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *"Kim kardeşine haksızlık etmişse, onunla helâlleşsin ..."*[47] buyurarak bu konuda bizleri uyarmıştır. Müslüman, kul haklarının kendisi için büyük bir sorumluluk olduğu bilinciyle davranır.

39 Tirmizî, Birr, 35.
40 Ebû Dâvud, Edeb, 11.
41 Tirmizî, Birr, 88.
42 İbrahim suresi, 7.ayet.
43 bk. Zümer suresi, 62. ayet.
44 Meryem suresi, 93.ayet.
45 bk. Tirmîzî, Vesâyâ, 5.
46 bk. Buhari, Mezalim, 10.
47 Buhârî, Rikak, 48.

Görsel 4. 9: İslam ahlakına göre kul hakkını ihlal helalleşmeyi gerektirir.

Kul hakkı dendiğinde insanlara ait haklar akla gelir. Bunun yanında hayvanların, bitkilerin ve diğer tüm varlıkların da hakları vardır. İnsanlar bu varlıklara karşı da sorumludurlar.

İnsanlar Arası ilişkilerde Kul Haklarını Gözetmek

Müslüman her konuda olduğu gibi insan ilişkilerinde de dengeli ve adaletli olmaya çalışır. Bencillikten uzak durmak için elinden geleni yapar. Başkalarına yardım ederek iyilik duygusunu güçlendirir. Müslüman kendisi için istediğini diğer insanlar için de ister. Kendisi için istemediğini başkaları için de istemez.[48]

Müslüman her insanın yaşama hakkı olduğuna inanır. Yüce dinimiz İslam'a göre haksız yere bir cana kıymak bütün insanlığı öldürmek gibidir ve en büyük günahlardandır. Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) **"... Kim, bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur..."**[49] buyurarak bu konuda bizleri uyarmaktadır. Yaşama hakkı sadece birini haksız yere öldürmekle çiğnenmez. İnsanın beden ve akıl sağlığına zarar veren her türlü davranış da kul hakkına neden olur. Uyuşturucu, içki gibi zararlı maddeler insanlara zarar verdiği için haram kılınmıştır. İnsanın daha çok kazanmak için yiyecek ve içeceklere zararlı maddeler katması da haramdır ve kul hakkıdır. Peygamber Efendimiz *"... Bizi aldatan bizden değildir."*[50] buyurarak Müslümanın asla böyle bir şey yapamayacağını bizlere haber vermiştir.

48 bk. İbn Mâce, Zühd, 24.
49 Mâide suresi, 32. ayet.
50 Müslim, İman, 164.

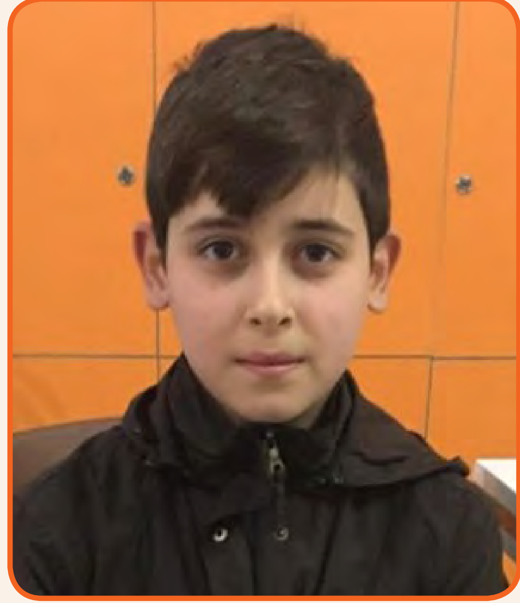
YORUMLAYALIM

Yolda 15 bin lira bulan çocuk parayı sahibine teslim etti. Sinop'ta evine giderken yolda, içinde 15 bin lira olan çanta bulan 13 yaşındaki ortaokul öğrencisi, belediye görevlileri aracılığıyla parayı sahibine teslim etti.

Efe Enes Kurt, hastalığı sebebiyle dün öğretmenlerinden izin alarak eve giderken kaldırımda çanta gördüğünü, çevresindekilere parayı nereye teslim etmesi gerektiği konusunda danıştığını söyledi.

Belediyeye gidip çantayı Beyaz Masa görevlilerine teslim ettiğini anlatan Efe Enes, "Bir süre sonra çantanın sahibi abla geldi. Bana sarıldı, teşekkür etti. Bir miktar da para verdi. Şu an çok huzurlu ve mutluyum." dedi.

Efe Enes'in yaptığı bu güzel davranışı ve niçin kendisini mutlu ve huzurlu hissettiğini yorumlayınız.

Görsel 4. 10.

Kaynak: AA

http://www.trthaber.com/haber/yasam/yolda-15-bin-lira-bulan-cocuk-parayi-sahibine-teslim-etti-343836.html

İnsanların canları gibi mal ve mülkleri de dokunulmazdır. Hırsızlık yaparak veya gasp ederek insanların malını çalmak büyük günahtır. Haksız olduğunu bile bile, yalan ifadeyle, yalancı şahitlik yaparak veya sahte belgelerle bir kimsenin malını elinden almak da kul hakkıdır. Müslüman kendisinin olmayan bir eşyaya asla elini uzatmaz. Vicdanının sesine kulak vererek kendisini o eşyanın sahibi yerine koyar. Bulduğu bir eşyayı ancak sahibine teslim etmek için alır. Haksız kazancın haram ve kul hakkı olduğunu bilir. *"... Müslüman, elinden ve dilinden insanlara zarar gelmeyendir..."*[51] hadisine uyarak kendisine yakışan biçimde davranır.

İnsanların özel hayatlarına saygı göstermemek, onların ayıplarını, kusurlarını araştırmak da Müslümana yakışmaz. Peygamber Efendimiz *"Zandan sakının! Zira zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin sözlerine kulak kabartmayın. Birbirinizin özel hâllerini araştırmayın. Birbirinizle üstünlük yarışı içine girmeyin. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize kin beslemeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun."*[52] buyurarak bizleri bu kötü davranışlardan sakındırmıştır.

Müslüman, insanın saygınlığına zarar veren her davranışın kul hakkı olduğu bilinciyle daima iyiliği tercih eder. Rabbimiz **"Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın..."**[53] buyurarak insan onurunu zedeleyen davranışlardan uzak durmamızı istemiştir. Bizler de günlük hayatımızda kul hakları konusunda çok hassas olmaya çalışmalıyız.

---

51 Ahmed İbn Hanbel, Müsned, VI, 22.
52 Müslim, Birr, 28.
53 Hucûrât suresi, 11. ayet.

Kul hakları konusundaki tutum ve davranışlarımızın toplumsal sonuçları da vardır. Bir toplumda kul haklarına özen gösterilmediğinde insanlar kendilerini değersiz hissederler. Birbirlerine güvenemezler. Her zaman endişe içinde olurlar. Can ve mal güvenlikleri olmadığı için de mutsuz ve huzursuz olurlar. Sevgi, saygı ve güvenin ortadan kalktığı yerlerde toplumsal birlik ve bütünlük sağlanamaz. Bu da toplum yapısını zayıflatarak tehlikelere açık hâle getirir.

Kul haklarına riayet edilen bir toplumda insanlar kendilerini değerli hissederler. Can ve mal güvenliği olduğu için mutlu ve huzurlu olurlar. Kul hakları konusunda dikkatli bireylerden oluşan bir toplum birlik ve beraberlik içinde olur. Zorluklara karşı birlikte hareket edebilir. Bizler de bulunduğumuz yerlerde kul haklarına özen göstererek üzerimize düşen sorumluluğumuzu yerine getirmeliyiz.

Çevremizde Bulunan Varlıkların Haklarını Gözetmek

Sevgili Peygamberimiz, canlı cansız bütün varlıklara sevgiyle bakmıştır. Hayvanlara, bitkilere, doğaya değer vermiş ve bunu söz ve davranışlarıyla da göstermiştir. Bir hadisinde *"Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah'tan korkun..."*[54] buyurarak canlılara karşı davranışlarımızdaki sorumluluğumuza dikkat çekmiştir. Bir diğer hadiste ise *"Hiçbir kişi yoktur ki bir serçeyi yahut ondan daha büyük bir canlıyı haksız yere öldürsün de Yüce Allah ona bunun hesabını sormasın!"*[55] buyurarak hayvanlara karşı davranışlarımızdan hesaba çekileceğimizi haber vermektedir. Peygamberimiz sebepsiz yere zararsız hayvanların öldürülmesini yasakladığı gibi onlara eziyet etmeyi[56] ve eğlence maksatlı yapılan hayvan dövüşlerini de yasaklamıştır.[57] Sevgili Peygamberimiz Müslümanları ağaç dikmeye teşvik ederek Medine'yi yeşillendirmeye çalışmıştır.[58]

Görsel 4. 11: Müslüman, hayvanlara merhametle yaklaşır.

54 Ebû Dâvud, Cihad, 44.
55 Nesâî, Sayd, 34.
56 bk. İbn Mâce, Zebâih, 10.
57 bk. Tirmizî, Cihad, 30.
58 Ahmed İbn Hanbel, Müsned, III, 184.

Hayvanlar ve bitkiler insanlara sağladıkları pek çok faydanın yanı sıra doğaya kattıkları güzelliklerle de sevgiyi hak etmektedirler. Müslüman çevresinde bulunan tüm canlılara değer verir. Gereksiz yere hiçbir canlıya zarar vermez. Onların da kendisi gibi can taşıdığını unutmaz. Doğayı kirletmez ve doğanın dengesini bozacak davranışlardan uzak durur. Bütün mahlûkata Allah'ın kulları gözüyle bakar ve onların kul haklarını çiğnemez.

5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

El-Afüv

Yüce Rabbimizin güzel isimlerinden biri el- Afüv'dür. Afüv; affeden, bağışlayan, acıyan demektir. Allah (c.c.), tövbe edip işlediği günahların farkında olarak kusurunu itiraf ederek bu pişmanlıkla hatasından vazgeçenlerin günahlarını affeder; affetmek Onun merhametinin gereğidir.[59]

el-Afüv hattı.

"Ey iman edenler! Açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek olan şeyleri sormayın. Eğer Kur'an indirilirken onları sorarsanız size açıklanır. (Açıklanmadığına göre) Allah onları affetmiştir. (Siz sorup da başınıza iş çıkarmayın). Allah çok bağışlayıcıdır, aceleci değildir."[60] ayetinde ifade edildiği gibi bazı konularda Rabbimiz kullarına merhameti nedeniyle hüküm koymamıştır. Bu Allah'ın (c.c.) biz kullarına bir lütfudur.

Günahlar ne kadar büyük olursa olsun tövbe kapısı açıktır. Yüce Rabbimiz Zümer suresi 53. ayette **"De ki: 'Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir."** buyurarak affının ne denli geniş olduğunu bizlere açıklamaktadır. Bununla beraber Allah (c.c.) kendisine şirk koşarak huzuruna gelen kimseyi bağışlamaz.[61]

59 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, 7.
60 Mâide suresi, 101. ayet.
61 bk. Nisa suresi, 48. ayet.

NOT EDELİM

Peygamber Efendimiz, Kadir gecesinde hangi duayı okuyacağını soran Hz. Âişe'ye, "Allah'ım! Sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affet." duasını öğretmiştir.

(Tirmizî, Daavât, 84.)

Peygamber Efendimiz, tövbenin önemini *"Biriniz kaybettiği hayvanını bulduğu zaman ne kadar seviniyorsa, muhakkak Allah da sizden birinin tevbesine bundan daha çok sevinir."*[62] buyurarak vurgulamıştır. O, Müslümanlara *""Allah'ım! Sen affedensin, affı seversin, beni de affet."*[63] diyerek dua etmelerini tavsiye etmiştir.

Bizler de Afüv olan Rabbimizin bağışladıkları arasına katılmak için hata ve günahlarımızda ısrar etmemeliyiz. Yanlış bir şey yaptığımızda bu yanlışı savunmaya çalışmamalıyız. Eğer bir kimsenin hakkını çiğnediysek sahibinden helallik almalıyız. Allah'a (c.c.) karşı işlediğimiz günahlarda ise pişmanlığımızı gönülden hissederek Yüce Allah'a tövbe emeliyiz. Bizler de insanlara karşı merhametli olmalı ve hatasını anlayarak özür dileyenleri affetmeliyiz. Affetmenin Yüce Rabbimizin de sevdiği güzel bir davranış olduğunu hiç unutmamalıyız.

YORUMLAYALIM

Bir defasında Hz. Aişe, Allah Resulü'ne başındaki miğferin kırıldığı, yüzünün kanlara bulandığı ve dişinin kırıldığı Uhud gününden daha sıkıntılı bir gününün olup olmadığını sormuş (bk. Buhârî, Cihâd, 80.), Peygamberimiz de Taif dönüşünde yaşadıklarının hayatının en ıstıraplı ve unutulmaz anları olduğunu söylemişti. Taifliler, kendilerini İslam'a davet için gittiğinde Allah Resulü ile alay etmiş ve ona hakarette bulunmuşlar, hatta geçip gideceği yolun iki yanına oturarak attıkları taşlarla onu yaralamışlardı. Ellerinden kurtulduğu zaman mübarek ayaklarından kanlar akıyordu. Bir ağacın dibinde biraz dinlendikten sonra ellerini göğe kaldırarak hâlini Yüce Allah'a arz etti. Bu sırada gökte bir bulutun içinde Cebrail'i gördü. Cebrail (as), Allah'ın onun duasını işittiğini, onlar hakkında ne dilerse yapması için dağlar meleğini gönderdiğini söyledi. Dağlar meleği ise Hz. Peygamber'e selam verdikten sonra (Ebu Kubeys ile Kuaykıan adlı) iki büyük dağı zalimlerin başına geçirebileceğini bildirdi. Buna mukabil Hz. Peygamber, "Hayır. Bilakis ben Allah'ın onların soyundan sadece kendisine kulluk edecek bir nesil çıkarmasını ümit ederim." dedi (Buhârî, Bed'ü'l-halk, 7.) Kavmi tarafından benzer zulümlere maruz kalan fakat yine de ''Allah'ım! Kavmimi bağışla, çünkü onlar bilmiyorlar." diyen önceki bir peygamber gibi (bk. Buhârî, Enbiyâ, 54.), Resul-i Ekrem de Taifliler için Allah'tan af dilemişti. O gün Resul-i Ekrem'in onları bağışlaması on iki yıl gibi kısa bir süre içinde meyvesini verecek, Taifliler Medine'ye bir heyet gönderip kendi istekleriyle İslam Dinini kabul ettiklerini bildireceklerdi (bk. Buhârî, Meğâzî, 24.).

(Hadislerle İslam, C 3, s. 320-321.)

Yukarıdaki metni okuyarak Afüv isminin Peygamber Efendimizin hayatına nasıl yansıdığını arkadaşlarınızla yorumlayınız.

---

62 Müslim, Tevbe, 2.
63 Tirmizî, Deâvât, 84.

Eş-Şekûr

"Yapılan iyilikleri çok büyük sevap vererek ödüllendiren, kendisine karşı yapılan ibadetleri ve ahlaki davranışları karşılıksız bırakmayan."[64] demektir. Yüce Allah kendisine şükreden kullarını çok sever. Onların şükretmelerinden memnun olur. Onlara verdiği nimetleri arttırır.[65] Müslüman Allah'a (c.c.) duyduğu minneti söz ve davranışlarıyla şükrederek gösterir. O, dilinden Allah'a (c.c.) şükürler olsun, elhamdülillah zikirlerini düşürmez. İbadetlerine devam ederek, başkalarına yardım ederek daima şükür bilinci ile yaşar. Yüce Allah böyle kimselere Şekûr ismiyle muamele eder. Onlara hem dünyada hem de ahirette sayısız nimetler verir. Peygamber Efendimiz de gerek ibadetleri gerekse yaptığı dualarla bizlere Allah'a (c.c.) nasıl şükretmemiz gerektiğini bizzat yaşayarak göstermiştir.

eş-Şekûr hattı.

Kula düşen şükretmektir. O bollukta israf etmez. Kendisine lütfedilen nimetlerin kıymetini bilir ve Allah'a (c.c.) şükreder. Darlık zamanında bolluk günlerini lütfeden Yüce Allah'ı hatırlayarak Rabbine nankörlük etmez. Sabır ve gayretle Rabbine sığınır. Çünkü Allah (c.c.) Şekûr ismiyle şükrünün karşılığını verir. Kendisine inanan, güvenen ve şükreden kullarını unutmaz. Şükürlerinin karşılığını fazlasıyla verir.

Başımıza gelen kötü olayların bizi isyana sürüklemesine izin vermemeliyiz. Yüce Allah'ın üzerimizdeki sayısız nimetlerini hatırlayarak hâlimize şükretmeliyiz. Şükrün pasif bir tutum olmadığını davranışlarımızla göstermeliyiz. Bollukta paylaşarak darlıkta elimizden gelen gayreti gösterdikten sonra sabırla şükrümüzü pekiştirmeliyiz.

YORUMLAYALIM

Ata b. Ebî Rebah ile Ubeyd b. Umeyr Hz. Aişe'ye gelir. "Anneciğim! Resul-i Ekrem'de gördüğün en şaşırtıcı davranışı bize anlatır mısın?" der. Hz. Aişe bir müddet sustuktan sonra şöyle cevap verir: "Bir gece bana, 'Ey Aişe! İzin verirsen kalkıp bu gece Rabbime ibadet edeyim.' dedi. Ben de 'Vallahi, ben sana yakın olmayı da seni sevindirecek şeyi de severim' dedim. Kalkıp abdest aldı. Sonra namaza başladı. Namazda ağladı ve gözyaşları göğsüne, sakalına ve secde ettiği yere damladı. Daha sonra Bilal-i Habeşi sabah ezanını okumaya geldi. Allah Resulü'nün ağladığını görünce, 'Ya Resulallah! Yüce Allah geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettiği hâlde niçin ağlıyorsun?' dedi. Allah Resulü ona şu cevabı verdi: 'Ben Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?' (bk. Müslim, Sıfâtü'l-münâfikîn, 81.)

(Hadislerle İslam, C 2, s. 74-75.)

Yukarıdaki metni okuyarak Peygamber Efendimizin niçin ibadete çok düşkün olduğunu yorumlayınız.

64 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, 339.
65 bk. İbrahim suresi, 7. ayet.

NOT EDELİM

"Eğer şükreder ve iman ederseniz, Allah size niye azab etsin ki? Allah, şükrün karşılığını verendir, hakkıyla bilendir."

(Nisa suresi, 147. ayet.)

Er-Raûf

Yüce Rabbimizin bizlere olan sevgi ve merhametini gösteren isimlerinden biri de er-Raûf ismidir. Raûf, "Yarattığı varlıklara karşılıksız ikramda bulunan, cömert davranan, iyilik edip şefkat gösteren, tehlikelerden koruyan ve yardım eden." demektir.[66] Kur'an-ı Kerim'de **"... Allah, kullarına çok şefkatlidir."[67]** buyurulmaktadır. Yüce Rabbimiz Raûf isminin bir gereği olarak kullarına sayısız nimetler verir. Peygamberler göndererek kullarını yalnız bırakmaz. Dünya ve ahiret hakkında yol gösterir. Günahlarımızı örter ve örttüğü günahların pek çoğunu affeder. Tövbe kapısını açık bırakarak bizlere olan şefkatini gösterir.

er-Raûf hattı.

Kur'an-ı Kerim'de Peygamber Efendimizin biz ümmetine çok düşkün olduğu anlatılırken de raûf kavramı kullanılır. **"Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir."[68]** buyrularak

NOT EDELİM

"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!"

(Haşr suresi, 10. ayet.)

66 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, 398.
67 bk. Bakara suresi, 207. ayet.
68 Tevbe suresi, 128. ayet.

Peygamberimizin (s.a.v.) ümmetine olan sevgi ve şefkatinin ne denli büyük olduğu haber verilmektedir.

Müslümanlar da Allah (c.c.) ve Resulü'nü (s.a.v.) canlarından çok severler. Bu sevgilerini hayatlarını Allah'a (c.c.) adayarak gösterirler. Hiçbir çıkar gözetmeksizin insanlara yardım ederler. Kendileri aleyhlerine bile olsa doğruluktan ayrılmazlar. Zayıfların yanında, zalimin karşısında dururlar. Müslümanların tarih boyunca sergilediği erdemli davranışlarının arkasında hep bu sevgi bağı yatmaktadır. Müslümanlar, Allah'ın (c.c.) lütfuna ve şefkatine karşılık insanlardan bir karşılık beklemeden hayır işleri yaparlar. Bu güzel davranışlar Müslümanların kulluk anlayışının bir yansımasıdır. Bizler de Yüce Allah'ın bize olan şefkatini çevremizde bulunan canlı cansız tüm varlıklara sevgiyle muamele ederek göstermeliyiz.

YORUMLAYALIM

Allah Resulü, ümmetine olan eşsiz sevgi ve merhametinin neticesinde, dünya ve ahiret saadeti için onlara tavsiyelerde bulunurdu. Kimi zaman verdiği mesajın öneminden dolayı heyecanlanır, gözleri kızarır, sesi yükselir, sanki düşman tehlikesine karşı bir orduyu uyarıyormuşçasına celallenirdi. Bir defasında kendisiyle ümmetinin hâlini şöyle anlatmıştı: "Benimle ümmetimin durumu (geceleyin) ateş yakan kimsenin hâline benzer. Böcekler ve kelebekler o ateşe düşmeye başlar. İşte ben de sizler ateşe girerken kuşaklarınızdan tutup engellemeye çalışıyorum." Rahmet Elçisi'nin ümmetine olan düşkünlüğünü Yüce Rabbimiz şöyle ifade eder: "Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı raûf (çok şefkatli) ve rahim (çok merhametli)dir." Allah ümmetine olan bu şefkatinden dolayı onu kendi isimlerinden "raûf" ve "rahim" ile nitelendirdi. (bk. Müslim, Fedâil, 17.)

(Hadislerle İslam, C, VI; s. 461-462.)

Yukarıdaki metni okuyarak Raûf isminin Peygamber Efendimizin hayatına nasıl yansıdığını arkadaşlarınızla yorumlayınız.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Edep ve hayâ kavramlarını açıklayınız.

....

....

2. Müslüman, dostlarıyla ilişkilerinde nelere dikkat etmelidir? Açıklayınız.

....

....

3. Allah'a (c.c.) şükrümüzü nasıl gösterebiliriz? Yazınız.

....

....

4. Kul hakkı ne demektir? Açıklayınız.

....

....

5. Allah'ın (c.c.) el-Afüv, eş-Şekûr, er-Raûf isimlerinin anlamlarını yazınız.

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki davranışlardan hangisi bir dosta yakışmaz?

A) Yardıma ihtiyacı olduğunda dostunun yanında olmak.

B) Sevincini ve üzüntüsünü paylaşmak.

C) Yanlışlarını görmezlikten gelmek.

D) Kendisinin olmadığı yerlerde dostunun haklarını korumak.

2. Aşağıdakilerden hangisi şükrün faydalarından biri değildir?

A) Şükretmek hayata iyimser bakmayı sağlar.

B) Şükretmek insanın gerçekleri görmesine engel olur.

C) Şükreden biri kendisine yardım edenlere de teşekkür etmeyi bilir.

D) Şükredenlere Yüce Allah nimetlerini artırır.

3. I. Edep, insan ilişkilerini güzelleştirir.
II. Müslüman, Yüce Allah'tan hayâ eder.
III. Şükretmek ibadettir.
IV. Dost yanlış da yapsa doğru da yapsa ona destek olmak gerekir.

Yukarıdaki cümlelerden hangileri doğrudur?

A) I-III-IV **B)** II-III-IV **C)** II-IV **D)** I-II-III

4. "Bana kendi adınıza altı şeyin güvencesini verin, ben de size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz verdiğinizde sözünüzü tutun, size (bir şey) emanet edildiğinde ona riayet edin, iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi (haramdan) çekin. " (Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 323.)

Verilen hadis-i şerifte aşağıdaki seçeneklerden hangisi üzerinde durulmamıştır?

A) Tutumluluk

B) Doğruluk

C) Emaneti korumak

D) Verdiği sözde durmak

5. İnsanlara yapılan her türlü haksızlık veya onların haklarına saygı göstermemek kul hakkı kapsamına girer.

Verilen bilgiye göre aşağıdakilerden hangisi kul hakkı olarak değerlendirilemez?

A) Birinin özel hayatını araştırmak.

B) Başkasının dedikodusunu yapmak.

C) Başkalarına yardımcı olmak.

D) Başkasının eşyasını izinsiz kullanmak.

6. "İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârıdır."

Verilen atasözünü en iyi açıklayan yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kötü davranışlar karşılıksız kalmaz.

B) İyiliğe karşı iyilik yapmak gerekir.

C) Kötülüğe karşı iyilik yapmak zordur.

D) Herkese karşı iyi olmamak gerekir.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(Elhamdülillah, kul hakkı, salavat, edep, er, hayâ, şükür)

1. Müslüman, Yüce Allah'a karşı gelmekten................eder, ...ten ayrılmaz.

2. Müslüman, Peygamber Efendimize olan sevgi ve saygısını onun adı anıldığında hemen...................... getirerek gösterir.

3. İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik .... kişinin kârıdır.

4. Müslüman, Yüce Allah'a şükrünü "........................" diyerek gösterir.

5. İnsanın saygınlığına zarar veren her davranış ....na girmeye neden olur.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa (D) yanlışsa (Y) yazınız.

1. ( ) Kul haklarını önemsemeyen toplumlar birlik ve bütünlüklerini koruyamazlar.

2. ( ) Namaz, zekât, oruç gibi ibadetler kulun Allah'a (c.c.) şükrünü ifade etme yollarıdır.

3. ( ) Müslüman, dostunu seçerken güzel ahlaklı olmasına dikkat eder.

4. ( ) İnsanlar dostları arasından kendilerine yakın bulduklarını arkadaş olarak seçerler.

5. ( ) Bize kötülük yapanları asla affetmemeliyiz.

SÖZLÜK

A

adalet: Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk.

ahenk: Birbiriyle uyumlu olma.

ahlak: 1. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar. 2. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları.

amel: 1. Yapılan iş, eylem, fiil. 2. Bir kural veya dinî emrin yerine getirilmesi. 3. Dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü iş ve davranış. 4. Bir niyete ve amaca bağlı olarak yapılan iş.

ashab: Peygamber Efendimizi görüp sohbetinde bulunan sahabi kelimesinin çoğulu.

ashab-ı kiram: Değerli kıymetli sahabiler.

arş: 1. Taht. 2. İslam inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda (düşüncesinde) en yüksek nokta. 3. Allah'ın (c.c.) yaratmış olduğu bütün varlıklar üzerindeki kudret, hükümranlık, egemenlik ve iktidarı.

aza: Vücut parçası, organ.

aziz : "Mutlak surette güç, kuvvet ve şeref sahibi, kendisine hiçbir varlığın gücünün yetmediği, aksine, dilediği her şeye gücü yeten, emir ve iradesine kâinatta bulunan hiçbir varlığın karşı koymasının mümkün olmadığı varlık" anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

B-C

basiret: İdrak etme, kavrama, bir şeyin iç yüzünü bilme, sezgi, gerçeği kavrama, akıl, bilinç, duyarlılık.

beri: 1. Bir şeyden kurtulmuş olan, o şeyden uzak ve salim bulunan. 2. Arınmış, temizlenmiş olan, temiz.

cehalet : Bilgisizlik.

cünüp: Dinin buyurduğu biçimde henüz yıkanmadığı için temiz sayılmayan kimse.

D-E-F

darüşşifa: Şifa kazanılan yer, hastane.

davet: 1. Çağrı, çağırma. 2. Yemekli toplantı.

dua: 1. Çağırma, seslenme. 2. Yalvarma, yakarma. 3. İbadet. 4. Dileme, yardım isteğinde bulunma. 5. İbadet ve yakarma amacıyla okunan dinî metin. 6. İnsanın, Allah'ın (c.c.) yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kavrayıp ona yalvarması, şükretmesi, onu övmesi ve Allah'la (c.c.) her an beraber olduğunun bir göstergesi olarak onunla iletişim kurma eylemi.

ehliyet: Bir işte usta ve uzman olma. Bir işin gerektirdiği yeterlikleri bilme.

emanet: 1. Güven verme, karşılıklı güven üzerine yapılan anlaşma. 2. Korumak için güvenilen birine veya bir yere bırakılan eşya. 3. "Eminlik, güvenilirlik" anlamında peygamberlerin en önemli niteliklerinden birisi.

ensar: Peygamber Efendimiz döneminde Mekke'den göç edenlere yardım eden Medineli Müslümanlar.

er: Erkek, yiğit, orduda rütbesiz asker.

fasık: 1. Allah'ın (c.c.) emirlerine aykırı davranan, kötü huylu, kötülük yapmayı alışkanlık hâline getiren kimse, günahkâr. 2. Çok yalan söyleyen, başkalarını aldatan.

feraset: Anlayış, seziş, sezgi.

fıtrat: 1. Yokken var etme, yaratma. 2. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. 4. Allah'ın, tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması, Haniflik, tevhit ve İslam inancı 5. Geçmiş peygamberlerin ve dinlerin üzerinde ittifak ettikleri; Müslümanların yerine getirmesi gereken dini esaslar. 6. İnsanın yaratılışında bulunan ve hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, insanın doğuştan getirdiği yetenek; Tanrı vergisi öz.

G-H

galip : Bir yarışma, karşılaşma vb. sonunda yenen, üstün gelen, başarı kazanan.

günah: Dinin emir ve yasaklarına aykırı olarak yapılan ve bazı durumlarda işleyene dünyada yaptırım, ahirette ise azabı gerektiren söz, iş ve davranışlar.

hades: 1. Ayıp, kir, kusur, pis olan şey. 2. Din açısından temizlenmeyi gerektiren manevi kirlilik durumu, cünüplük.

hadis: 1. Söz, haber. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, fiilleri ve takrirleri; sahabilerin dine aykırı olmayan söz ve davranışlarını onaylaması.

hakem: 1. Hüküm ve karar veren. 2. "Her şeyi en güzel bir biçimde, yerli yerince, mükemmel olarak yaratan, bilgisiyle ve adaletiyle en doğru hükmü veren" anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

hamd: 1. İyilik, güzellik, üstünlük ve erdemlilikle niteleme, övme, ululama,

yüceltme. 2. Allah'a (c.c.) teşekkür, şükran. 3. Bütün övgü çeşitlerini içeren sevgi ve saygıyla Allah'a yapılan şükür.

has: 1. Özgü. 2. Katışıksız. 3. Hükümdara özgü olan. 4. İyi nitelikleri kendinde toplamış olan.

haset: Kıskançlık, çekememe.

hat: Güzel yazı yazma, sanatkârane yazılmış yazı.

hayâ: Utanma duygusu, edep, ar.

hayır: 1. Servet, mal. 2.İbadet. 3. İlim, hikmet. 4. Dinin ve aklın yapılmasını iyi ve güzel gördüğü, kişinin sadece Allah'ın (c.c.) rızasını gözeterek yaptığı iş, amel.

hesap günü: Dinen yükümlü insanların inançlarından ve dünyada yaptıkları iyilik ve kötülüklerden dolayı Allah (c.c.) tarafından ahirette hesaba çekilecekleri gün, ceza günü, din günü, ahiret günü, haşir günü.

hıyanet: Güveni kötüye kullanma, ihanet, aldatma, vefasızlık.

hidayet: Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme.

hikmet: 1. Bilgelik, felsefe. 2. Allah'ı gereği gibi bilme bilgisi. 3. Kur'an-ı Kerim, vahiy. 4. İnsanı cahilce davranışlardan alıkoyan şey. 5. Hz. Peygamber'in sünneti. 6. İnsanın varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi. 7. Nübüvvet, peygamberlik. 8. Kur'an-ı Kerim ve sünneti doğru bir şekilde anlayabilme ve amel etme yeteneği. 9. Hüküm vermede doğru karar verme yeteneği. 10. Kişinin davranışlarını Allah'ın emirlerine uygun hâle getirmesi. 11. Gerçeği açıklayan, şüpheyi gideren kesin delil, kanıt. 12. Müslümanların işine yarayan her türlü doğru bilgi ve söz. 13. İslam dinindeki hükümlerin konuluş amaçları.

hilm: Yumuşak huylu, kibar, efendi, ağırbaşlı ve akıllı olma, uygarca davranma.

hutbe: 1. Bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma, nutuk, hitabet. 2. Cuma ve bayram namazları başta olmak üzere bazı ibadet ve törenlerin yerine getirilmesi esnasında topluluğa karşı yapılan konuşma.

hüküm: 1. Karar verme, idare etme. 2. Bir şeyi yerli yerince ve sağlam yapma. 3. Allah'ın (c.c.), sorumluluk çağına gelmiş insanların inanç, ibadet, ahlak ve davranışlarına dair yapınız veya yapmayınız şeklindeki emirleri, yasakları.

I-İ

ırz: Bir kimsenin, başkalarınca dokunulmaması, saygı gösterilmesi gereken iffeti, namusu.

ibadet: 1. Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. 2. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da Allah'a (c.c.) karşı yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlar.

ibaret: (...den) oluşan.

idrak: Anlama yeteneği, anlayış, akıl erdirme.

iffet: Yeme, içme ve diğer bedeni arzular konusunda ölçülü olma, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem.

ihlas: 1. Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik, ri-

yanın karşıtı. 2. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması, riyakâr ve ikiyüzlülükten uzak olma.

ihsan: İnsanın, kendisinin Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.

ikram: 1. Konuğu ağırlama. 2. Bir şeyi armağan olarak verme, sunma.

ilah: 1. Hak olsun batıl olsun tapınılan her türlü varlık, tanrı, mabut. 2. Tapınılan, yüceliği karşısında hayranlık duyulan, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık.

infak: Karşılıksız yardım, sadaka verme.

istifade: Yararlanma, faydalanma.

itaat: 1. Boyun eğme, uyma, dinleme, söz dinleme, alınan emre göre hareket etme, saygı gösterme. 2. Allah'ın (c.c.) ve elçisinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma. 3. Dinen, ilmen ve yaş olarak kendisinden üstün olanlara saygı duyma, onların meşru isteklerine uyma.

izzet: 1. Değer, itibar, şeref, yücelik, kuvvet ve kudret, galebe, üstünlük, büyüklük. 2. Kişinin insani değerlerle bezenerek geçici dünya menfaatleri karşısında şahsiyetli ve onurlu davranması, Müslüman olmayanlara karşı vakarlı olması.

K-L

kadrini bilmek: Değerini bilmek.

kâinat: Evren.

kanaat: Elindekinden hoşnut olma durumu, kanıklık, yeter bulma, yetinme, fazlasını istememe.

kayyum: 1.Vekil bırakmadan ortadan kaybolan veya hayatta olup olmadığı bilinmeyen kimsenin yahut hukuki tasarruflarını ehliyet eksikliğinden dolayı yerine getiremeyenlerin yerine tayin edilen kişi, onların veliliğini üzerine alan kimse. 2. "Varlığının başlangıcı ve sonu olmayıp varlığı kendinden olan, tüm evrenin varlığını sürdürmesi onun varlığına bağlı bulunan, bütün yaratılmışları dilediği gibi idare eden, her şeyin gözetimini üzerine alan, yok olmayan." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

kulp: 1. Kazan, tencere, fincan, dolap, altın vb.nin tutulacak yeri. 2. Uydurma sebep, bahane.

külliye: Büyük bir cami ve etrafında onunla birlikte yapılmış olan medrese, türbe, hastane, aşhane, mektep, kütüphane, çarşı, han, hamam, çeşme, sebil vb. binaların hepsine birden verilen isim, manzume, kompleks.

kürsü: Cami ve medreselerde ders vermek veya nasihat etmek için konulan yüksek mekân, taht.

liyakat: Bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırlık durumu, kifayet.

lütuf: Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik, yardım.

M-N

mağfiret: 1. Örtme, gizleme, bağışlama, af, yarlıgama. 2. Allah'ın (c.c.), kendisine içtenlikle tövbe eden ve hatasını kabul edip bir daha günah işlememe konusunda söz veren kullarının günahlarını bağışlaması, affetmesi.

mahlûkat: Yaratılmışlar.

mahsus: 1. Özgü. 2. Bir veya bir şey için ayrılmış, münhasır. 3. Özel.

manevi: Gözle görülüp elle tutulamayan, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan, içe, öze, ruha ait.

meal: 1. Anlam, kavram, mefhum. 2. Kur'an ayetlerini başka bir dile çevirme, yakın anlamlar verme.

medeniyet: Bir toplumun maddi ve manevi varlığına ait üstün niteliklerden, değerlerden, fikir ve sanat hayatındaki çalışmalardan, ilim, teknik, sanayi, ticaret vb. sahalardaki nimetlerden yararlanarak ulaştığı bolluk, rahatlık ve güvenlik içindeki yaşama biçimi.

merhamet: Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma.

mesh: 1. Silme, sıvazlama, ıslak eli bir şey üzerine sürme. 2. Abdest alırken ıslak eli başın üzerine veya ıslak eli ayağa giyilen mestin üzerine sürmek.

mesken: Konut.

meşru: Hukuki, yasal, legal.

metanet: Metin olma, dayanma, dayanıklılık, sağlamlık.

mikro organizma: Ancak mikroskop aracılığıyla görülebilen küçük canlı.

muamele: 1. Davranma, davranış. 2. Yol, yöntem. 3. İşlem.

muhacir: Peygamber Efendimiz döneminde Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlar.

mükafat : 1. Ödül. 2. Değerlendirici, sevindirici davranış.

müşrik: Allah'a (c.c.) eş koşan.

namaz: 1. Allah'a (c.c.) imandan sonra her Müslümanın yerine getirmesi gereken İslam'ın beş temel esasından biri.

nankör: Kendisine yapılan iyiliğin değerini bilemeyen, iyiliğe kötülükle karşılık veren.

nasip: Birinin payına düşen şey, bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey.

nefis: 1. Kişi, zat, varlığın kendisi. 2. Can. 3. Gönül, iç dünya. 4. Ruh. 5. Arzu, istek, tutku. 6. Kötü huy ve çirkin davranışların kaynağı.

nesil: Soy, akrabalık.

nimet: 1. İyilik, mutluluk, bağış, ihsan. 2. Allah (c.c.) tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın uzaklaştırılması. 3. Hayırlı mal, servet, varlık, yiyecek, içecek gibi şeyler. 4. Ekmek.

nisyan: Unutma.

nizam: 1. Kâinatta ve her türlü kuruluşta, o şeyin varlığının gerektirdiği şekilde var olan ve devamını sağlayan yasa ve kural, düzen, usul. 2. Çeşitli şeyler veya bir bütünün parçaları arasındaki ölçülülük, uygunluk, ahenk. 3. Bir toplumda fertlerin kendi aralarındaki veya fertlerle toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen yasa, zamanın gereğine göre konulan esas.

R

rahman: "Dünyada, bütün canlılara şefkat gösteren, mümin kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

rahmet: İncelik, sevgi, şefkat, merhamet.

rehber: 1. Kılavuz. 2. Birinin doğruyu bulmasına yardımcı olan, yol gösteren kimse veya şey, delil.

rivayet: Bir olay, bir haber veya sözü nakletme.

rükû: Namazın farzlarından olmak üzere, kıraatten sonra ellerin dizlerin üzerine konulup tespih dualarını okumak için eğilme.

S-Ş

sadaka: Allah (c.c.) yolunda harcama, Allah (c.c.) rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik.

sadakat: İçten bağlılık. Sağlam, güçlü dostluk.

salat : bk. namaz.

salim: 1. Sağlam, sağlıklı, sıhhatli. 2. Eksiği, noksanı olmayan, hatasız, kusursuz. 3. Korku, endişe ve sıkıntıdan uzak, güvenli (kimse), emin.

samed : "Doğmayan, doğurmayan, dengi olmayan, yemeyen, içmeyen, yaratılmışların hiçbirine benzemeyen, hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin varlığı ve varlığının devamı kendisine bağlı bulunan, tüm var olanların başvurup yardım dileyeceği tek varlık." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

samimiyet : 1. İçtenlik. 2. Senli benli olma durumu, samimilik.

secde: 1. İtaat etme, emrine uyma, baş eğme. 2. Namazda alnı, burnu, elleri, dizleri ve ayak parmaklarını yere koyup Allah'ın (c.c.) yüceliğini anma. 3. Allah'ın (c.c.) vermiş olduğu nimetlere şükür amacıyla veya başa gelen bir belanın Allah (c.c.) tarafından giderilmesinden dolayı alınla burun yere değecek biçimde yere kapanma ve dua etme.

selam: 1. Barış, esenlik, emniyet, güven. 2. Müslümanların birbirlerine iyi niyet ve saygı, sevgi dileklerini bildirmek üzere söyledikleri "Allah sana sağlık, afiyet, esenlik, barış, güven, huzur, sevgi versin." anlamında dua cümlesi. 3. "Her türlü eksiklikten, noksanlıktan uzak olan, yaratmasında kusursuz, kullarına güvenlik, barış, esenlik ve sağlık veren." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

sıfat: 1. Bir kimsenin görev, ödev, toplumsal veya hukuki bakımından yeri ve özelliği. 2. Bir adı, nitelik, nicelik, yer, sıra vb. bakımından niteleyen, belirten kelime, ön ad.

sidre ağacı: "Arabistan kirazı" da denen bir ağaç.

suret: 1. Görünüş, biçim. 2. Yazı veya resim kopyası. 3. Biçim, yol, tarz. 4. Yüz, çehre.

sükûnet: Huzur, rahat, dinginlik.

sünnet: 1. Yol, âdet, gidişat, huy, karakter, mizaç, hâl, tavır, davranış. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'den anlamış olduğu şeyleri hayatında yaşama biçimi, Hz. Muhammed'in hayat tarzı. 3. İslam hukukunun ikinci kaynağı.

şecaat: Cesaret, yiğitlik.

şefaat: 1. Birinden başkası adına ricada bulunma, aracı olma, kusurlarının

bağışlanmasını dileme. 2. Allah'ın (c.c.) katında değerli bir müminin; peygamberlerin, sıddıkların, âlimlerin ve şehitlerin başka bir Müslüman için Allah'tan (c.c.) hayır istemeleri, onun günahlarının affedilmesi ve ahirette karşılaşacağı azabın kaldırılması için Allah'tan (c.c.) dilekte bulunmaları.

şefkat: Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.

şevk: İstek, heves.

şirk: Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında Allah'a (c.c.) başka bir varlığı denk görme.

şükür: 1. Görülen iyiliğe karşı söz ve davranış ile hoşnutluk gösterme ve yapılan iyiliğin kıymetini bilme. 2. Kulun, Allah'ın (c.c.) vermiş olduğu sayısız nimetlerin onun sonsuz iyilik ve bağışının sonucu olduğunu fark ederek kalbinin teşekkür duygusuyla dolması ve bunu diliyle ifade etmesi.

T

tahammül: İnsanın kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü, kaldırma, katlanma.

talip: İsteyen, istekli.

tasdik: 1. Doğrulama, gerçekliğini kabul etme, inanma, iman etme, gönülden bağlanma. 2. Allah'ın (c.c.), peygamberi aracılığı ile göndermiş olduğu şeylerin doğruluğuna kesin olarak inanma, içtenlikle bağlanma.

tavaf: Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmesi.

tecelli: 1. Görünme, belirme, görünür olma, zuhur etme. 2. Allah'ın (c.c.) ilim, irade ve kudretinin varlıklarda görünmesi, ortaya çıkması.

tefekkür: Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma.

teslimiyet: Teslim olma, kendini verme, bağlılık, boyun eğme.

tespih : 1. Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve isimlerinde her türlü eksiklikten uzak tutma. 2. Namazlardan sonra "Süphanallah, Elhamdülillah ve Allahu ekber" dualarını otuz üçer defa söyleme.

teşvik: Bir konuda yüreklendirme, özendirme.

tevâzu: Alçak gönüllülük, kibirlenmeme, yumuşak huylu olma.

tezekkür: Hatırlama, hatıra getirme.

tövbe: 1. Dönüş, günahtan pişmanlık, günahı terk etme, vazgeçme, istiğfar. 2. İnsanın, bilerek veya bilmeyerek yaptığı hata, kusur, büyük ve küçük günahlarından dolayı pişman olup bir daha aynı günahları yapmamaya karar vererek vazgeçmesi.

turunç: Akdeniz ülkelerinde yetişen, kışın yaprağını dökmeyen bir ağaç, narenciye.

U-Ü

ülfet: Tanışma, görüşme, dostluk, yakınlık.

ümmet: 1. Topluluk, cemaat, millet, nesil. 2. Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

V-Y-Z

vahiy: 1. Gizli konuşma, fısıldama, ilham etme, ima ve işaret etme, ortaya çıkarma. 2. Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahî bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı. 3. Hz. Muhammed'e (s.a.v.) bildirilen ve Kur'an-ı Kerim'de bir araya getirilen ilahî bilgiler, ayetler.

vakâr: Ağırbaşlılık, onur, haysiyet, izzet ve şeref.

vazife: 1. Ödev. 2. Görev.

vefa: Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

zan: Şüphe, tereddüt, şek, sanma, sanı. Doğruluğu ya da yanlışlığı kesin olarak kanıtlanmayan şey.

zannetmek: Sanmak.

zekât: Temizlenme, temizleme, arınma. Dinen zengin sayılan Müslümanların her yıl mallarından bir miktarını ihtiyaç sahipleri için vermesi.

zerre: Çok küçük parçacık.

zikir: 1. Anma, hatırlama. 2. Kur'an-ı Kerim. 3. Allah'ı (c.c.) anmak amacıyla yapılması ve söylenmesi istenen dua, ibadet, tespih ve övgü sözleri. 4. Allah'ın (c.c.) bazı isimlerinin anlamlarını düşünerek belli sayıda ve belli miktarlarda okuma.

zulüm: Baskı, şiddet, eziyet, işkence, haksızlık etme, haddi aşma. Kendisine tanınan hukuki sınırı geçme, başkasının hakkını alma.

Kaynakça

Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Beyrut, 1991.

BOYNUKALIN, Ertuğrul, "Makasıdü'ş-Şeria", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 27, İstanbul, 2003.

BOYNUKALIN, Mehmet, "Teyemmüm", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 41, İstanbul, 2012.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Câmiu's-sahih**, 1-8, Riyad, ts.; Kahire 1400/1979; İstanbul 1979.

CİLACI, Osman, "Dua", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 9, İstanbul, 1994.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Temizlik", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 40, İstanbul, 2011.

ÇAĞRICI, Mustafa, KARAMAN, Hayreddin, DÖNMEZ, İbrahim Kâfi, GÜMÜŞ, Sadrettin, **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,** DİB Yayınları, Ankara, 2007.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah, **Sünen**, Kahire, Beyrut 1987.

Diyanet Aylık Çocuk Dergisi, "Çöpçü Karagöz", DİB Yayınları, Ankara, Haziran, 2013.

Diyanet Aylık Çocuk Dergisi, "Her Zaman Her Yerde", DİB Yayınları, Ankara, Ağustos, 2017.

DURMUŞ, Alpaslan; Işılak Durmuş, Hatice; Aslan, İlyas; Karataş, Veli, **Yaz Kur'an Kursları Dinimi Öğreniyorum**, DİB Yayınları, Ankara, 2007.

DURMUŞ, Alpaslan; Ekinci, Dudu; Işılak Durmuş, Hatice; Aslan, İlyas; Akyüz, Vecdi; Karataş, Veli, **7/24 İlm-i Hâl,** EDAM, İstanbul, 2012.

Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, **es-Sünen**, 1-4, Beyrut 1409/1988.

GÖRMEZ, Mehmet ve diğerleri, **Hadislerle İslam**, DİB Yayınları, Cilt 1-7, Ankara, 2014.

Hakîm, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Neysâbûrî, **el- Müstedrek es-Sahîhayn**, (thk. Hamdî ed- Demirtaş Muhammed) el- Mektebetü'l'ul Asriyye, Mekke, 2000.

İbn Hişâm, **es-Sîre**, Kahire, 1955.

İbn Mâce, **Sünen**, Cilt 1,2, Beyrut, 1986.

İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zührî, **et-Tabakâtü'l-kübrâ**, Dâru Sâdır, Beyrut, Tarihsiz.

İmam Mâlik, **el-Muvatta** (Nşr.: Muhammed Fuâd Abdülbâkî), Mısır, Hicri 1370.

KARAMAN, Hayrettin, Bardakoğlu Ali, Apaydın H. Yunus, **İlmihal,** DİB Yayınları, Ankara, 2004.

KARAMAN, Hayrettin, ÖZEK, Ali, DÖNMEZ, İbrahim Kafi, ÇAĞRICI, Mustafa, GÜMÜŞ, Sadrettin TURGUT, Ali, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, TDV Yayınları, Ankara, 2015.

KARATAŞ, İbrahim Hakan; Işılak Hatice; Karatekin, Neriman, **Dinimizi Öğreniyoruz Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kitabı**, TDV Yayınları, Ankara, 2007.

KINALIZÂDE Ali Efendi, **Ahlâk-î Alâ'i**, (Hzl: Hüseyin Algül), Tercüman 1001 Temel Eser, 30.

KUNTAY, Mithat Cemal, **Mehmet Akif**, Timaş Yayınları, İstanbul 2001.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac en-Nîsâbûrî, **es-Sahih**, Riyad 1419; Kahire 1374/1955.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed, **Sünen**, Beyrut, ts.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı, MEB Yayınları, Ankara, 2018.

ÖĞÜT, Salim, "Tahâret", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 39, İstanbul, 2010.

SÜRMELI, Mehmet; ALKAN, Arif; AKYÜREK, Ömer; DELISER, Bilal; BAŞTÜRK, Ayhan; ÇINAR, Ali; MAVILI, Yusuf, **Dini Terimler Sözlüğü**, Ed: Ahmet Nedim Serinsu, MEB Yayınları, Ankara, 2009.

ŞENER, Abdülkadir, "Abdest", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 1, İstanbul, 1988.

ŞENER, Mehmet, "Gusül", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 45, İstanbul, 1996.

Taberânî, Ebu'l Kâsım Süleyman b. Ahmed Eyyûb el-Lahmî, **el-Mu'cem'ul Kebîr** (thk. Hamdi Abdü'l- mecid es-Selefî) Dâru İhyâi't-Türâsi'l Arabî, Beyrut, 2002.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ, **es-Sünen**, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), 1-5, Mısır, 1395/1975.

TOPALOĞLU, Bekir, "Mücîb", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 31, İstanbul, 2006.

TOPALOĞLU, Bekir, "Rab", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 34, İstanbul, 2007.

TOPALOĞLU, Bekir, "Ğafûr", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 13, İstanbul, 1996.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2006.

YAŞAROĞLU, M. Kâmil, "Namaz", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 32, İstanbul, 2006.

Yazım Kılavuzu, TDK Yayınları, 27. Baskı, Ankara, 2007.

YILMAZ, Mustafa, **Dinî Bilmeceler**, DEM Yayınları, İstanbul, 2014.

YILMAZ, Mustafa, **Esmau'l Hüsna Çocuklar ve Gençlere 4 Satır 7 Hece**, DEM Yayınları, İstanbul, 2017.

YİĞİT, Yaşar ve diğerleri, **İbadetim,** DİB Yayınları, Ankara, 2009.

YURDAGÜR, Metin, "Tesbih", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 40, İstanbul, 2011.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1. 1: Mehmet Arif Vural'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 2: www.shutterstock.com, id: 319164308 (Erişim Tarihi: 07.05.2019)
Görsel 1. 3: Halil İbrahim Nayir'in arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 4: Halil İbrahim Nayir'in arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 5: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 6: Münevver Mumcu arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 7: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 8: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 9: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 10: Halil İbrahim Nayir'in arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 11: www.shutterstock.com, id: 1240907812 (Erişim Tarihi: 29.01.2019)
Görsel 1. 12: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 13: Değerler Eğitimi Merkezi Türkiye Değer Ödülleri Arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 14: Değerler Eğitimi Merkezi Türkiye Değer Ödülleri Arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 1: http://artserve.anu.edu.au/raider5/turkey/istanbul/mosques/uskudar/mosques/atik_valide/courtyard/sadirvan/DSCN8916.JPG
Görsel 2. 2: www.shutterstock.com, id: 4651486 (Erişim Tarihi: 24.04.2018)
Görsel 2. 3: https://pixabay.com/tr/photos/camii-konya-selimiye-mevl%C3%A-2na-4047050/ (Erişim Tarihi: 06.05.2019)
Görsel 2. 4: www.shutterstock.com, id: 260417144 (Erişim Tarihi: 09.05.2019)
Görsel 2. 5:http://www.islamveihsan.com/abdest-hakkinda-hic-bilmediginiz-10-bilimsel-gercek.html (Erişim Tarihi: 06.05.2019)
Görsel 2. 6: www.shutterstock.com, id: 726007294 (Erişim Tarihi: 09.05.2019)
Görsel 2. 7: Ümmügülsüm Sevim tarafından çizilmiştir.
Görsel 2. 8. a, b, c, d, e, f, g, h, ı: İbrahim Yılmaz'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 9: Ümmügülsüm Sevim tarafından çizilmiştir.
Görsel 2. 10: Muhammed Nair'in arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 11: Muhammed Nair'in arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 12: Muhammed Nair'in arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 1: www.shutterstock.com (ID: 239968546) (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 2: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 3: İbrahim Yılmaz'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 4: İbrahim Yılmaz'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 5: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 6: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 7: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 8: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.

Görsel 3. 9: www.shutterstock.com, id: 528053860 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 10: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 11: www.shutterstock.com, id: 541869424 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 12: www.shutterstock.com, id: 1041252025 (Erişim Tarihi: 28.04.18)
Görsel 3. 13: www.shutterstock.com, id: 587108702 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 14: www.shutterstock.com, id: 1055945174 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 15: www.shutterstock.com, id: 107124581 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 16: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 17: www.shutterstock.com, id: 118863772 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 18: www.shutterstock.com, id: 185429441 (Erişim Tarihi: 28.04.18)
Görsel 3. 19: www.shutterstock.com, id: 379104430 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 20: https://www.mynet.com/cin-deki-sian-ulucamisi-13-yuzyildir-ayakta-110104168314#7646393 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 21: www.shutterstock.com, id: 299179778 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 3. 22: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 1: www.shutterstock.com, id: 1118772590 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 4. 2: http://eliberareemotionala.ro/blog/nu-mai-e-timp-pentru-nimic-altceva-in-afara-de-asta/ (Erişim Tarihi: 30.03/2018)
Görsel 4. 3: Hakkı Büyüköztürk arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 4: Halil İbrahim Nayir'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 5: http://campusclipper.com/blog/wp-content/uploads/2017/07/C398j9HUcAEcGLF.jpg (Erişim Tarihi: 12.07.18)
Görsel 4. 6: Hakkı Büyüköztürk arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 7: www.shutterstock.com, id: 650104459 (Erişim Tarihi: 07.05.2019)
Görsel 4. 8: İbrahim Yılmaz'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 9: www.shutterstock.com, id: 1105094075 (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
Görsel 4. 10: http://www.trthaber.com/haber/yasam/yolda-15-bin-lira-bulan-cocuk-parayi-sahibine-teslim-etti-343836.html
Görsel 4. 11: https://corum.bel.tr/belediye2018-yili-icinde-40-bin-250-adet-yetismis-agac-dikecek/ (Erişim Tarihi: 08.05.2019)
Hat Görselleri: Bu kitapta kullanılan hüsn-i hatlar Ahmet Zeki Yavaş ve Mehmet Arif Vural'ın arşivinden alınmıştır.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.isam.org.tr/
www.diyanet.gov.tr/
www.shutterstock.com/
www.lugatim.com/
www.tdk.gov.tr/

DEĞERLENDİRME SORULARI CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE
B BÖLÜMÜ
1. C 2. D 3. B 4. C

C BÖLÜMÜ
1. aziz 2. rahman
3. sorumluluk 4. selam
5. adalet

D BÖLÜMÜ
1. D 2. D 3. Y 4. Y 5. D

2. ÜNİTE
B BÖLÜMÜ
1. C 2. B 3. D 4. C 5. C 6. A
7. C 8. B

C BÖLÜMÜ
1. niyet 2. taharet
3. çevre temizliği 4. hükmi temizlik
5. mesh

3. ÜNİTE
B BÖLÜMÜ
1. B 2. A 3. C 4. C 5. B 6. C
7. A 8. C

C BÖLÜMÜ
1. Y 2. D 3. Y 4. D 5. D

4. ÜNİTE
B BÖLÜMÜ
1. C 2. B 3. D 4. A 5. C 6. C

C BÖLÜMÜ
1. hayâ, edep 2. salavat
3. er 4. Elhamdülillah
5. kul hakkı

D BÖLÜMÜ
1. D 2. D 3. D 4. Y 5. Y